

TECHNICKÁ UNIVERZITA V LIBERCI

Fakulta přírodovědně-humanitní a pedagogická

Katedra sociálních studií a speciální pedagogiky

Jan Jihlavec

Zuzana Palounková

Ilona Pešatová

Kateřina Thelenová

METODIKA TVORBY BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

LIBEREC 2010

© Jan Jihlavec, Zuzana Palounková, Ilona Pešatová,
Kateřina Thelenová – 2010

ISBN 978-80-7372-636-2

OBSAH

VYSVĚTLIVKY K IKONÁM UVEDENÝM V TEXTU	5
SEZNAM OBRÁZKŮ	6
ÚVOD	7
1 BAKALÁŘSKÁ PRÁCE A JEJÍ VÝZNAM.....	10
2 FORMÁLNÍ POŽADAVKY KLADE NÉ NA BAKALÁŘSKÉ PRÁCE..	14
3 POŽADAVKY KLADE NÉ NA OBSAH BAKALÁŘSKÉ PRÁCE	19
4 STRUKTURA BAKALÁŘSKÉ PRÁCE.....	23
4.1 ÚVODNÍ ČÁSTI BAKALÁŘSKÉ PRÁCE	24
4.1.1 Titulní strana	24
4.1.2 Název.....	26
4.1.3 Zadání bakalářské práce.....	28
4.1.4 Prohlášení.....	35
4.1.5 Poděkování	36
4.1.6 Anotace a klíčová slova.....	37
4.1.7 Obsah	40
4.1.8 Seznam zkratk	43
4.2 ÚVOD	44
4.3 TEORETICKÁ ČÁST.....	46
4.4 PRAKTICKÁ ČÁST	52
4.4.1 Etapy průzkumu	54
4.4.2 Prostředí průzkumu	55
4.4.3 Cíl průzkumu a formulace předpokladů	56
4.4.4 Metody a techniky průzkumu.....	59
4.4.5 Vzorek respondentů a jeho popis	83
4.4.6 Prezentace dat z průzkumu.....	85
4.5 ZÁVĚR	88
4.6 NÁVRH OPATŘENÍ	89
4.7 SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ	90
4.8 SEZNAM PŘÍLOH.....	93
4.9 PŘÍLOHY	94
5 STUDIJNÍ POVINNOSTI SPOJENÉ S TVORBOU BAKALÁŘSKÉ PRÁCE	96
6 VEDOUCÍ A KONZULTANT BAKALÁŘSKÉ PRÁCE.....	100
7 OBHAJOBA A HODNOCENÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE	103
8 ČASTÉ CHYBY A JAK SE JICH VYVAROVAT	109

UŽITEČNÉ ODKAZY A DOPORUČENÉ ZDROJE MÍSTO ZÁVĚRU .	116
NÁMĚTY NA SEMINÁRNÍ PRÁCE	119
SEZNAM POUŽITÝCH A DOPORUČENÝCH ZDROJŮ.....	121
SEZNAM PŘÍLOH	124

VYSVĚTLIVKY K IKONÁM UVEDENÝM V TEXTU

Příklad či rozšiřující text (uvedený kurzívou)

Autokorektivní úloha

Kontrolní otázka

Zapamatuj si!

SEZNAM OBRÁZKŮ

Obrázek č. 1 Vzor vzhledu desek bakalářské práce	18
Obrázek č. 2 Vzor titulní strany bakalářské práce	25
Obrázek č. 3 Vzor zadání bakalářské práce (1. strana).....	31
Obrázek č. 4 Vzor zadání bakalářské práce (2. strana).....	32
Obrázek č. 5 Příklad zadání bakalářské práce (1. strana).....	33
Obrázek č. 6 Příklad zadání bakalářské práce (2. strana).....	34
Obrázek č. 7 Vzor prohlášení.....	35
Obrázek č. 8 Anotace a klíčová slova	39
Obrázek č. 9 Příklad obsahu bakalářské práce	42

ÚVOD

Právě jste otevřeli studijní text určený pro studenty kombinovaného studia na Katedře sociálních studií a speciální pedagogiky Fakulty přírodovědně-humanitní a pedagogické Technické univerzity v Liberci (dále jen KSS). Tento studijní text lze použít jako studijní oporu a průvodce studiem v rámci disciplíny **Seminář k bakalářské práci** (pro studijní programy Sociální práce a Speciální pedagogika). Studijní materiál pracuje s aktuálními obecnými požadavky kladenými na bakalářské práce (dále BP) na celé Fakultě přírodovědně-humanitní a pedagogické TU v Liberci (dále jen FP TUL), mohou jej tedy částečně využít také studenti dalších studijních programů.

Předložený studijní text byl vytvořen pro potřeby kombinovaného studia studijního programu Sociální práce a studijního programu Speciální pedagogika na Katedře sociálních studií a speciální pedagogiky FP TU v Liberci; do textu byly zapracovány aktuální formální a obsahové požadavky kladené na BP realizované na Fakultě přírodovědně-humanitní a pedagogické TU v Liberci a zkušenosti s tvorbou BP studentů kombinovaného studia na výše uvedené katedře. Součástí kapitoly, která se souhrnně věnuje praktické části BP, je **úvod do projektování a realizace průzkumu**.

Studentům je výrazně doporučeno, aby tento studijní materiál poskytovali také svým vedoucím, případně konzultantům BP proto, aby mohlo být dosaženo jednoty a souladu ve výsledné podobě bakalářských prací.

Tento materiál svou povahou je informačním textem s distančními prvky. Je to dáno tím, že není zaměřen tematicky, ale metodicky. V jednotlivých kapitolách a podkapitolách jsou důležité informace zdůrazňovány rámečky a tučným písmem a pozornost studujícího je

aktivizována pomocí příkladů, autokorektivních úloh a kontrolních otázek. K vybraným autokorektivním úlohám a kontrolním otázkám je možno vyhledat správné či vzorové odpovědi (v Příloze F).

Text v žádném případě nenahrazuje odbornou literaturu např. z oblasti metodologie nebo statistiky, proto také předložený studijní materiál obsahuje **seznam doporučené literatury** jako jednu ze svých důležitých součástí. Kromě odborné literatury a zdrojů autoři tohoto studijního textu pracují také se zdroji elektronickými. Jedním z nejdůležitějších jsou webové stránky Fakulty přírodovědně-humanitní a pedagogické TU v Liberci, konkrétně pokyny děkana fakulty ke zpracování bakalářských a diplomových prací. Na tomto místě je nezbytné upozornit, že tyto pokyny jsou průběžně aktualizovány a znění, ve kterém jsou uvedeny v tomto textu, je platné pro období zimního semestru akademického roku 2010/2011. Student je v tomto ohledu povinen sledovat aktuální data přímo na webových stránkách fakulty.

Stejně jako pro BP, tak i pro tento studijní text je významná práce s **poznámkami pod čarou**, v jejichž rámci student nalezne užitečné rozšiřující informace a konkrétní odkazy na aktuální literaturu a zdroje. Platí, že informace v poznámkách pod čarou v žádném případě nejsou ve vztahu k hlavnímu textu studijního materiálu „na vedlejší koleji“. Totéž platí pro BP, a proto je třeba věnovat poznámkám pod čarou náležitou pozornost.

Struktura předloženého studijního textu rámcově kopíruje strukturu a časovou souslednost prací realizovaných v průběhu tvorby bakalářské práce a autoři věří, že mj. i díky této skutečnosti text může pomoci studentům k posílení efektivity jejich studia.

Studujícím je text předložen v podobě, která by měla být srozumitelná všem studentům KSS bez rozdílu studijního oboru. Zvolená

struktura textu způsobila také to, že některé informace se v textu vyskytují vícekrát. Autoři jsou si tohoto opakování vědomi a volí jej záměrně na základě zkušeností s vedením metodologických seminářů a desítek bakalářských prací a zjištění, že opakováním daných informací je podtržena jejich závažnost a pro studenty nutnost řídit se jimi.

V Liberci dne 11. srpna 2010

autoři

1 BAKALÁŘSKÁ PRÁCE A JEJÍ VÝZNAM

Bakalářská práce je vysokoškolským akademickým textem, který slouží několika účelům. První účel bychom mohli označit jako **pragmatický**, kdy úspěšné vytvoření a odevzdání bakalářské práce ve stanoveném termínu otevírá studentovi možnost přihlásit se na státní závěrečnou zkoušku a studium na FP TUL ukončit.

Další účel bakalářská práce plní tím, že **nabízí studentovi možnost**, aby prokázal schopnost aplikovat teoretické a praktické znalosti, dovednosti a kompetence, které získává a rozvíjí v průběhu studia na FP TUL. Bakalářská práce je prací **odbornou**. Jejím **obecným cílem je integrovaně aplikovat odborné vědomosti a dovednosti získané během studia v praxi**.

Bakalářská práce byla v první větě nazvána **vysokoškolským akademickým** textem. Tím je řečeno, že bakalářská práce je text, jehož finální podoba je dána požadavky vysoké školy, na které je realizována¹ (tyto požadavky vycházejí z obecně platných požadavků kladených na jednotlivé vysoké školy zákonem a ministerstvem²). **Akademické texty** se od všech ostatních typů textu (jako jsou novinové články, romány, básně apod.) liší svou metodou, strukturou, logikou argumentace a zejména způsobem práce se zdroji informací v podobě odborné literatury a vlastních empirických šetření.

BP je **vyvrcholením studijního úsilí**, je osvědčením dovednosti studujícího řešit odborný problém, který reprezentuje vymezenou problematiku studijního oboru nebo předmětu.

---

¹ Pokyny pro zpracování bakalářské práce na FP TUL jsou k dispozici na fakultních internetových stránkách (FP TUL, 2009).

² „Zákonem“ je myšlen Zákon o vysokých školách (Zákon č. 111/1998 Sb.); „ministerstvem“ je myšleno Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy ČR.

ZAPAMATUJ SI!

Jmenované skutečnosti je třeba mít na paměti po celou dobu tvorby bakalářské práce. Nejen obsahová stránka je důležitá, ale také stránka metodologická a formální. Všechny tyto složky totiž tvoří specifický celek označovaný jako vysokoškolský akademický text, který je jasně odlišitelný od jiných typů textu. Všechny tři roviny textu bakalářské práce (obsahovou, formální a metodologickou) nyní prodiskutujeme podrobněji.

a) Obsahová stránka textu BP: pokud student vnímá BP jako **příležitost prokázat svou odbornost**, má také ve své BP možnost prokázat celkovou odbornou úroveň, souhrnnou orientaci ve studovaném oboru, náležitý stupeň osvojení odborné terminologie a odborného jazyka, hlubší zájem o dané odborné téma a připravenost pro vlastní praktickou činnost. Současně může prezentovat svoje schopnosti a dovednosti v mnoha dalších oblastech. Jde např. o schopnost samostatné orientace v našich i zahraničních odborných zdrojích, korektní zpracovávání a prezentace informací obsažených v těchto zdrojích se zaujímáním vlastních stanovisek, o aplikaci konkrétních zvolených metod, pomocí nichž získává vlastní data a zpracovává je. Dalšími **dovednostmi**, které lze prostřednictvím BP prezentovat, jsou dovednost interpretace výsledků, jejich shrnutí a formulace doporučení (opatření, intervence) pro určitou oblast společenské praxe.

PŘÍKLAD ČI ROZŠÍŘUJÍCÍ TEXT

*Je vhodné, aby se student předem podrobně seznámil s požadavky kladenými na bakalářské práce a také, aby se seznámil s jejich skutečnou podobou prostřednictvím **archivu Univerzitní***

knihovny TU v Liberci³, kde jsou bakalářské práce k nahlédnutí. Může se stát, že student je nucen prodloužit své studium právě z toho důvodu, že text, který odevzdá jako bakalářskou práci, bakalářskou prací ve skutečnosti není.

b) Formální stránka textu BP: tento aspekt tvorby bakalářské práce je vnímán studenty jako nejvíce problematický. Vyžaduje totiž, aby se student orientoval nejen v oboru, který studuje, ale také v administrativních požadavcích kladených na bakalářskou práci ze strany univerzity a fakulty. Kvalitní bakalářská práce je pak důkazem ztotožnění studenta s jeho domovským akademickým prostředím a také se související legislativou a vnitřními předpisy, které neodmyslitelně patří k vysokoškolskému životu. Formální úprava také zahrnuje dovednosti práce s počítačovými programy, které má student příležitost si osvojit a „natrénovat“ prostřednictvím seminárních prací. I proto by měl student věnovat pozornost každé zpětné vazbě, kterou v průběhu studia dostává od svých vyučujících ke každému odevzdanému textu. K formální úpravě textu v neposlední řadě patří také znalost a dovednost aplikovat aktuální platnou normu pro uvádění bibliografických údajů a práce s literaturou a zdroji obecně (viz dále v textu).⁴

c) Metodologická stránka textu BP: tato třetí rovina bakalářské práce a její kvalita závisí zejména na komunikaci studenta se svým vedoucím bakalářské práce. Adekvátní metodologie znamená dovednost formulovat cíl práce, metody jeho naplnění, techniky sběru

---

³ Přehled katalogizovaných bakalářských prací je k dispozici na internetových stránkách univerzitní knihovny (UKN, 2010). V Univerzitní knihovně TUL jsou na vyčleněných počítačích k dispozici obhájené bakalářské a diplomové práce v plném znění.

⁴ Z norem se k tomuto vyjadřují zejména:

ČSN 01 6910 – Úprava písemností zpracovaných textovými editory;

ČSN ISO 690 – Bibliografické citace – Obsah, forma a struktura;

ČSN ISO 690-2 – Bibliografické citace – Elektronické dokumenty nebo jejich části.

dat a hlavní předpoklady, které budou vzájemně ze sebe vycházet a jejichž naplněním vznikne z bakalářské práce jednolitý argumentačně čtivý odborný text. Tento aspekt kromě studenta hlídá právě také vedoucí práce, který má k takové činnosti bohaté zkušenosti. Bakalářská práce musí být tzv. vědecky ukázněná, což znamená, že svou argumentací musí spadat do diskurzu oboru, ve kterém je obhajována. Diskurz je komunikační prostor, jehož hranice pomáhá studentovi hlídat právě jeho vedoucí práce.

AUTOKOREKTIVNÍ ÚLOHA

Nastudujte v odborné (zejména sociologické a filosofické) literatuře vymezení pojmu diskurz. Bude se Vám v průběhu studia hodit nejen v procesu tvorby bakalářské práce.

2 FORMÁLNÍ POŽADAVKY KLADE NÉ NA BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

V následujícím textu se budeme podrobněji věnovat jednotlivým požadavkům kladeným na bakalářské práce, které byly naznačeny výše. Nejprve tedy požadavky tzv. formální. Slovíčko „formální“ někdy svádí k výkladu „nedůležité“. Je třeba mít na paměti, že v případě bakalářské práce je tento výklad ne mylný, ale naprosto scestný. **Naplnění formálních požadavků** je předpokladem k tomu, aby text studenta byl fakultou přijat jako bakalářská práce a student jej mohl předložit k obhajobě.

Formální požadavky lze velmi obecně shrnout do následujících **bodů**:

- požadavky na zadání bakalářské práce
- požadavky na konzultace bakalářské práce
- požadavky na vzhled bakalářské práce
- požadavky na zpracování BP (řazení jednotlivých složek textu BP, rozsah, forma odkazování na zdroje informací, práce s citacemi, zkratky, tabulky a grafy, přílohy, seznam zdrojů BP)
- požadavky na způsob odevzdání bakalářské práce
- požadavky na obhajobu bakalářské práce
- požadavky na archivaci bakalářské práce

Aby student mohl započít s prací na svém bakalářském textu, je zapotřebí bakalářskou práci nejprve **zadat**.

Termín zadání BP v rámci studia určují zpravidla katedry FP TUL vlastním oznámením, které je v souladu s opatřením děkana⁵. „Student pracuje na BP zpravidla **3 semestry, minimálně však 2 semestry** od zadání BP“ (Kasper, 2009).

---

⁵ Vždy je nezbytné, aby student pracoval dle aktuálně platného nařízení děkana, které je možné nalézt na webových stránkách FP TUL nebo konzultovat se studijním oddělením fakulty.

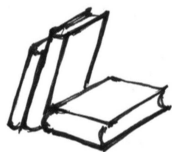

ZAPAMATUJ SI!

Práce s časem je jednou z nejobtížnějších složek práce na BP. Časovou náročnost tvorby bakalářské práce nelze podceňovat. Výše uvedený údaj, kde vedení fakulty konstatuje, že tvorba bakalářské práce zabere zpravidla tři semestry, vychází z mnohaletých zkušeností s prací se studenty denního i kombinovaného studia a je více než vhodné toto doporučení dodržet.

Konkrétněji můžeme formální požadavky kladené na BP shrnout takto⁶:

1. BP má rozsah vlastního textu zpravidla 50 normovaných stran – tzv. normostran. Do rozsahu BP se započítává text počínaje úvodem a konče závěrem včetně navrhovaných opatření.

PŘÍKLAD ČI ROZŠÍŘUJÍCÍ TEXT

Normostrana je strana o 30 řádcích po 60 úhosech, tedy obsahuje 1 800 znaků včetně mezer. Po autorovi BP se však nežadá, aby text BP zformátoval přesně podle velikosti normostrany. Normostranu chápeme jako míru, pomocí níž vyjadřujeme rozsah textu. Pro jednoduchost je možno normostrany přibližně převést na počet slov. Na 1 normostranu se vejde cca 250 slov (záleží na jejich délce). 50 normostran je přesně 90 000 znaků včetně mezer, což odpovídá přibližně 12 500 slov. Počet znaků anebo slov v textu BP snadno zjistíme, když v textovém editoru zadáme příkazy Nástroje → Počet slov.

2. Do číslování BP započítáváme stránky počínaje první stranou s textem, což je zpravidla titulní list, nikoli titulní desky.

⁶ Požadavky na BP jsou uveřejněny v dokumentu Pokyny pro zpracování bakalářské práce na FP TU Liberec (Kasper, 2009).

3. Čísla stran se zobrazují od obsahu, který je tedy první stranou s viditelným označením strany, ale nikoli se stránkováním „1“.
4. Všechny tabulky, grafy, schémata, obrázky apod. uvedené v BP musí být opatřeny popisky. Popisek začíná slovem označujícím typ příslušného objektu spolu s pořadovým číslem pro daný typ (např. *Tabulka 1*, *Graf 5*, *Obrázek 8*); poté následuje stručný a výstižný název daného objektu (např. *Tabulka 1 – Míra nezaměstnanosti v České republice v letech 2000–2010*). Popisek tabulky umísťujeme bezprostředně **nad tabulku**, popisek jakéhokoliv jiného typu objektu (graf, obrázek, atd.) zapisujeme přímo **pod tento objekt** (blíže viz ČSN ISO 7144). V textu BP na příslušný objekt odkazujeme vždy pomocí jeho typového označení a pořadového čísla (např. *Graf 5 vyjadřuje vývoj ...*).
5. K odkazování na odbornou literaturu a zdroje se využívají normy ČSN ISO 690, ČSN ISO 690-2, nejlépe podle specifikace platné na KSS.⁷
6. Výtisky BP musí být svázaný v pevné vazbě, jednotlivé listy nesmí být volné.
7. Student odevzdává BP ve dvou vyhotoveních – v jednom originálu a v jedné kopii. Další kopii si ponechává student pro sebe.
8. Přílohou originální verze BP je znění BP v elektronické podobě (doporučujeme formát pdf) na CD nosiči. CD obsahuje celou podobu BP včetně příloh⁸, oskenovaného Zadání BP a dalších náležitostí BP. CD je pevně umístěno v papírové nebo plastové obálce (nikoliv v krabičce)⁹ na zadní vnitřní straně desek BP. CD je označeno

---

⁷ V době vydání tohoto studijního textu byla mezinárodní organizací ISO publikována norma ISO 690:2010, která by – bude-li přijata do českého prostředí – měla v budoucnu nahradit normy ČSN ISO 690 a ČSN ISO 690-2.

⁸ Jednou z výjimek je tzv. volná příloha, více srov. Kapitola 4.9 tohoto studijního materiálu.

⁹ Nejedná se tedy o obal na CD v podobě, ve které je např. možné zakoupit CD s hudebním obsahem apod.

jménem studenta a názvem BP pomocí speciálního lihového popisovače.

9. Student odevzdává **originál** BP na děkanát FP TUL k datu uvedenému v harmonogramu výuky pro daný akademický rok. **Kopii** (kopie) BP odevzdává na sekretariátu KSS dle aktuálních požadavků KSS.

10. Tisk BP je jednostranný tj. z jedné strany každého listu, přičemž výjimku tvoří Zadání BP, které vkládáme tištěné oboustranně.

AUTOKOREKTIVNÍ ÚLOHA

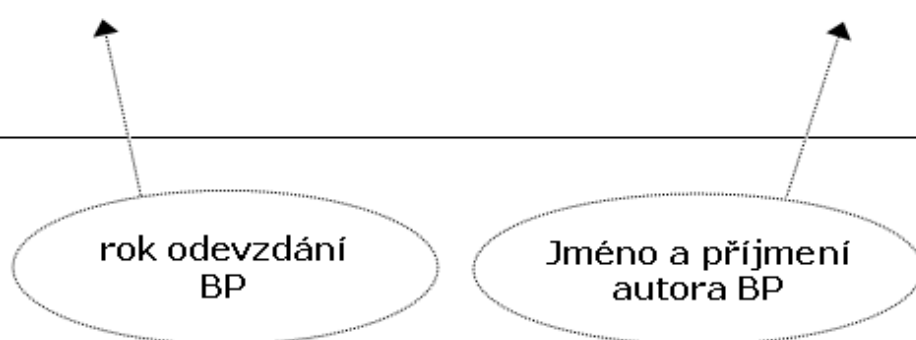
Z webových stránek www.fp.tul.cz si **opatřete všechny dokumenty** vztahující se k bakalářské práci (Úvodní list BP, Šablona zadání BP, Prohlášení BP, Pokyny pro zpracování BP na FP TU v Liberci, Anotace, Citace, Typograf, Autorský zákon atd.)!

Pro potřeby odevzdání BP je třeba zajistit patřičný celkový **vzhled BP**. Na přední straně pevných desek **bakalářské práce** musí být uveden název školy, na níž student práci vypracoval a obhazuje, označení „Bakalářská práce“, rok odevzdání BP a jméno a příjmení studenta. **Návrhy grafické úpravy** této přední strany jsou k dispozici ve většině knihařství a je na studentovi, který si vybere. Příklad takové přední strany je uveden na následujícím obrázku.

Technická univerzita v Liberci

Fakulta přírodovědně-humanitní a pedagogická

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Obrázek č. 1 – Vzor vzhledu desek bakalářské práce

3 POŽADAVKY KLADE NÉ NA OBSAH BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

Tvorba Obsahu bakalářské práce začíná již volbou **tématu bakalářské práce** a jeho struktury. Student volí téma, které **odpovídá studijnímu programu a studijnímu oboru**, který na FP studuje. Může se také řídit nabídkou tematických okruhů vypsáných na dané katedře. Okruhy doporučené KSS jsou součástí tohoto studijního textu jako Příloha A a Příloha B.

PŘÍKLAD ČI ROZŠIŘUJÍCÍ TEXT

Lze se setkat s nepatřičnými návrhy témat, které spadají spíše do jiných oborů (zejména psychologie, historie, sociologie, apod.), do programů politických stran, nebo jsou studentovi blízká spíše osobně. Např. konkrétně požadavek zpracovat téma „historické kořeny ruské mafie v 19. století“ nebo „historie židovského národa“ či „optimalizace sociálního postavení Romů v ČR“.

AUTOKOREKTIVNÍ ÚLOHA

Z následujících příkladů témat BP vyberte ta, která nespadají ani do studijního programu Sociální práce, ani Speciální pedagogika:

1. Metodika zavádění modelu hospicové péče v nemocnicích
2. Analýza vlivu biologických faktorů na přenosnost pohlavních chorob
3. Vliv demokratického stylu výchovy na rozvoj osobnosti jedince
4. Výskyt dyslalie mezi dětmi mladšího školního věku
5. Osobnostní rysy pachatelů trestných činů

AUTOKOREKTIVNÍ ÚLOHA

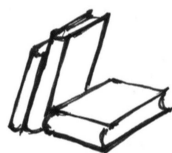
Co nejpřesněji **vymezte, čím a jak** uvedená témata nemohou být tématy bakalářských prací v rámci studijních programů na KSS. Pokuste se **přeformulovat** témata tak, aby byla tématy BP realizovaných na KSS a specifikujte obor studia, pro který by byla poplatná.

Volba tématu je naprosto zásadním krokem. Je třeba, aby si student již ve fázi volby tématu BP uvědomoval, že ve fázi konečné, která je mj. reprezentována psaním Závěru práce případně Návrhu opatření, bude muset prokázat a **jasně formulovat přínos textu** pro vědní obor, jehož je studentem, pro jeho teorii, studium i praxi. V rámci většiny témat uvedených v předchozím příkladu (viz autokorektivní úloha) by se tento požadavek naplnit patrně nepodařilo.

Doporučuje se, aby student kombinovaného studia **volil téma** na základě zvážení následujících **aspektů**:

1. téma musí **odpovídat studijnímu programu** (Sociální práce nebo Speciální pedagogika) **potažmo studijnímu oboru** (Sociální pracovník, Penitenciární péče, Speciální pedagogika předškolního věku, Speciální pedagogika pro vychovatele);
2. téma by mělo studenta „rozrušovat“, **zajímat**, podněcovat jeho zvědavost a všímavost (téma zdánlivě snadné se může ukázat jako obtížné tím, že bude studenta nudit);
3. téma by mohlo být **blízké jeho profesi**, pracovním zkušenostem a každodenní profesní realitě, tím je zajištěna blízkost a dostupnost informací pro teoretické zázemí i empirický průzkum BP;

4. student by měl **předem zhodnotit dostupnost odborné literatury** a dalších zdrojů k potenciálnímu tématu BP a dle toho se pro téma rozhodnout, či jej zamítnout;
5. téma může vycházet z obsahu **domácí knihovny** studenta, pokud ji vlastní; v teoretické části práce se student musí opírat o prostudovanou literaturu, jejíž znalost textem také prokazuje, proto by měl volit téma, které je mu dostupné i z hlediska přístupu k odborné literatuře a dalším zdrojům;
6. téma by mělo být dost **široké** na to, aby o něm bylo možné dodržet předepsaný rozsah BP a zároveň dost **úzké** na to, aby jej bylo možné obsáhnout¹⁰;
7. téma musí být vyjádřeno **krátkým a jasným názvem BP**;
8. volba tématu musí odpovídat studentovým možnostem a dovednostem v oblasti **realizace průzkumu** v praktické části BP; základní aspekty průzkumu musí mít student promyšleny předem.

PŘÍKLAD ČI ROZŠÍŘUJÍCÍ TEXT

Například **téma „Kriminalita mladistvých v České republice“** je příliš široké. Optimalizovat jej lze např. jako téma „Trendy (aspekty) majetkové trestné činnosti mladistvých v Liberci za posledních 15 let“. Příliš úzkým by se téma stalo, pokud bychom jej specifikovali jako „Krádeže vloupáním u mladistvého z Dětského domova se školou v Hamru na Jezeře na útěku za rok 2006“. Takto úzké téma nedává možnost zobecnění výsledků šetření a je příliš jedinečné na to, aby mohlo být tématem vysokoškolského akademického textu.

¹⁰ Dilematu širokého vs. úzkého tématu BP se dotkneme v kapitolách věnovaných Zadání BP, ve kterém lze formulovat téma jako spíše širší a v kapitole věnované Úvodu BP, ve kterém je možné spíše široké téma zúžit dle požadavků nezbytné redukce textu.

KONTROLNÍ OTÁZKA

Nazvěte jedním slovem hranici mezi příliš širokým a příliš úzkým tématem bakalářské práce. Svou odpověď vysvětlete.

AUTOKOREKTIVNÍ ÚLOHA

Formulujte a запиšte si na následující řádky **dvě možné varianty témat** pro svou budoucí bakalářskou práci (můžete formulovat dvě různé specifikace téhož tématu, nebo formulovat dvě různá témata). U každého z témat si запиšte tři konkrétní **výhody** jeho realizace a tři úskalí.

1. téma: .....

.....

výhody: .....

.....

úskalí: .....

.....

2. téma: .....

.....

výhody: .....

.....

úskalí: .....

.....

4 STRUKTURA BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

Pomyslně můžeme udělat čáru za volbou tématu bakalářské práce a pokračovat plánováním struktury bakalářské práce jako dalším krokem, který by měl po volbě tématu následovat.

BP má následující strukturu (pořadí listů):

- Titulní list s názvem BP a s přiděleným číslem BP (informace student získá na sekretariátu příslušné katedry)
- Zadání bakalářské práce (formulář s originálními podpisy vedoucího BP, vedoucího katedry a děkana FP TUL v originálu práce a kopie zadání v kopii BP)
- Prohlášení
- Poděkování (nepovinné)
- Anotace ve třech jazycích (v českém a dvou světových jazycích); pod každou jazykovou verzí klíčová slova v příslušném jazyce
- Obsah
- Seznam použitých zkratk a symbolů (nepovinný, abecedně tříděný)
- Text vlastní práce členěný do kapitol a podkapitol
- Seznam použitých zdrojů podle ČSN ISO 690 a ČSN ISO 690-2
- Seznam příloh
- Přílohy

V následujícím textu se budeme zabývat bakalářskou prací z hlediska její struktury a to v pořadí podkapitol, které odpovídá pořadí jednotlivých částí BP tak, jak je uvedeno výše ve výčtu.

4.1 ÚVODNÍ ČÁSTI BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

4.1.1 Titulní strana

Titulní strana BP je závazně předepsaná a nelze na ní nic měnit (včetně např. typu a velikosti písma). Vzor titulní strany je vždy aktuálně zavěšen na webových stránkách Fakulty přírodovědně-humanitní a pedagogické TU v Liberci. Na následující straně je uveden aktuální vzor titulní strany platný v lednu 2010. Je tedy vždy třeba, aby **studující ověřil uvedený vzor** na zmiňovaných **webových** stránkách, u vyučujícího předmětu Seminář k bakalářské práci nebo na sekretariátu katedry.

List titulní strany se **započítává do číslování**, avšak **nečísluje se!!!**

Technická univerzita v Liberci					
FAKULTA PŘÍRODOVĚDNĚ-HUMANITNÍ A PEDAGOGICKÁ					
Katedra:		Katedra sociálních studií a speciální pedagogiky			
Studijní program:		Sociální práce			
Studijní obor (kombinace):		Sociální pracovník			
ZAMĚSTNANOST V POSTPRODUKTIVNÍM VĚKU EMPLOYMENT IN POST-PRODUCTIVE AGE					
Bakalářská práce: RR-FP-KSS- ##### (zadávací pořadové číslo BP na katedře KSS v roce RR)					
Autor: Evžen Hlíst			Podpis:		
Adresa: Kropáčova Vrutice 13 294 79 Kropáčova Vrutice					
Vedoucí práce: doc. PhDr. Libor Omáčka, Ph.D. Konzultant: Milan Sós, M.A.					
Počet					
stran	grafů	obrázků	tabulek	pramenů	příloh
56	3	2	5	31	4+CD
V Liberci dne: #####					

Obrázek č. 2 – Vzor titulní strany bakalářské práce

PŘÍKLAD ČI ROZŠIŘUJÍCÍ TEXT

Nejen pro potřeby titulní strany je na následujících řádcích uvedena informace týkající se kódů studijních oborů.

- **SOCIÁLNÍ PRACOVNÍK:** 7502R022
- **PENITENCIÁRNÍ PÉČE:** 7502R023
- **SPECIÁLNÍ PEDAGOGIKA PRO VYCHOVATELE:** 7506R029
- **SPECIÁLNÍ PEDAGOGIKA PŘEDŠKOLNÍHO VĚKU:** 7506R012

4.1.2 Název

Na titulní straně BP je uveden vždy její **název**. Název práce student formuluje předem v průběhu procesu tvorby zadání BP (viz níže). Je dobré nad názvem důkladně přemýšlet a zvolit název jasný, stručný a výstižný. Doporučuje se, aby název BP svým rozsahem nepřekročil **4–6 slov**. Velmi kontroverzní jsou názvy BP, které pak na titulní straně zaujímají i několik řádků. Na tomto místě je vhodné poukázat na aspekt **vztahu mezi tématem a názvem BP**. Téma je slovo, které reprezentuje nějakou oblast reality, kterou chceme v bakalářské práci zkoumat. Název je potom slovním vyjádřením této reality. Konkrétně je dobré si zapamatovat, že čím je název obecnější, tím konkrétněji pak může být specifikováno téma. Konkrétní příklad je uveden v následujícím rozšiřujícím textu.

PŘÍKLAD ČI ROZŠIŘUJÍCÍ TEXT

*Student se například rozhodne zkoumat téma šikany s ohledem na strategie prevence šikany na vybrané škole. Zvolí tedy název BP **Problematika šikany na Základní škole Ještědská v Liberci s ohledem na strategie její prevence z pohledu žáků**. V průběhu*

tvorby BP však zjistí, že: a) vedení školy si nepřeje, aby v názvu BP byl uveden název školy; b) šetření lze provést pouze mezi žáky druhého stupně dané ZŠ, jelikož mezi žáky na prvním stupni se projevy šikany téměř nevyskytují; c) žáci nemohou informovaně posoudit a projevit svoje postoje k preventivním strategiím (nepůjde tedy o pohled žáků); d) nelze popisovat strategie prevence bez analýzy forem, četnosti šikany a informovanosti žáků o problematice šikany; ... To vše nakonec způsobí, že **název práce neodpovídá jejímu obsahu**, což znamená velký problém a může způsobit, že student obdrží nedoporučující posudky hodnotitelů BP a **nebude moci** přistoupit k obhajobě práce či práci **úspěšně obhájit**. Celému výše uvedenému problému lze předejít tím, že název práce zestručníme např. na **Šikana** a specifikaci tématu provedeme pomocí formulace cíle v Úvodu BP. Paradoxně tedy vidíme, že obecnější a širší název umožnil lepší konkretizaci a uchopení tématu bakalářské práce.

S předchozího příkladu mj. vyplývá, že v případě, že na počátku nemáme ujasněn celkový záměr práce, tematicky široký název nám umožňuje relativně velkou volnost specifikace dále v textu.

Nesmírně **důležité** je tedy **pamatovat si, že název BP musí odpovídat jejímu obsahu** a opačně. Je to jedna z položek, které hodnotitelé BP posuzují.

AUTOKOREKTIVNÍ ÚLOHA

Vyhledejte přílohy A a B. V nich jsou uvedena doporučená témata bakalářských prací. Na základě níže uvedených instrukcí z vybraných témat formulujte možné názvy BP.

Jste-li studentkou/studentem oboru Penitenciární péče, zaměřte se na témata číslo 11, 21 a 35.

Jste-li studentkou/studentem oboru Sociální pracovník, zaměřte se na témata číslo 12, 20 a 28.

Jste-li studentkou/studentem oboru Speciální pedagogika předškolního věku, zaměřte se na témata číslo 3, 9 a 12.

Jste-li studentkou/studentem oboru Speciální pedagogika pro vychovatele, zaměřte se na témata číslo 13, 15 a 19.

Za názvem práce se nedělá tečka. V názvu se nesmí vyskytovat zkratky (např. DN – domácí násilí, ZŠ – základní škola, PČR – Policie České republiky atp.), a to ani tehdy, jsou-li dále v práci vysvětleny.

AUTOKOREKTIVNÍ ÚLOHA

Na základě uvedených informací vypracujte titulní stranu své budoucí BP.

4.1.3 Zadání bakalářské práce

Po titulní straně následuje **Zadání bakalářské práce**. Je to úřední dokument, který student vypracovává na základě konzultace tématu své BP s vedoucím BP. Zpracování Zadání BP je administrativní úkon nejen studenta, ale také příslušné katedry. Je to dokument, který zadává, jak má studentova BP vypadat a tím stanovuje měřítko budoucího posuzování BP. Je to **dokument, který nelze** (nebo jen s velkými obtížemi) **měnit!** Student musí zadání své BP zpracovat po zralé úvaze a konzultaci s vedoucím tak, aby byl schopen zadání svou BP naplnit.

Vypracované a prokonzultované zadání **student odevzdává v elektronické podobě** pověřené osobě na KSS, která po té zajišťuje veškeré podpisy hromadně.

Zadání BP schvaluje na návrh vedoucího katedry děkan. To znamená, že student nejprve konzultuje téma, které zpracuje do podoby zadání, se kterým musí svůj souhlas podpisem vyjádřit vedoucí BP, vedoucí příslušné katedry a děkan fakulty. Může se stát, že některý z nich zadání v předložené podobě nepodepíše a student po té musí zadání přepracovat.

Pokyny ke zpracování zadání a termíny jeho odevzdání student obdrží od vyučujícího na Seminári k bakalářské práci. Obecné pokyny děkanátu lze také nalézt v aktuální podobě na již zmiňovaných webových stránkách fakulty¹¹. Děkan fakulty aktuálně stanoví termíny, ve kterých mohou jednotlivé katedry předávat zadání za své studenty k podpisu. Student musí dané pokyny a termíny bezpodmínečně dodržet mj. proto, že **bez schváleného zadání nemůže začít zpracovávat BP**. Bez schváleného zadání s příslušnými podpisy se tedy student může dostat do situace, kdy nebude moci ukončit studium v řádném termínu, ale bude muset studium prodloužit.

Podepsané zadání v originální verzi archivuje pověřený člen KSS až do 6. semestru studia, kdy je proti vlastnoručnímu podpisu zadání předáváno studentům.

Originál zadání student vkládá přímo do BP. Student pořizuje kopii zadání pro potřeby kopie BP. Ztráta originálu zadání znamená minimálně velmi ztíženou možnost studenta odevzdat BP v řádném termínu.

List zadání BP se **započítává do číslování**, avšak **nečísluje se!!!**

---

¹¹ Požadavky na BP jsou uveřejněny v dokumentu Pokyny pro zpracování bakalářské práce na FP TU Liberec (Kasper, 2009).

PŘÍKLAD ČI ROZŠIŘUJÍCÍ TEXT

*Jak bylo uvedeno výše, Zadání BP je úřední dokument. Předběžně je nutné na tomto místě zdůraznit, že Zadání BP má svou formu „papírovou“, která byla popsána výše, a také svou formu v systému **STAG**. Obě tyto verze musejí být stejné a je součástí studijních povinností zpracovat také „stagovou“ formu zadání ve stanoveném termínu. Blíže k systému STAG ve vztahu k BP v Kapitole č. 5 **Studijní povinnosti spojené s realizací bakalářské práce**.*

Na Obrázcích č. 3 a 4 je uveden vzor zadání BP. Šablona tohoto vzoru byla platná pro studující FP TUL v lednu 2010. Je třeba, aby si **studující opatřil platnou šablonu zadání BP** na již zmiňovaných **webových stránkách**, u vyučujícího předmětu Seminář k bakalářské práci nebo na sekretariátě katedry.

TECHNICKÁ UNIVERZITA V LIBERCI

FAKULTA PŘÍRODOVĚDNĚ-HUMANITNÍ A PEDAGOGICKÁ

Katedra sociálních studií a speciální pedagogiky

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

(pro bakalářský studijní program)

pro (kandidát):   Doplňte Vaše jméno a příjmení, případně titul(y).

adresa: Uveďte přesně Vaši adresu dle vzoru: Ulice č. p., PSČ Obec

studijní obor (kombinace):   Studijní obor (nikoliv program!); možnost „kombinace“ se Vás netýká.

Název BP: **Název tučným a malým písmem bez tečky na konci**

Název BP v angličtině: **Název v anglickém jazyce tučným a malým písmem bez tečky na konci. Počáteční písmena slov v anglickém názvu se píšou velkými písmeny kromě předložek, spojek a větných členů.**

Vedoucí práce: Jméno a příjmení vedoucího BP vyplníte, až Vám bude přidělen. Pozor na správný zápis titulů.

Konzultant: Není nutné, doporučujeme nevyplňovat.

Termín odevzdání: Doplňte datum (měsíc a rok) prvního řádného termínu odevzdání BP, který je pro Vás relevantní.

Poznámka: Podmínky pro zadání práce jsou k nahlédnutí na katedrách. Katedry rovněž formulují podrobnosti zadání. Zásady pro zpracování BP jsou k dispozici ve dvou verzích (stručné, resp. metodické pokyny) na katedrách a na Děkanátě Fakulty přírodovědně-humanitní a pedagogické TU v Liberci.

V Liberci dne Doplňte datum, kdy budete odevzdávat konečnou verzi Zadání BP.

děkan

vedoucí katedry

Převzal (kandidát): Vaše jméno a příjmení vč. titulů

Datum: _____ Podpis: _____

Obrázek č. 3 – Vzor zadání bakalářské práce (1. strana)

Název BP:	Vypište název BP VELKÝMI PÍSMENY netučným písmem bez tečky na konci
Vedoucí práce:	Znovu uveďte jméno a příjmení vedoucího BP včetně titulů
Cíl:	Napište cíl bakalářské práce.
Požadavky:	Doplňte požadavky – nejlépe dle vzoru (Obrázek č. 6)
Metody:	Napište nejlépe jednu hlavní metodu, o které jste si jisti, že ji použijete.
Literatura:	Uveďte pouze <u>monografie</u> , 5–10 ks; nečíslujte je, seřadte je dle abecedy. Zapište bibliografické údaje o monografiích přesně dle vzoru: PŘÍJMENÍ, Jméno. <i>Název monografie</i> . Číslo vydání. Místo vydání: Název nakladatelství, rok vydání. ISBN.

Obrázek č. 4 – Vzor zadání bakalářské práce (2. strana)

Následují Obrázky č. 5 a 6 znázorňující příkladné zadání BP.

TECHNICKÁ UNIVERZITA V LIBERCI

FAKULTA PŘÍRODOVĚDNĚ-HUMANITNÍ A PEDAGOGICKÁ

Katedra sociálních studií a speciální pedagogiky

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

(pro bakalářský studijní program)

pro (kandidát): Evžen Hlíst
adresa: Kropáčova Vrutice 13, 294 79 Kropáčova Vrutice
studijní obor: Sociální pracovník
(kombinace):
Název BP: **Zaměstnanost v postproduktivním věku**
Název BP v angličtině: **Employment in Post-productive Age**
Vedoucí práce: doc. PhDr. Libor Ornáčka, Ph.D.
Konzultant:
Termín odevzdání: duben 2011

Poznámka: Podmínky pro zadání práce jsou k nahlédnutí na katedrách. Katedry rovněž formulují podrobnosti zadání. Zásady pro zpracování BP jsou k dispozici ve dvou verzích (stručné, resp. metodické pokyny) na katedrách a na Děkanátě Fakulty přírodovědně-humanitní a pedagogické TU v Liberci.

V Liberci dne

děkan

vedoucí katedry

Převzal (kandidát): Evžen Hlíst

Datum:

Podpis:

Obrázek č. 5 – Příklad zadání bakalářské práce (1. strana)

Název BP:	ZAMĚSTNANOST V POSTPRODUKTIVNÍM VĚKU	
Vedoucí práce:	doc. PhDr. Libor Omáčka, Ph.D.	Podpis: .....
Cíl:	Charakterizovat problematiku stáří, zjistit a popsat okolnosti zaměstnanosti osob v postproduktivním věku.	
Požadavky:	Formulace teoretických východisek, příprava průzkumu, sběr dat, interpretace a vyhodnocení dat, formulace závěrů.	
Metody:	Rozhovor	
Literatura:	BÖHM, Renate, BUCHINGER, Birgit et al. <i>Mythen von Arbeit und Altern</i>. Wien: Echomedia, 2007. ISBN 978-3-901761-63-8. GRUSS, Peter (ed.). <i>Perspektivy stárnutí. Z pohledu psychologie celoživotního vývoje</i>. 1. vyd. Praha: Portál, 2009. ISBN 978-80-7367-605-6. HEDGE, Jerry W. <i>The aging workforce. Realities, myths, and implications for organizations</i>. 1st ed. Washington: American Psychological Association, 2006. ISBN 1-59147-319-5. KLEVETOVÁ, Dana, DLABALOVÁ, Irena. <i>Motivační prvky při práci se seniory</i>. 1. vyd. Praha: Grada, 2008. ISBN 978-80-247-2169-9. KUCHAŘ, Pavel. <i>Tyň práce. Sociologická analýza</i>. 1. vyd. Praha: Karolinum, 2007. ISBN 978-80-246-1383-3. MARQUIÉ, Jean Claude, CAU-BAREILLE, Dominique Paumès, VOLKOFF, Serge (eds.). <i>Working with age</i>. London: Taylor & Francis, 1998. ISBN 0-7484-0785-5. STUART-HAMILTON, Ian. <i>Psychologie stárnutí</i>. 1. vyd. Praha: Portál, 1999. ISBN 80-7178-274-2. SÝKOROVÁ, Dana, CHYTIL, Oldřich (eds.). <i>Autonomie ve stáří. Strategie jejího zachování</i>. 1. vyd. Ostrava: Ostravská univerzita, 2004. ISBN 80-7326-026-3. SÝKOROVÁ, Dana. <i>Autonomie ve stáří. Kapitoly z gerontosociologie</i>. 1. vyd. Praha: Sociologické nakladatelství, 2007. ISBN 978-80-86429-62-5. VYHLÍDAL, Jiří, MAREŠ, Petr. <i>Mění se rizika a šance na trhu práce. Analýza postavení a šancí vybraných rizikových skupin na trhu práce</i>. 1. vyd. Praha: VÚPSV, 2006. ISBN 80-87007-07-7.	

Obrázek č. 6 – Příklad zadání bakalářské práce (2. strana)

Zadání BP je vytištěno **vždy oboustranně** a uloženo u pověřeného pracovníka katedry. V číslování stránek BP se zadání projeví jako **dvě strany**.

4.1.4 Prohlášení

Po zadání následuje v BP další **povinná strana** s názvem **Prohlášení**, ve které se student vyjadřuje a zavazuje k právním aspektům své bakalářské práce (viz Obrázek č. 7).

Prohlášení	
Byl(a) jsem seznámen(a) s tím, že na mou bakalářskou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, zejména § 60 – školní dílo.	
Beru na vědomí, že Technická univerzita v Liberci (TUL) nezasahuje do mých autorských práv užitím mé bakalářské práce pro vnitřní potřebu TUL.	
Užiji-li bakalářskou práci nebo poskytnu-li licenci k jejímu využití, jsem si vědom povinnosti informovat o této skutečnosti TUL; v tomto případě má TUL právo ode mne požadovat úhradu nákladů, které vynaložila na vytvoření díla, až do jejich skutečné výše.	
Bakalářskou práci jsem vypracoval(a) samostatně s použitím uvedené literatury a na základě konzultací s vedoucím bakalářské práce a konzultantem.	
V Liberci dne: DD. MM. RRRR.	Stanislava Vzorová vlastnoruční podpis -----

Obrázek č. 7 – Vzor prohlášení

List prohlášení se **započítává do číslování**, avšak **nečísluje se!!!**

4.1.5 Poděkování

Poděkování je v rámci bakalářské práce vnímáno jako **nepovinná součást**, na druhou stranu je to otázka jakési zdvořilosti a uznání. Pokud se tedy student pro poděkování rozhodne, mělo by být upřímné. Sluší se poděkovat především **vedoucímu práce**, který se na práci podílel často svou trpělivostí, cennými radami a kritickými, ale konstruktivními připomínkami. Poděkování může dále patřit případným **konzultantům či školám, zařízením** aj. institucím (popř. jejich vedení) – nejčastěji za umožnění realizace praktické části. Na závěr je možné také poděkovat svým **blízkým**. Celé poděkování by mělo mít jen několik málo řádků (asi 2–5).

PŘÍKLAD ČI ROZŠÍŘUJÍCÍ TEXT

V akademických pracích se setkáváme se zajímavými variantami upřímného poděkování. Například v jedné disertační práci obhajované na Univerzitě Palackého v Olomouci lze na konci poděkování číst, že autor děkuje „... své ženě a dětem za to, že ho po dlouhé měsíce neobtěžovaly a nechaly jej v klidu pracovat ...“.

Poděkování zaujímá **vlastní list** a je zpravidla umístěno **v dolní části** stránky.

List poděkování se **započítává do číslování**, avšak **nečísluje se!!!**

AUTOKOREKTIVNÍ ÚLOHA

V knihovně TU v Liberci (nebo v jejím on-line katalogu) naleznete alespoň tři bakalářské práce z vašeho studijního oboru a ověřte, jaké poděkování v něm studenti uvádějí.

4.1.6 Anotace a klíčová slova

Anotace je **výstižný a stručný obsah celé** bakalářské práce, ze které vyplývá **podstata práce**. Její rozsah činí asi 150 slov (tj. cca 10–12 řádků). Anotace se uvádí většinou v **minulém čase**, a to jak **v českém jazyce**, tak i v překladu do **dvou světových jazyků**, nejčastěji anglického a německého.

Z hlediska časového lze říci, že anotace se vytváří obvykle jako **poslední část práce**, musí v ní totiž být shrnuto nejen téma, cíle a metody práce, ale také hlavní předpoklad a nejvýznamnější závěr, ke kterému student dospěl. Jde o velmi významnou součást bakalářské práce, která má čtenáře přesvědčit o kvalitě celého textu. Student musí věnovat velkou **pozornost formulacím**, které mají **vystihovat základní myšlenky BP**. Anotace musí být jasná, stručná, výstižná, což má i pragmatický důsledek v usnadnění si práce s jejími jazykovými mutacemi.

KONTROLNÍ OTÁZKA

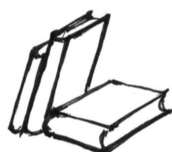
Které dva světové jazyky zvolíte? Už nyní promyslete a rozhodněte se pro dva cizí jazyky, do nichž později anotaci přeložíte a zajistěte si odbornou podporu konzultanta.

V textu anotace se student zásadně **vyvaruje** jakýchkoli **zkratk** a používání ukazovacích zájmen (např. nikoli *tato* bakalářská práce..., ale *tématem předložené bakalářské práce je...*).

Pod anotaci **je nutné** umístit **Klíčová slova**, která jsou nezbytnou součástí BP, a to jak v českém, tak v daném světovém jazyce. Klíčová slova charakterizují obsah práce a na jejich základě lze relevantně vyhledávat. Jde o hesla, slovní spojení, fráze. Jejich počet by neměl

přesáhnout **5–8 slov nebo slovních spojení**. Klíčová slova jsou klíčová proto, že vystihují hlavní **argumentační linii** a tím i jedinečnost bakalářské práce. Za klíčová slova nelze považovat např. slova a sousloví „teoretická část“, „průzkum“, „výběrový soubor“ apod.

List (lépe řečeno listy) anotace s klíčovými slovy se **započítává do číslování**, avšak **nečísluje se!!!**

PŘÍKLAD ČI ROZŠÍŘUJÍCÍ TEXT

Celá tato výše charakterizovaná část (zpravidla 2–3 strany) je zobrazena na Obrázku č. 8 (následující anotace a klíčová slova jsou uvedeny na konkrétním příkladu tématu BP Šikana na základních školách, podtržením jsou označena slova postihující povinnou strukturu anotace).

Název bakalářské práce: Šikana na základních školách

Jméno a příjmení autora: Mahulena Andělová

Akademický rok odevzdání bakalářské práce: 2009/2010

Vedoucí bakalářské práce: doc. PhDr. Hynek Rohatý, Ph.D.

Anotace:

Bakalářská práce se zabývala problematikou šikany na vybraných základních školách a vycházela ze současného stavu bádání v dané oblasti, přičemž byl zvolen kritický přístup. Jejím cílem bylo zjistit s jakými základními formami šikany se setkávají žáci vybrané základní školy v Liberci. Práci tvořily dvě stěžejní oblasti. Jednalo se o část teoretickou, která pomocí zpracování a prezentace odborných zdrojů popisovala a objasňovala základní pojmosloví z oblasti šikany mezi žáky základních škol. Praktická část zjišťovala pomocí dotazníku distribuovaného mezi 120 žáků dané základní školy s jakými formami šikany se nejčastěji setkávají. Výsledky ukazovaly, že nejčastější formou šikany na dané základní škole jsou verbální a fyzické útoky směřované proti majetku oběti. Zjištění vyústila v konkrétní navrhovaná opatření v oblasti prevence šikany formou moderních preventivních a vzdělávacích aktivit pro žáky dané školy. Za největší přínos práce vzhledem k řešené problematice bylo možné považovat zjištění, že přes proklamace na dané základní škole je šikana statisticky významným problémem, kterým je třeba se zabývat.

Klíčová slova: šikana, formy šikany, aktéři šikany, základní škola, žáci na základní škole, metody prevence šikany, moderní vzdělávací metody

Title of Bachelor Thesis: *Bullying at Basic Schools*

Summary: . . .

Keywords: . . .

Titel der Bachelorarbeit: *Schikane auf den Grundschulen*

Zusammenfassung: . . .

Schlüsselwörter: . . .

Obrázek č. 8 – Anotace a klíčová slova

(Podtržení v obrázku je pouze ilustrativní, v anotaci bakalářské práce slova nepodtrháváme.)

4.1.7 Obsah

Obsah tvoří seznam nadpisů **hlavních kapitol a podkapitol** s uvedením příslušných **čísel stránek**. **Názvy kapitol i stránkování v obsahu musí souhlasit s textem.**

Nejjednodušší pro vytvoření obsahu je **použití automatické funkce generování obsahu**, která je součástí většiny textových editorů. Obsah je **velice důležitý** a nelze ho podceňovat. Vynikne v něm celá **struktura práce** a její **argumentační linie**, názvy jednotlivých kapitol, podkapitol a jejich logická návaznost ve vztahu k tématu práce.

Názvy kapitol a podkapitol mají odpovídat požadavkům kladeným na **odborné práce**. Nevhodné (ale studenty oblíbené) jsou názvy formou otázky, které připomínají spíše beletrii (např.: *Proč právě chlapci? Jaké jsou příčiny? Co je mentální retardace?*).

V názvech kapitol a podkapitol se zásadně **vyhýbáme používání zkratk**, a to i tehdy, jsou-li v textu či v Seznamu používaných zkratk objasněny.

Je nutné, aby názvy kapitol a podkapitol vyjadřovaly stručně a výstižně jejich obsah, byly voleny jasně, stručně, odborným jazykem a měly vypovídací hodnotu pro čtenáře. Není vhodné členit text na velké množství drobných podkapitol, které se vyskytují na stejných stránkách. Lépe je místo podkapitol využít jinou formu strukturování textu např. pomocí odrážek, tučného písma apod.

Za posledním číslem kapitoly nebo podkapitoly (tedy i jediným číslem) se nedělá tečka. Hlavní kapitoly lze graficky zvýraznit.

PŘÍKLAD ČI ROZŠÍŘUJÍCÍ TEXT

Pokud jde o zvýrazňování členění textu, studenti využívají také barevné odlišování názvů hlavních kapitol od jejich podkapitol. V decentní podobě je to možné. V jedné bakalářské práci jsme se setkali také s analogicky barevně odlišeným samotným textem, kdy mezi jednotlivé velké kapitoly byly vloženy čisté barevné listy v tónu písma uvedeného v názvech kapitol jak v Obsahu, tak v samotném textu. Takové listy se samozřejmě nečíslují a nezapočítávají do rozsahu BP.

Obsah se započítává do rozsahu práce a první strana obsahu již je číslována.

OBSAH	
ÚVOD.....	7
TEORETICKÉ ZPRACOVÁNÍ PROBLÉMU.....	9
1 Stres a syndrom vyhoření	9
1.1 Vymezení základních pojmů	10
1.2 Diagnostika stresu.....	11
1.3 Stres v profesním a osobním životě.....	15
1.4 Metody zvládání stresu	17
1.5 Coping.....	19
1.6 Důsledky dlouhodobého stresu.....	21
2 Syndrom vyhoření v sociální práci.....	23
2.1 Znaky a rizikové faktory syndromu vyhoření	25
2.2 Fáze syndromu vyhoření u sociálního pracovníka	27
2.3 Řešení a prevence syndromu vyhoření v sociální práci	29
PRAKTICKÁ ČÁST	31
3 Cíl praktické části	31
3.1 Stanovení předpokladů	32
4 Použité metody	36
5 Popis zkoumaného vzorku	42
6 Průběh průzkumu.....	43
7 Výsledky a jejich interpretace	44
7.1 Průběh průzkumu	45
7.2 Vyhodnocování položek dotazníku	46
7.3 Ověření platnosti předpokladů.....	57
8 Shrnutí výsledků praktické části a diskuse	59
ZÁVĚR	61
NÁVRH OPATŘENÍ	63
SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ	65
SEZNAM PŘÍLOH	67

Obrázek č. 9 – Příklad obsahu bakalářské práce

4.1.8 Seznam zkratk

Tato část není nepostradatelná. Doporučuje se u takových BP, kde jsou zkratky častěji využívány. Nemá smysl vytvářet seznam zkratk, pokud by měl obsahovat zkratky dvě nebo tři. Je na autorovi, zda využije možnosti a používáné, pokud možno obecně srozumitelné, zkratky objasní prostřednictvím seznamu uvedeného bezprostředně za stránkou s Obsahem. Seznam zkratk by měl zaujímat **samostatnou stranu**, která se čísluje a tvoří položku v Obsahu.

PŘÍKLAD ČI ROZŠÍŘUJÍCÍ TEXT

*Může jít např. o následující pojmy a jejich zkratky uspořádané následujícím způsobem, kdy **je vhodné seřadit zkratky abecedně**:*

ADHD/ADD: porucha pozornosti s hyperaktivitou/porucha pozornosti

DD: dětský domov

HZS ČR: Hasičský záchranný sbor České republiky

ČSSZ: Česká správa sociálního zabezpečení

SPU: specifické poruchy učení

ZŠS: základní škola speciální

Pokud autor nezvolí výše uvedenou variantu a zkratky chce v práci přesto používat, je nutné tam, **kde se poprvé čtenář se zkratkou setkává, objasnit ji v textu** např. následujícím způsobem: *Specifickou poruchu učení (dále již jen SPU) lze vymezit jako... Četnost výskytu SPU se pohybuje...* **Dále v textu** se tedy čtenář setkává jen se **zkratkou**, která je tím objasněna. K prvnímu objasnění zkratky dle vzoru uvedeného v předchozím odstavci však nesmí dojít v rámci názvu kapitoly či podkapitoly!

4.2 ÚVOD

Je nezbytné, aby se studenti zbavili tradiční představy o tom, co se skrývá za slovem *Úvod*. Student píšící bakalářskou práci tvoří **úvod do textu, nikoli úvod do tématu**. Pro větší názornost je v následujícím rámečku uvedena struktura Úvodu BP pomocí vzorových začátků vět reprezentujících informace, které musí v Úvodu BP nezbytně být.

Tématem předložené bakalářské práce je ...

Téma bylo zvoleno s ohledem na ...

Cílem předložené bakalářské práce je ...

Předmětem bádání předložené bakalářské práce je ...

Bakalářská práce vychází z hlavního předpokladu, že ...

Pro ověření předpokladu byla pro předloženou bakalářskou práci zvolena metoda ...

V praktické části bakalářské práce je představen průzkum založený na užití metody ... a techniky ...

Práce je rozdělena na část teoretickou a praktickou. V teoretické části bakalářské práce se autor zabývá ... v praktické části práce prostřednictvím vzorku respondentů tvořeném ...

Práce je určena pro (míněna skupina čtenářů) ...

Smyslem a účelem předložené bakalářské práce je ...

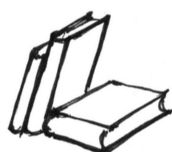
Celkově se rozsah Úvodu bakalářské práce pohybuje v rozmezí 1-2 normostrany. Důležité je, aby Úvod byl jasný, stručný, výstižný a aby sloužil k tomu, že čtenáře bakalářské práce naučí rozumět textu a jeho struktuře. Zjednodušeně řečeno, z Úvodu se čtenář musí dozvědět, „do čeho jde“.

KONTROLNÍ OTÁZKA

Specifikujte následující témata pro potřeby Úvodu bakalářské práce:

- a) Trestná činnost mladistvých
- b) Speciálně pedagogická diagnostika školní zralosti a připravenosti
- c) Volnočasové aktivity dětí mladšího školního věku

PŘÍKLAD ČI ROZŠIŘUJÍCÍ TEXT

*Mezi studenty koluje legenda o tom, že Úvod BP se píše až úplně na konci. Tento mýtus postrádá jednu důležitou informaci k tomu, aby mohl být skutečností. Úplně na závěr prací spojených s realizací BP se píše **finální verze Úvodu**. První verze Úvodu BP však může být vyhotovena studentem na první konzultaci textu s vedoucím BP právě proto, že Úvod slouží jako jakýsi průvodce textem, bez kterého není možné textu porozumět tak, jak by si student přál. Pravidlo tvorby první verze Úvodu na začátku prací spojených s BP může vzniknout **na základě dohody mezi vedoucím BP a studentem**. Pokud čtenář hned na začátku tuší, co je pisatelovým cílem a předmětem zájmu, z jakého vychází předpokladu a s jakým průzkumným vzorkem pracuje, porozumí tomu, proč student k danému tématu vybírá zrovna ty pojmy a tematické okruhy, které uvádí v teoretické části a nezabývá se dalšími s tématem souvisejícími. Např. v Úvodu bude napsáno, že tématem BP je způsobilost příslušníků Policie České republiky (dále jen PČR) k zásahu v případě domácího násilí, cílem je zjistit odbornou způsobilost příslušníků PČR ... k zásahu v případě domácího násilí, ..., pak bude zřejmé, že není třeba, aby se autor v teoretické části zabýval kořeny a historií domácího násilí, nebo teorií agrese, které slouží pro hlubší porozumění problému domácího násilí. Autor se v teoretické části zaměří*

na legislativní, institucionální a kompetenční otázku řešení domácího násilí ze strany PČR. Bez znalosti Úvodu by čtenář tápal.

4.3 TEORETICKÁ ČÁST

Jak bylo naznačeno výše, celou BP zpravidla členíme na část teoretickou a část praktickou, přičemž rozsah obou částí musí být **vyvážený**. Část BP, kterou se budeme zabývat v této kapitole, může být také nazvána jako **Teoretické zpracování problému** nebo **Teoretická východiska práce**.

PŘÍKLAD ČI ROZŠIŘUJÍCÍ TEXT

Existují příklady bakalářských prací, které toto tradiční členění nenásledují. Jsou to výjimky, které vznikají jako výsledek určitého „tvůrčího kvasu“ mezi studentem a vedoucím BP. Musí jít o BP se specifickým tématem, kdy je z hlediska srozumitelnosti a přehlednosti vhodnější, aby výsledky průzkumu, které bývají uváděny v části praktické, byly prezentovány v celém rozsahu práce průběžně.

Teoretická část je dále členěna na jednotlivé kapitoly a podkapitoly, kdy je velmi vhodné, aby hlavní kapitoly začínaly vždy jakýmsi „**úvodem ke kapitole**“, v němž student vysvětlí, co je obsahem dané kapitoly, jak je kapitola logicky argumentována a jakou roli hraje v celém kontextu BP. Tyto drobné úvody pak tvoří pomyslnou **červenou nit**, která umožňuje čtenáři velmi dobře se orientovat v argumentaci a tématu BP.

Smyslem teoretické části BP je směřovat k naplnění cíle celé BP pomocí studia odborné literatury a dalších zdrojů. Dalo by se říci, že celou bakalářskou prací student odpovídá na svou průzkumnou otázku tak, že v teoretické části na ni odpovídá **teoreticky** (zjišťuje, ze kterých

teoretických zdrojů vychází, o které myšlenky jiných autorů se opírá) a v praktické části **empiricky**.

Aby k takovému procesu mohlo dojít, musí student **nastudovat** značné **množství odborné literatury**, elektronických médií, legislativy, výstupů z dosavadních výzkumů a dalších zdrojů. **Odborné zdroje je nutné shromažďovat s dostatečným předstihem**. Čím více se jich podaří obstarat, tím větší je k danému tématu možnost výběru a komparace informací, teorií, výzkumů atd. Zdroje je vhodné shromažďovat i průběžně, během zpracovávání BP.

V rámci bakalářské práce student pracuje s těmito základními **typy zdrojových informací**: odborné monografie, odborné články v časopisech, sborníky a jejich stati, legislativa, prověřené zdroje na Internetu (např. webové stránky Českého statistického úřadu, internetové verze Sbírky zákonů apod.), interní materiály zařízení a institucí spojených s realizací průzkumu, obhájené bakalářské a diplomové práce, archivy (např. internetový archiv pořadů České televize apod.).

PŘÍKLAD ČI ROZŠÍŘUJÍCÍ TEXT

*Internetové zdroje informací musí být opravdu **PROVĚŘENÉ** a **DŮVĚRYHODNÉ**. Na internetu jsou často články psané laiky nebo články populárně naučné, ve kterých se mohou objevovat faktické chyby. Proto je třeba internetové zdroje pečlivě vybírat a raději se o jejich užití radit s vedoucím BP. Za **naprosto nevhodné** je považováno využívání informací ze „studentských“ serverů, na kterých jsou ke stažení seminární práce, referáty apod. Čerpání z nich je naprosto nepřípustné. Bakalářská práce, která by opírala svou argumentaci o takové zdroje informací, by s velkou pravděpodobností neobdržela doporučující posudky a nemohla by být tedy ani obhajována.*

Z jakých zásob můžeme čerpat zdroje relevantní odborné literatury?

- **Informační zdroje nashromážděné v průběhu studia.** V sylabech jednotlivých studijních předmětů je uvedena literatura základní a doporučená. Výhodné je vedení osobních záznamů – anotací o prostudovaných zdrojích během studia (něco jako stručný čtenářský deník).
- **Knižní odkazy ve stěžejních publikacích.** Aneb každý autor odborného textu musí pracovat s formulovanými výdobytky svých předchůdců. Při studiu knihy spojené se zvoleným tématem BP je tedy vhodné prolistovat také seznam použitých zdrojů dané publikace.

PŘÍKLAD ČI ROZŠÍŘUJÍCÍ TEXT

*K tomuto bodu se váže nezbytná poznámka k užívání vysokoškolských skript jako zdrojů informací pro teoretickou část BP. **Vysokoškolská skripta**, distanční texty a podobné materiály jsou typy textů, jejichž tvorba se řídí odlišnými pravidly, než těmi, která platí pro odborné monografie apod. Nejvýznamnější odlišnosti jsou v práci se zdroji informací a ve tvůrčím vědeckém přínosu autora, který u skript není tak výrazně požadován. Skripta jsou studijní pomůckou pro studenty sloužící k lepší a snadnější orientaci v odborné literatuře. Z těchto odlišností vyplývá, že skripta nelze použít jako základní informační zdroj pro bakalářskou práci. Doporučuje se pracovat s nimi právě jako se zdrojem inspirace zejména pro hledání relevantní odborné literatury.*

- **Bibliografické katalogy vědeckých knihoven a studoven** jsou pro tyto účely nepostradatelné¹².

¹² Online katalog na svých webových stránkách zpřístupňuje jak např. Univerzitní knihovna TUL, tak Krajská vědecká knihovna v Liberci a mnohé další. To samé platí pro elektronické databáze.

- Užitečným zdrojem informací jsou také **elektronické verze** obhájených **diplomových a bakalářských** prací realizovaných na TUL¹³.
- V neposlední řadě mohou poradit **pracovníci bibliografické informační služby v knihovnách a také vedoucí BP**.¹⁴

Nashromáždí-li student ke zvolenému tématu BP dostatečné množství odborné informační podpory, **začíná psát**. Celkově při koncipování teoretické části práce pečlivě dbá na způsob zpracování a prezentaci informací obsažených v použitých zdrojích, které nezapomíná doplňovat vlastními stanovisky, názory, popř. zkušenostmi, sumarizacemi, příklady z praxe případně daty z vlastního průzkumu.

AUTOKOREKTIVNÍ ÚLOHA

Vytvořte si svůj **čtenářský deník** odborné literatury a zdrojů, které jste dosud prostudovali během studia i před ním. Ke každému titulu si připište **anotaci** knihy, označení pro **vhodnost využití** dané publikace pro účely bakalářské práce a také **lokaci** knihy – tedy místa, kde ji naleznete, až se budete potřebovat k jejímu textu vrátit (máte ji doma, v práci, ve vědecké knihovně, v knihovně univerzity, u kamarádky?).

Práce se zdroji odborné literatury se řídí striktními pravidly **odkazování a práce s citacemi**. **Četnost odkazů** by měla být přiměřená tématu a zjednodušeně lze říci, že všude tam, kde autor BP nepracuje s vlastními myšlenkami či výdobytky vlastního empirického šetření, pracuje s myšlenkami či výdobytky empirického šetření někoho jiného. V tom případě musí takovou skutečnost „**přiznat**“ tím, že

¹³ Jejich seznam je dostupný na internetových stránkách Univerzitní knihovny TUL. Práce v plném znění jsou k dispozici na vyhrazených počítačích této knihovny.

¹⁴ Problematice vyhledávání odborných zdrojů se věnuje mj. předmět *Metodika vyhledávání a získávání informací* garantovaný KSS.

na autora a jeho dílo odkáže. Pokud student **odkazy nevyužívá vůbec**, popř. velmi sporadicky, může být obviněn z **plagiátorství**, což může vést až k jeho vyloučení ze studia. Lze také odkazovat na jednotlivé kapitoly právě psané BP tak, aby BP byla provázanější (např. *Definice pojmu domácí násilí srov. kapitola 2.6 této bakalářské práce.*).

PŘÍKLAD ČI ROZŠÍŘUJÍCÍ TEXT

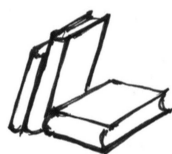
*Studenti často kladou otázku, KOLIK odkazů by měli mít průměrně na každé stránce teoretické části BP. Platí informace uvedená v předchozím odstavci (tedy vyčíslit se tento údaj dá velmi obtížně), ale dalo by se také říci, že každá strana teoretické části BP bez jediného odkazu je podezřelá. Rozhodně však neuvádíme ŽÁDNÉ odkazy v **Úvodu a Závěru** BP, které jsou tvůrčím počinem samotného studenta.*

Citacím použitých zdrojů je třeba věnovat náležitou pozornost. Mají stránku **etickou** (slušnost) i **právní**. Na autorská díla se vztahují autorská práva (Zákon č. 121/2000 Sb., v platném znění).

Odkazování na zdroje má svá **formální pravidla**. V odborných textech se můžeme setkat s několika odlišnými způsoby odkazování na zdroje informací. Nejčastější jsou **dva typy odkazování**, kdy prvním z nich je odkazování **pomocí poznámek pod čarou** a druhým pak odkazování pomocí **závorek** v průběhu textu. Na verzi, kterou bude student nakonec využívat, se dohodne s vedoucím své práce na první individuální konzultaci. Vzhledem k rozsahu tohoto studijního materiálu nebudou jmenované způsoby odkazování podrobně popisovány, student s nimi již byl seznámen v předmětu **Úvod do studia a práce s informačními zdroji**.

Pro všechny typy odkazování na zdroje platí pravidla pro uvádění **bibliografických údajů** specifikovaná KSS, která se řídí platnými normami **ČSN ISO 690** a **ČSN ISO 690-2**.¹⁵

Vzhledem k rozsahu tohoto studijního materiálu opět nelze popisovat jednotlivé požadavky na bibliografické údaje platné pro jednotlivé typy dokumentů. Jejich aktualizované verze jsou snadno dostupné ve studijních materiálech předmětů **Úvod do studia a práce s informačními zdroji** a **Seminář k bakalářské práci**.

PŘÍKLAD ČI ROZŠIŘUJÍCÍ TEXT

*Student je v průběhu studia upozorňován na **povinnost pracovat s citacemi** dle stanovených pravidel a v rámci tvorby bakalářské práce se již tato dovednost předpokládá. Jedním z **účelů BP** je totiž umožnit studentovi, aby prezentoval znalosti nabyté studiem odborné literatury a také, aby prokázal schopnost pracovat s těmito znalostmi podle pravidel psaní akademických textů. Práce s odbornými zdroji, způsob a správnost odkazování a práce s bibliografickými pravidly je jednou z **nejvýznamněji hodnocených položek v posudcích BP**.*

Výsledkem teoretické části BP je naplnění cíle BP teoretickou cestou a vytvoření platformy pro realizaci vlastního průzkumu v části praktické. Jak bylo naznačeno výše, obě části BP musejí být vyvážené. To sice neznamená, že obě dvě mají zaujímat stejný počet stran BP, ale znamená to, že musejí stejným rozsahem pokrývat zvolené téma bakalářské práce. Toto je jedna z metodologických otázek, kterou si student sám i ve spolupráci s vedoucím zodpovídá během celé doby psaní BP.

¹⁵ V době vydání tohoto studijního textu byla mezinárodní organizací ISO publikována norma ISO 690:2010, která by – bude-li přijata do českého prostředí – měla v budoucnu nahradit normy ČSN ISO 690 a ČSN ISO 690-2.

PŘÍKLAD ČI ROZŠÍŘUJÍCÍ TEXT

Poslední odstavec by se dal ilustrovat otázkami, které si student klade (nebo je pokládá svému vedoucímu BP) během psaní: Zařadit tuto kapitolu? V jakém rozsahu? Jak moc detailně problém teoreticky analyzovat? Budu potřebovat rozumět tomuto pojmosloví po potřeby průzkumu? Jaké čtenářské skupině je moje práce určena – budou čtenáři rozumět takovému pojmosloví? ...

ZAPAMATUJ SI!

Důležité informace o způsobech a pravidlech odkazování, citací a o problematice plagiátorství naleznete v informačním textu s názvem *Metodika tvorby odborných prací* (Jihlavec, 2010).

4.4 PRAKTICKÁ ČÁST

Praktická část BP je logickým vyústěním části teoretické a skládá se z metodologie průzkumu (tedy jakýsi úvod k průzkumu) a z prezentace získaných dat včetně jejich závěrečného shrnutí. Tuto část BP nazýváme zpravidla **praktická část** nebo **empirická část**, která se skládá z kapitol uvedených v Příloze D¹⁶.

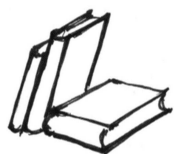
Je důležité dobře zvážit, jakými termíny bude student praktickou část prezentovat. Existuje významný rozdíl mezi pojmy „**průzkum**“ a „**výzkum**“.

Pokud student použije pro svou praktickou část BP označení „výzkum“, resp. „výzkumná část“, musí si uvědomit, že výzkum ve vědeckém slova smyslu má svá přísná kritéria a zásady, které je

¹⁶ Příklad praktické části BP čtenář nalezne v Příloze D.

nutno dodržet (srov. např. Disman, 1998). Zejména u bakalářských a závěrečných prací nebývají přísně dodrženy, proto je vhodné vyhnout se pojmům výzkum a vědecký výzkum.

Z výše uvedených důvodů se doporučuje využívat spíše poněkud skromnějších názvů – **praktická** (event. empirická) nebo **průzkumná část** – raději než část výzkumná.

PŘÍKLAD ČI ROZŠÍŘUJÍCÍ TEXT

Nezainteresovanému čtenáři může předchozí disputace připadat jako slovíčkaření, ale ve skutečnosti jde o nastavení kritérií pro posuzování empirického šetření a jím získaných dat. Pokud bude student tvrdit, že realizuje výzkum, pak bude vedoucí, oponent a celá komise státních závěrečných zkoušek bakalářského studia posuzovat jeho text dle příslušných pravidel platících pro metodologické ukotvení výzkumu v sociálních vědách. Pokud student svou práci prezentuje jako průzkumnou, nijak to nesnižuje její kvalitu ani hodnocení náročnosti jejího zpracování, pouze se zvyšuje toleranční limit pro případné drobné metodologické nedostatky, na které se pouze upozorní ve slovním hodnocení BP, tak aby nedocházelo k jejich opakování v textech dalších studentů.

4.4.1 Etapy průzkumu

V podstatě lze říci, že se průzkumné šetření skládá z pěti základních etap (viz Tabulka č. 1). I když je možné některou z etap vynechat nebo změnit její pořadí, nebývá to většinou ku prospěchu věci.

Tabulka 1 – Etapy a prvky průzkumu

Etapy průzkumu	Prvky průzkumu
1. Vymezení problému a volba přístupu	volba oblasti průzkumu, východiskem je problém, který považujeme jako závažný, vyhodnocení dostupné literatury, volba metodologického přístupu, formulace předpokladů
2. Plán průběhu průzkumu	volba způsobu pro výběr zkoumaného vzorku, konkretizace způsobu získání dat, volba metody pro analýzu dat, administrativní příprava
3. Provedení	realizace pilotního průzkumu, realizace vlastního průzkumu, sběr dat
4. Analýza a interpretace	vyhledání chyb, vyhodnocení a analýza dat, interpretace získaných dat vzhledem ke stanoveným předpokladům, ve vztahu k teorii či k výsledkům jiného výzkumu
5. Zpráva o průzkumu	vytvoření závěrů a doporučení a jejich publikování (např. formou bakalářské práce)

(Hendl, 2006, s. 20–22)

Jak bylo řečeno, **praktická část BP začíná úvodem k empirickému šetření**. Jeho součástí jsou **nezbytné tematické celky**, kterými se budeme nyní zabývat podrobněji. S ohledem na rozsah této studijní opory také doporučujeme čtenáři, aby věnoval náležitou **pozornost publikacím** z oblasti sociálně vědního výzkumu, se kterými se setká mj. v rámci disciplíny Metody sociálně vědního výzkumu.

4.4.2 Prostředí průzkumu

Není nezbytně nutné, aby popis prostředí, ve kterém probíhal průzkum, byl úvodní kapitolou praktické části. Nejčastěji tato kapitola bývá součástí popisu vzorku respondentů¹⁷. Pro potřeby předloženého studijního textu vymežíme obsah této části BP pro názornost zde. Konečné umístění tematického celku věnovaného popisu prostředí průzkumu závisí výrazně na zvoleném tématu BP, ale jeho přítomnost v BP je téměř vždy nepostradatelná. Popisem prostředí průzkumu se zpravidla míní **sociodemografická charakteristika regionu**, ve kterém byl průzkum realizován, nebo **organizační a institucionální popis zařízení**, ve kterém student průzkum realizoval. To vše ve velmi **stručné podobě**. Popis prostředí průzkumu zpravidla zahrnuje **1-2 strany praktické části BP**.

PŘÍKLAD ČI ROZŠÍŘUJÍCÍ TEXT

***Sociodemografická charakteristika regionu** zahrnuje popis obyvatelstva daného regionu z demograficky významných hledisek, kterými jsou věkové složení, složení podle pohlaví, vzdělanosti, zaměstnanosti a hospodářské orientace obyvatel v daném regionu. Podrobnost jednotlivých údajů a jejich propojení s dalšími specifickými*

¹⁷ Druhou možností, na které se může dohodnout student se svým vedoucím BP, je umístit popis prostředí průzkumu do závěru teoretické části práce. Velmi záleží na konkrétním tématu a na konkrétním cíli průzkumné části BP.

daty závisí opět na tématu (např. v případě zkoumání kriminality mládeže, může být součástí popisu prostředí souhrnný údaj o celkové kriminalitě v daném regionu). Tato data student získává nejčastěji z webových stránek Českého statistického úřadu, z webových stránek krajských a okresních měst atp. **Organizační a institucionální popis zařízení** zahrnuje zpravidla údaje o institucionálním zázemí zařízení (zřizovatel, financování, apod.), dále o profesní struktuře zařízení, legislativě, kterou se jeho provoz řídí, spádovosti zařízení, klientské skupině a také charakteru služeb, které poskytuje.

4.4.3 Cíl průzkumu a formulace předpokladů

Vytyčení **cíle a účelu průzkumu** praktické části je nezbytné. Formulaci cíle a účelu je třeba dokonale promyslet, neboť studentovým **úkolem v této části práce je dosáhnout vytyčeného cíle a účelu průzkumu**, a to obvykle pomocí určitých **metod**. Je zároveň třeba, aby byl stanovený **cíl i účel v korelaci s tématem (názvem) práce** a aby cíl praktické části vycházel z celkového cíle BP.

PŘÍKLAD ČI ROZŠÍŘUJÍCÍ TEXT

Příklady možné formulace cíle praktické části:

Cílem praktické části je vytvořit projekt metodiky výchovného poradenství pro základní školy pro děti s vadami zraku.

Cílem praktické části je pomocí dotazníku zjistit postoje učitelů na základních školách k integraci dětí se zdravotním postižením.

Cílem praktické části je zjistit četnost výskytu páchání trestné činnosti pod vlivem drog na území hlavního města Prahy za období let 1998–2008.

Cílem praktické části je zjistit míru ohrožení pracovníků nemocnice Liberec syndromem vyhoření.

Cílem praktické části je zjistit míru informovanosti pracovníků Hasičského záchranného sboru Libereckého kraje o službách posttraumatické intervenční péče.

Formulace předpokladů

Dalším tematickým celkem praktické části je formulace **předpokladů průzkumu**. Předpoklady jsou **tvrzení** (oznamovací věty, nikoli otázky), které **vyjadřují předpokládanou pravděpodobnost o zkoumaném jevu či o vztahu mezi jevy (proměnnými)**. Velmi lapidárně řečeno, v předpokladu student formuluje, co si myslí, že o zkoumaném problému zjistí.

PŘÍKLAD ČI ROZŠÍŘUJÍCÍ TEXT

Například v případě tématu šikana a její formy na ZŠ může předpoklad vypadat takto:

P1: Předpokládáme, že (nebo, lze předpokládat, že...) formou šikany, která se ve zkoumaném vzorku respondentů objeví alespoň v 50 % případů, budou fyzické útoky.

P2: Předpokládáme, že nejčastější formou fyzických útoků zjištěných ve zkoumaném vzorku bude kopání.

Druhý příklad vychází z formulace cíle: *Cílem praktické části je zjistit míru ohrožení pracovníků nemocnice Liberec syndromem vyhoření.*

P1: Lze předpokládat, že alespoň 50 % respondentů vyjádří v dotazníku nespokojenost s administrativní složkou své práce.

P2: Lze předpokládat, že méně než 20 % respondentů označí své volnočasové aktivity za pravidelné.

P3: Lze předpokládat, že méně než 20 % respondentů označí své volnočasové aktivity za relaxační.

Uvození předpokladů (lze předpokládat, lze se domnívat apod.) není nutné, slouží však pro lepší srozumitelnost a přehlednost textu.

Východiska pro formulaci předpokladů získáváme studiem odborných pramenů, dále z našich dosavadních vědomostí a zkušeností v dané problematice či z výsledků obdobných výzkumů nebo našeho vlastního pilotního průzkumu (viz Kapitola 4.4.4).

Nepřesně či nesprávně formulované předpoklady snižují věrohodnost realizovaného průzkumu a znehodnocují nebo zpochybňují dosažené výsledky. Velmi často se při formulaci předpokladů objevují následující nedostatky:

1. Předpoklady nemají formu oznamovací věty. Někdy jsou vyjádřeny formou složitých souvětí, z nichž žádné jednoznačné tvrzení nevyplývá.
2. Často se v předpokladech objevují neurčité či nejednoznačné formulace, např.: „Chlapci mají většinou rádi fyziku.“, „U dětí z neúplných rodin dochází někdy ke zvýšené agresivitě.“
3. Formulované předpoklady nevyjadřují vztah mezi proměnnými, tj. nevypovídají o vztazích, rozdílech nebo následcích. (Chráška, 2007, s. 18–19)

Stanovené předpoklady **ověřujeme** pomocí zvolených metod. Obvykle koncipujeme několik předpokladů. Je vhodné, abychom si vždy jasně uvědomili a nejlépe také popsali, pomocí jakých metod, popř. konkrétních položek dotazníku, budeme daný předpoklad ověřovat. Máme tedy stále na zřeteli, že stanovené předpoklady musejí být ověřitelné.

Počet stanovených předpokladů by měl být přiměřený cíli průzkumu a zvolené metodě průzkumu.

PŘÍKLAD ČI ROZŠÍŘUJÍCÍ TEXT

*V oblasti vědeckého výzkumu se nepracuje s pojmem **předpoklad**, ale **hypotéza**. **Hypotéza je pak potvrzena nebo nepotvrzena, je tedy platná nebo není platná. Nelze uvádět, že je potvrzena pouze částečně nebo zčásti.** Pro potřeby BP se však výrazně doporučuje používat pojem **předpoklad**. I v případě předpokladu však budeme v příslušné části BP uvádět a diskutovat, zda se **předpoklad potvrdil či nepotvrdil**. Opět platí, že předpoklad nemůže být potvrzen částečně, přičemž předpoklad, který se průzkumem nepotvrdí, je stejně hodnotný jako ten, který je potvrzen.*

4.4.4 Metody a techniky průzkumu

Poté, co si student stanoví cíl a hlavní předpoklady svého průzkumu, musí zvolit **adekvátní metodu**, která bude sloužit k naplnění stanoveného cíle a k ověření platnosti formulovaných předpokladů. V rámci zvolené metody pak vybírá konkrétní **techniku průzkumu**, tedy nástroj, se kterým osloví své respondenty. Nástrojem, který může studentovi pomoci při výběru adekvátní metodiky průzkumu, může být pilotní průzkum.

Pilotní průzkum

Pilotní průzkum, někdy také nazývaný jako **pilotáž**, není nezbytnou součástí praktické části bakalářské práce, avšak lze ji vřele doporučit. Je vhodné, abychom metodu, kterou chceme použít v průzkumu, nejprve vyzkoušeli na malém vzorku respondentů. Tím poměrně rychle **získáme zpětnou vazbu o vhodnosti aplikace dané metody**, zjistíme její nedostatky, ale i přednosti. Nedostatky lze potom ve vlastním průzkumu odstranit, a tím předejít mnoha nepříjemnostem, které jsou s tím později jinak spojené (jako je třeba nízká návratnost dotazníků či jejich nesprávné vyplnění).

KONTROLNÍ OTÁZKA

V kapitole věnované rozhovoru jsou v rozšiřujícím textu uvedeny příklady nevhodných typů otázek v rozhovoru či dotazníku. Kterým z nich se lze vyhnout právě pomocí pilotního průzkumu?

Prakticky pilotní průzkum znamená, že sestavíme např. zamýšlený dotazník, oslovíme vybrané osoby, které splňují charakteristiky vzorku respondentů a dotazník jim dáme vyplnit. Na základě analýzy výstupů a rozhovorem s oslovenými lidmi zjistíme, zda je náš dotazník srozumitelný, zda obsahuje jednoznačně formulované otázky, které vedou k takovým zjištěním, která umožňují naplnit cíl našeho šetření.

Výstupy pilotního průzkumu mohou být prezentovány v plné šíři či jen zmíněny v úvodních kapitolách praktické části BP, kde popisuje metodiku konečného šetření.

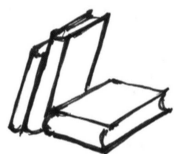

PŘÍKLAD ČI ROZŠÍŘUJÍCÍ TEXT

*Metoda je označení pro obecný průzkumný postup v rámci stanoveného průzkumného vzorku. Příkladem takového obecného postupu – metody je **dotazování**. V rámci metody dotazování má student na výběr množství technik, které může konkrétně naplnit jednotlivými otázkami. Mezi technikami rozlišujeme např. **dotazník**, **standardizovaný** či **polostandardizovaný** nebo **otevřený rozhovor**, **anketu** apod.*

Velká variabilita metod a technik, které lze v průzkumu využít, je na jednu stranu nespornou výhodou pro objektivní průzkum, protože poskytuje velkou škálu možných strategií, ale současně přináší pro badatele i určité problémy. Vzniká otázka, **čím se řídit při výběru** nebo

kombinacích použitých metod. Vodítkem je rozhodně formulace cíle a také zpětná vazba od vedoucího BP.

PŘÍKLAD ČI ROZŠIŘUJÍCÍ TEXT

*Pelikán (2004) uvádí následující **vodítka pro volbu metody průzkumu:***

- *Základním východiskem je ujasnění **cíle použití** určité metody. Co očekáváme od použití určité metody? Jde nám o získání dat nebo o jejich zpracování?*
- *Druhým stadiem je předběžný výběr **všech metod**, které jsou schopny přispět k dosažení výzkumného cíle.*
- *Pokud je to možné, pracujeme **s více než jedinou metodou či technikou**. Výjimku mohou tvořit výzkumy, kde je vzorek natolik rozsáhlý, že se musíme omezit pouze na použití jediné metody (např. dotazování a dotazníku).*

Kromě faktorů zmiňovaných v předchozím rozšiřujícím textu je důležité **zvážit** následující **okolnosti a otázky průzkumu:**

- **zkušenosti s danou metodou** (neznačená to, že by student neměl používat nové přístupy, méně riskantní je použití nástrojů, u nichž ví, co očekávat)
- charakteristika **spolupracovníků** studenta (např. pedagogové ve školských zařízeních, kde student plánuje distribuci dotazníku jejich prostřednictvím) – jsou dostatečně instruováni a vycvičeni v dané technice a její distribuci, aby nedošlo k rozdílům v měření zaviněným subjektivitou přístupu?

- **materiální vybavení** potřebné pro realizaci dané metody (např. dostatečné počty dotazníků, testů, technických pomůcek pro záznamy apod.)
- **detailnost** získaných dat, míra **objektivity** výpovědí respondentů, zaměření na **kvantitu nebo kvalitu** získávaných dat
- s jakou metodou či metodami lze vybranou techniku **kombinovat**? Splňují tyto techniky požadavky naznačené předchozími otázkami?

Student má tedy k dispozici množství vodítek, která mu mohou pomoci vybrat adekvátní metodu a techniku výzkumu. Na následujících řádcích bude uveden velmi **stručný inventář metod a technik** sociálně vědního výzkumu, který bude doplněn odkazy na relevantní literaturu. S ohledem na rozsah této studijní opory a také s ohledem na další disciplíny, které jsou součástí kurikula oborů, pro které je studijní opora určena, se nelze věnovat podrobně rozboru jednotlivých metod a technik ani příkladům realizace.

Metoda dotazování¹⁸

Jako metodu dotazování budeme v tomto studijním textu označovat jakýkoli přístup výzkumníka – studenta ke zkoumání skutečnosti, který je založen na nějaké formě kladení otázek. Ve specializovaných titulech odborné literatury zaměřené na metodologii výzkumu v sociálních vědách již čtenář nalezne pojmenování metody pomocí konkrétního nástroje, kterým jsou otázky kladeny, tedy např. rozhovor, dotazník, apod.

Techniky ve výzkumu označují konkrétní nástroj, se kterým realizátor průzkumu vyrazí do terénu. Jinými slovy jde o záznamový arch, seznam otázek atp., se kterými výzkumník přichází

---

¹⁸ Pro podrobnější pojednání o metodě dotazování viz (Surynek, Komárková, Kašparová, 2001).

za respondentem. V dalším textu pojednáme velmi stručně o technikách, které můžeme použít, pokud jako metodu zkoumání sociální skutečnosti zvolíme právě metodu kladení otázek.

Rozhovor je velice pracnou a nákladnou technikou sběru dat. Je náročný také časově a často se stává, že ani přes záruky výzkumníka, není průzkum vedený metodou rozhovoru vnímán respondenty za dostatečně anonymní. To vše může velmi výrazně zkreslit data, která výzkumník rozhovorem získává. Velmi silně zde působí také zkreslení dané osobou samotného výzkumníka.

PŘÍKLAD ČI ROZŠÍŘUJÍCÍ TEXT

Například lze uvést situaci, kdy na jednom výzkumu spolupracují dva tazatelé: muž středního věku a atraktivní třicetiletá blondýnka. Při realizaci rozhovoru tváří v tvář budou takoví dva výzkumníci dostávat na tytéž otázky rozdílně odpovědi. Muži středního věku budou ženy respondentky odpovídat tak, aby vypadaly chytřejší, třicetileté blondýnce budou muži respondenti odpovídat tak, aby vypadali úspěšnější.

Na druhou stranu je třeba zdůraznit také **výhody použití rozhovoru** (srov. Disman, 1998):

- Rozhovor klade menší nároky na respondenta, nemusí se tolik snažit.
- Pro respondenta je obtížnější vynechat některé otázky.
- Je téměř jisté, že osoba, které klademe otázky, je ta, která byla do vzorku skutečně vybrána.
- Pravděpodobnost úspěšného rozhovoru je větší než pravděpodobnost správně vyplněného a vráceného dotazníku.

V sociálních vědách také můžeme rozlišit a pro průzkum doporučit několik konkrétnějších typů rozhovorů. Mezi jednotlivými typy rozhovorů je třeba pečlivě volit s ohledem na cíl průzkumu a teoretická východiska BP. Formulace otázek v rozhovoru je poměrně obtížná a musí vždy vycházet z jednotné metodiky šetření.

Typy rozhovoru dle počtu dotazovaných osob jsou:

- **individuální**
- **skupinový**

Typy rozhovoru dle míry řízenosti (Chráska, 2007, s. 182–183)¹⁹:

- **strukturovaný (řízený)** rozhovor se odvíjí podle předem připraveného a neměnného „scénáře“ (přesné znění otázek a jejich pořadí, příp. varianty odpovědí); tazatel v podstatě předčítá respondentovi dotazník;
- při **nestrukturovaném (volném)** rozhovoru naopak tazatel formulaci otázek a jejich pořadí přizpůsobuje konkrétní situaci a respondentovi nenabízí varianty odpovědí;
- **polostrukturovaný** rozhovor představuje kombinaci předchozích (např. uzavřené otázky s možností upřesnění respondentem).

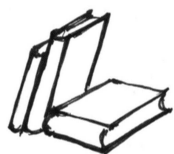
Typy rozhovoru dle komunikačního kanálu:

- **osobní**, který je založen na setkání face-to-face mezi respondentem a výzkumníkem, což může mít vliv na vlastní průběh a úspěšnost průzkumu stejně jako na konkrétní podobu odpovědí (viz rozšiřující text výše);

---

¹⁹ Pozor na častou záměnu **míry strukturovanosti** (řízenosti) za **míru standardizace** - četní autoři pak hovoří o strukturované metodě (technice) jako o standardizované. Při striktním chápání (zejm. v psychologii) **standardizovaná** metoda (technika) je charakteristická pevně stanoveným postupem, obsahem i vyhodnocením výsledků - vše podle předepsaných instrukcí. Taková metoda (technika) bývá výsledkem dlouhodobého úsilí výzkumného týmu specialistů (nebo odborné instituce), kteří ji za účelem zkoumání určitého jevu cíleně vytvořili, a to včetně stanovení norem. Chceme-li takovou metodu (techniku) použít, musíme splnit bezezbytku všechna pravidla, která její autoři určili.

- **telefonický** rozhovor využívá jeden z možných telekomunikačních kanálů, důležitá je práce s hlasem; důraz je také kladen na adekvátní formulaci metodiky tvorby výzkumného vzorku a etiku provedení průzkumu;
- rozhovor **prostřednictvím Internetu** (e-mail, Skype atp.) využívá moderní komunikační technologie, pro tento typ rozhovoru je vhodné být již zkušeným výzkumníkem, který dobře ovládá tradičnější strategie vedení rozhovoru.

PŘÍKLAD ČI ROZŠÍŘUJÍCÍ TEXT

*Rozsah této studijní opory neumožňuje podrobněji se zabývat problematikou správné formulace otázek jak v rozhovoru, tak také v dotazníku. Jde o jednu ze základních dovedností výzkumníka, která je velmi často podceňována, což v konečném důsledku negativně ovlivňuje reliabilitu a validitu²⁰ šetření. Mylně se domníváme, že „ptát se umí každý“. Je třeba vyhnout se otázkám **sugestivním** (formulace otázky „nutí“ respondenta odpověď určitým způsobem), **návodným** (formulace otázky obsahuje žádoucí odpověď), **dvouhlavňovým** (když se jedinou otázkou ptáme na dvě věci najednou), otázkám, které **nejsou nezbytné** (myslíme si, že by je měl slušný průzkum obsahovat, ale neslouží k naplnění námi stanoveného výzkumného cíle), **nepříjemným** (vyvolávají u respondenta pocit výslechu či nějakého prohřešku), **znepokojujícím** (vyvolávají u respondenta odpor k odpovědi, mohou být např. příliš osobní), **vágním** (obsahují pojmy, kterým respondent nerozumí) apod. Pro adekvátní formulaci otázek je nezbytné správně*

²⁰ **Reliabilita** (aneb spolehlivost) ve výzkumu znamená, že opakované měření dává vždy stejný výsledek. **Validitou** ve výzkumu se má na mysli, že zvolený průzkumný nástroj měří to, co měřit má. Oba pojmy představují každodenní „zaříkávadla“ každého průzkumníka v sociálních vědách – tedy jedná se o zásadní požadavky na kvantitativní průzkum.

analyzovat cíle a předpoklady průzkumu a v neposlední řadě také konzultovat se svým vedoucím BP.

AUTOKOREKTIVNÍ ÚLOHA

Pokuste se formulovat **otázku do rozhovoru**, kterou budete zjišťovat oblíbenost určitého nápoje. Formulací sestavte několik tak, aby jedna z nich reprezentovala otázku sugestivní, jiná znepokojující, dvouhlavňovou a poslední tu „správnou“.

Dotazník je považován za vysoce efektivní techniku sběru dat, která může postihnout velký počet respondentů při relativně malých nákladech (Disman, 1998, s. 141). Dotazníková technika často umožňuje výzkumníkovi, aby sbíral a vyhodnocoval data sám, bez pomoci dalších tazatelů, což může mít své výhody. Pro respondenty je dotazník technikou, u které mohou mít důvěru v anonymitu celého šetření. Pokud je dotazník správně zkonstruován, nebývá zatížen zkresleními pocházejícími z osobnosti výzkumníka, jeho přesvědčení, postojů apod.

Je třeba na tomto místě také upozornit na **úskalí dotazníkového šetření** (Disman, 1998, s. 141):

- Klade vysoké nároky na ochotu dotazovaného odpovědět na všechny předložené otázky, za neustálé snahy o porozumění a přijetí filosofie šetření.
- Může dojít k záměně respondentů, stylizaci odpovědí, efektu „sportka“ – respondent zakroužkuje či vyplní odpovědi „nějak“, bez ohledu na to, na co se výzkumník ptá.
- Riziko nízké návratnosti, které dále ovlivňuje reprezentativnost a výpovědní hodnotu celého šetření.

PŘÍKLAD ČI ROZŠIŘUJÍCÍ TEXT

*Návratnost dotazníků, ke které se váže také otázka správně a nesprávně vyplněných dotazníků, je jedním z úskalí dotazníkového šetření. Studenti se často ptají, kolik vrácených či správně vyplněných dotazníků je v průzkumu „potřeba“ či jaká by měla být ona návratnost. Lze konstatovat, že **návratnost dotazníků** kolem 50 až 60 % navracených, správně vyplněných dotazníků je považována zpravidla za úspěch. U osobně distribuovaných dotazníků by měla být návratnost samozřejmě vyšší. Návratnost lze také zvýšit „vstupními triky“ ze strany výzkumníka. Např. jedna studentka sociální práce motivovala své respondenty k serióznímu přístupu k dotazníkovému šetření pomocí malé čokoládky, kterou vložila do každé obálky k dotazníku. Je pravdou, že se tím eliminuje jedna z výhod dotazníku, kterou má proti rozhovoru, tedy nižší náklady na realizaci šetření...*

Zásady **konstrukce dotazníku** zahrnují jednak požadavky na „úvodní slovo“ výzkumníka, kdy je třeba respondenty vždy seznámit s účelem výzkumu, způsobem následného zpracování dat, metodou zajištění anonymity šetření případně dalšími relevantními skutečnostmi, stejně jako s návodem ke správnému vyplnění či zpracování otázek. Každý respondent musí beze zbytku porozumět tomu, co se od něj v dotazníku vlastně očekává. Celý úvod k dotazníku by neměl přesáhnout rozsah několika řádků.

AUTOKOREKTIVNÍ ÚLOHA

Formulujte **úvodní text k dotazníku** dle výše uvedených obecných zásad.

.....

.....

.....

Dotazník zahrnuje otázky, jejichž vyhodnocení umožňuje popis výzkumného vzorku – ptáme se tedy na základní **sociodemografické údaje** s ohledem na cíle našeho průzkumu (např. pohlaví, věk, délka praxe, velikost sídla trvalého bydliště, profese...). Další **otázky** jsou již formulovány **na základě stanovených předpokladů** a jejich účelem je ověřit jejich platnost. Opět s ohledem na konkrétní šetření je stanoveno, zda otázky k popisu výzkumného vzorku budou v dotazníku v pořadí první či poslední.

Otázky v dotazníku mohou být **otevřené** či **uzavřené**, opět s ohledem na cíl šetření a také na kapacity výzkumníka k jejich interpretaci (srov. Gavora, 1996, s. 56–60, Chráska, 2007, s. 163–182). Výzkumník se bude vyhýbat otázkám sugestivním a dalším nevhodným typům otázek, které byly uvedeny výše v textu. Čím jednodušeji a srozumitelněji bude dotazník formulován, čím více bude obsahovat otázky uzavřené (s nabídkou variant odpovědí), tím vyšší bude ochota respondentů ke spolupráci. Na druhou stranu otázky otevřené skýtají širší interpretační pole a výzkumník může odhalit varianty odpovědí, které nepředpokládal a tím položit základy navazujícího průzkumu.

Otázky v dotazníku nemusí mít vždy jen klasickou podobu: otázka – varianty slovních odpovědí a) až d). Pro posílení efektivity lze varianty odpovědí nahradit obrázky, tzv. smajlíky apod.

PŘÍKLAD ČI ROZŠÍŘUJÍCÍ TEXT

*Pro názornost si uveďme jeden **příklad**:*

Označením jednoho z následujících obrázků vyjádřete svou spokojenost s absolvovaným školením:

Otázky lze také strukturovat do podoby tabulek, škál, nebo např. tzv. sémantického diferenciálu.

AUTOKOREKTIVNÍ ÚLOHA

Vyhledejte příklad sémantického diferenciálu v odborné literatuře (inspirujte se seznamem doporučené literatury na konci tohoto studijního textu) a nastudujte jeho konkrétní podobu. V jakém typu průzkumu byste jej použili?

Dotazník vždy musí končit **poděkováním** respondentovi za jeho čas a ochotu spolupracovat na průzkumu. Dotazník by měl optimálně obsahovat cca **25–30** otázek (položek), tak aby jeho rozsah nebyl pro respondenty vyčerpávající.

Anketa je nástrojem kvantitativního šetření, který je svou strukturou a zásadami velmi podobný dotazníku. Nejvýznamnější rozdíl mezi nimi tkví v počtu položek, na které pomocí ankety získáváme odpověď. Zpravidla anketu užíváme jako „doplňkový“ nástroj k získávání dat spolu s jinou technikou průzkumu. Anketa obsahuje cca 5 otázek či položek, které jsou ve většině případů formulovány jednoduchým způsobem, tak aby realizace anketního šetření byla rychlá a efektivní a zvyšovala návratnost anketních lístků a tím reprezentativnost celého průzkumu.

PŘÍKLAD ČI ROZŠIŘUJÍCÍ TEXT

*Kromě klasických typů dotazníků a anket se používají s oblibou také **inventáře**. V nich respondent vyjadřuje míru souhlasu či nesouhlasu s daným výrokem, obvykle na několikabodové škále (např. zcela spokojen – spíše spokojen – spíše nespokojen – zcela nespokojen). **Škálování** se uskutečňuje různými druhy bipolárních škál.*

Posuzovací škála je nástroj, který umožňuje zjišťovat míru vlastnosti jevu nebo jeho intenzitu. Posuzovatel vyjadřuje svoje hodnocení určením polohy na škále (Gavora, 1996). Upřednostňujeme lichý počet poloh na škále z důvodu symetrického rozložení. Posuzovatel vybírá z nabízených možností pouze jedinou. Škály jsou velmi vhodné pro zjišťování míry oblíbenosti, určitých vlastností, názorů nebo postojů.

Příklady škál:

Máš ve školní třídě kamaráda?

- a) Mám více kamarádů.*
- b) Mám jednoho kamaráda.*
- c) Nemám kamaráda.*

Máte zkušenost s braním drog?

- a) Ano, беру je pravidelně.*
- b) Ano, беру je příležitostně.*
- c) Ano, bral(a) jsem drogy v minulosti, nyní ne.*
- d) Ano, zkusil(a) jsem to.*
- e) Ne, nikdy jsem to nezkusil(a).*

Jak hodnotíte informovanost veřejnosti o integraci dětí s postižením do základních škol?

dobrá

průměrná

špatná

Pokud je to možné, vyhýbám se rozhovoru s nadřízeným.

- A) zcela souhlasím*
- B) souhlasím*
- C) ani souhlasím, ani nesouhlasím*
- D) nesouhlasím*
- E) zcela nesouhlasím*

Můj učitel je:

<i>přátelský</i>	↔	<i>nepřístupný</i>
<i>starostlivý</i>	↔	<i>lhostejný</i>
<i>spravedlivý</i>	↔	<i>nespravedlivý</i>

Metoda pozorování

Metoda pozorování patří spolu se studiem produktů lidské činnosti k metodickým přístupům, které mají zachovávat odstup od respondenta, nerušit jej a zároveň posilovat objektivitu průzkumu. Musí však být správně provedeny. Gavora (1996, s. 16–41) rozlišuje pozorování **strukturované** (pomocí předem stanovených pozorovacích systémů nebo škál) a **nestrukturované** (bez předem připraveného systému), dále pozorování **nepřímé** a **přímé**.

Další formy pozorování uvádí Disman (1998, s. 164): **standardizované skryté pozorování**, kdy pozorované osoby nevědí, že jsou pozorovány. K tomu se využívá široká škála technických pomůcek či tzv. sociálního skrytí pozorovatele. Forma pozorování, kdy je výzkumník „sociálně skryt“ mezi svými respondenty, bývá označována také jako **zúčastněné pozorování**.

Aby bylo možné výsledky pozorování interpretovat v intencích kvantitativního šetření, které je obsahem drtivé většiny bakalářských prací, musí být dodržena jeho přísná standardizace. Nutné je vždy **stanovit a popsat druh pozorování** (krátkodobé, dlouhodobé, přímé, nepřímé ...), **cíl pozorování** (neboť pozorování je vždy výběrové a zaměřené na **určité aspekty**) a způsob jeho **záznamu**. Pozorování si tedy nemůžeme představovat jako situaci, kdy si výzkumník někde sedne a kouká na lidi. Situace musí být vždy předem definována a ukotvena v metodice celého šetření.

Potíže proto často nastávají při vyhodnocení, neboť výsledek pozorování bývá zatížen **chybou subjektivního** (je ovlivněn pozorovatelem) či **objektivního rázu** (např. časová omezenost). Zvýšení

objektivitu lze docílit **větším počtem nezávislých pozorovatelů**, popř. posuzovatelů záznamů, **přesně stanoveným plánem, kritérii, postupem a průběhem pozorování.**

Metoda pozorování je pro svou náročnost a zejména pro neodmyslitelnou roli subjektivních a objektivních zkreslení využívána zejména **v kvalitativních** výzkumných strategiích, které však přepokládají detailní zvládnutí a bohaté zkušenosti v kvantitativních strategiích a také dobré výzkumné vedení.

PŘÍKLAD ČI ROZŠIŘUJÍCÍ TEXT

Z pozorování můžeme pořizovat záznamy ve formě videonahrávek nebo audionahrávek. Doporučuje se především u pozorování malého počtu jedinců. Výhodou je možnost opakovaného pozorování. Nevýhodou je zajištění technického vybavení, nutnost určité zkušenosti s nahráváním a vytvoření speciálních podmínek pro nahrávání.

AUTOKOREKTIVNÍ ÚLOHA

Stanovte plán, specifikujte situaci a formulujte kritéria pozorování pro následující cíl průzkumu: **Zjistit, jaké formy komunikace využívají dospělí lidé během nákupu v supermarketu.**

Plán .....

Situace .....

Kritérium 1 .....

Kritérium 2 .....

Kritérium 3 .....

Kritérium 4 .....

Metoda analýzy dokumentů

Dokumentem v této souvislosti nazýváme **jakýkoli hmotný záznam lidské činnosti**, který nevznikl za účelem průzkumu a my jej podrobíme analýze. Následující příklady dokumentů ilustrují, co všechno může být objektem našeho zkoumání (Disman, 1998, s. 166):

- Úřední statistiky
- Daňové záznamy
- Náписy na stěnách veřejných záchodků
- Míra opotřebení koberce v muzeu
- Záznam snu
- Osobní deník
- Záznamy (zprávy) z vyšetření
- Obsah odpadkového koše
- Román
- Plakáty a letáky
- Novinové články atp.

Metoda, v jejímž rámci analyzujeme vybrané produkty lidské činnosti, je **časově** mnohem **náročnější**, a tím omezenější z hlediska možnosti aplikace na větším vzorku. Může však mít velkou výpovědní hodnotu.

Metodu analýzy psaných dokumentů neboli **obsahovou analýzu** můžeme **definovat** jako metodu kvantitativní. Jde o objektivní analýzu sdělení jakéhokoli druhu. Obsahová analýza se může zabývat obsahem sdělení stejně jako jeho formou, autorem či adresátem (Disman, 1998, s. 168).

S ohledem na toto vymezení je třeba zdůraznit, že kvantitativní charakter obsahové analýzy zakládá **konkrétní požadavky na její realizaci**. Na počátku musí stát opět správně formulovaný cíl šetření,

předpoklady a z nich vyplývající **definice kvantitativních jednotek**, jejichž pomocí bude text (spis, norma, deník...) analyzován. Tyto kvantitativní jednotky mohou být např. slova, věty, konkrétní informace (např. sociodemografické údaje o respondentovi, které ověřujeme nikoli v dotazníku, ale ve spisové dokumentaci, abychom šetřili energii respondenta), osoby objevující se v záznamech (např. rodinní příslušníci respondenta apod.). Konkrétní formulace těchto jednotek je na volbě výzkumníka, důležité je nezapomenout, že tyto jednotky musejí být **stanoveny předem**, na základě správně formulovaných předpokladů.

Analýza dokumentů také souvisí s další technikou, kterou lze velmi efektivně využít v průzkumech bakalářských prací, a to je **sekundární analýza dat**. Tato technika umožňuje analyzovat data, která před námi sebral v jiném výzkumu jiný výzkumník.

PŘÍKLAD ČI ROZŠÍŘUJÍCÍ TEXT

Například Český statistický úřad, stejně jako orgány státní správy a samosprávy a další podobné instituce pravidelně sbírají data týkající se populace ČR a/nebo jejích vybraných regionů. Je proto zbytečné naše respondenty v dotazníku či rozhovoru zatěžovat otázkami na sociodemografické charakteristiky, které potřebujeme pro popis výzkumného prostředí. Data už posbíral někdo jiný dle metodiky, kterou jsme schopni akceptovat jako spolehlivou a tím pádem použít data jako platná. Je třeba si však dát pozor na data sbíraná v rámci bakalářských a jiných studentských prací, které mohou být věnovány užšímu okruhu respondentů nebo problémů, než naše bakalářská práce, a tím pádem nabízejí data, která nemůžeme pro náš vzorek respondentů použít. Nebudou pro něj totiž platit.

Metoda experimentu

Experiment je poměrně obtížná a v bakalářských pracích neobvyklá metoda průzkumu. Je časově i organizačně velmi náročná a vyžaduje studentovo maximální nasazení. Experiment v sociálních vědách je označením metody ověřování **kauzálních vztahů mezi proměnnými**, tedy vztahů, kdy jev A je považován za příčinu výskytu jevu B (Ferjenčík, 2000). Taková výzkumná činnost je velmi náročná na zkušenosti výzkumníka a riziková s ohledem na výsledek šetření.

Vědecký experiment musí mít několik základních prvků. Musí v něm být přítomny alespoň dvě složením respondentů si blízké skupiny, které fungují v odlišných podmínkách. Na těchto skupinách se sledují předem stanovené vlastnosti (znaky, kategorie) a to vše za současné manipulace s podmínkami (Gavora, 2000). Jinými slovy – průzkumník zvolí výzkumný problém, který bude chtít experimentálně ověřit. Vytvoří dvě skupiny respondentů, na kterých bude svůj problém sledovat. Vytvoří situaci, ve které bude skupiny pozorovat a zaznamenat výskyt definovaného problému s ohledem na odlišné podmínky. Na základě takového postupu je pak schopen popsat onen vztah příčiny a následku mezi sledovanými jevy.

Výzkumník, který chce využít metodu experimentu, si musí velmi dobře osvojit ony deskriptivní metody průzkumu uváděné výše, jelikož experiment je metoda, která je všechny syntetizuje a v rámci jeho principů lze použít jak dotazník, rozhovor, tak i analýzu dokumentů.

PŘÍKLAD ČI ROZŠÍŘUJÍCÍ TEXT

Pokud student nemá zkušenosti s metodou experimentu z praxe, nebo nepřesvědčí svého vedoucího BP, aby jej touto metodou v rámci BP provedl, výrazně doporučujeme, aby se student do metody experimentu nepouštěl na vlastní pěst.

Kazuistická metoda

V BP je s oblibou používána také kazuistická metoda, která obvykle slouží pro detailní vykreslení zkoumané problematiky. Je specifickou technikou při výzkumu, kdy jde o výzkum jedné osoby nebo jedné situace. Historie kazuistik sahají až k antickému lékařství. Definovat ji můžeme jako souhrnný popis jednotlivých případů s údaji o začátku, vývoji a průběhu poruchy či problému, případně okolností, které mohly stav nebo průběh ovlivnit. Průzkumník si ovšem musí vybrat problematiku, které rozumí, případ, který je ilustrativní, musí vymezit problém (položit si výzkumnou otázku) a stanovit cíl studie, získat od popisované osoby nejen informovaný souhlas, ale i její zájem o spolupráci (Ivanová, 2004).

Kazuistika má **vysokou vypovídající schopnost**, ale neposkytuje velký prostor k zobecňování případů. Postihuje celou komplexnost a specifiku jednotlivých případů.

V kazuistice je dán prostor pro hlubší rozbor jednotlivého případu, a to jak zcela typického pro daný problém, tak atypického. V samostatné kazuistice může být text rozčleněn na teoretickou analýzu a případovou část zpracovanou formou klinické kazuistiky. V případě kazuistické studie v bakalářské práci, je teoretický úvod „nahrazen“ celou teoretickou částí BP, proto se kazuistická studie zaměří jen na analýzu výstupů aplikace jednotlivých diagnostických metod. S ohledem na zvolené téma a cíl bakalářské práce je tedy třeba zpracovat několik (či spíše několik desítek) klinických kazuistik a provést jejich sekundární analýzu dle pravidel vedených výše v rámci metody analýzy dokumentů. Výstupem může být prezentace výsledků analýzy v podobě jakéhosi **modelového respondenta**, který vznikne sloučením vlastností typických pro jednotlivé případy.

PŘÍKLAD ČI ROZŠÍŘUJÍCÍ TEXT

Kazuistika je v odborné literatuře označována také jako **případová studie**. Surynek a kol. (Surynek, Komárková, Kašparová, 2001) ve své publikaci uvádějí následující **varianty** případových studií, které lze také využít v bakalářských pracích: případové studie jednotlivců, případové studie podniků a organizací, případové studie komunit, případové studie sociálních skupin, případové studie vztahující se ke speciálním událostem.

Kazuistiky velmi dobře slouží také jako **rozšiřující text** či **příklady** doplňující pouze popisné techniky praktické části, kterými jsou dotazník a často také standardizovaný rozhovor. V tom případě nemusejí čítat řádově desítky, stačí jich několik.

AUTOKOREKTIVNÍ ÚLOHA

Připomeňte si z odborné literatury zásady zpracování klinické kazuistiky z 1. ročníku, případně z kurzů celoživotního vzdělávání na KSS.

Sociometrický test

Sociometrií rozumíme soubor specifických výzkumných postupů, které slouží ke zjišťování, popisu a analýze směru a intenzity **mezilidských vztahů**, jak se projevují v malých sociálních skupinách. Každá malá sociální skupina má svou vnitřní strukturu, v níž jsou formální vztahy (určené oficiálně) a neformální vztahy (vznikající spontánně a dobrovolně). Sociometrie věnuje pozornost zejména zjišťování neformálních vztahů ve skupině (Chráška, 2007, s. 208).

Sociometrickým testem zjišťujeme jednak pozitivní volby ve skupině (sympatie, preference), jednak negativní volby (odmítání). Sociometrický test obsahuje jednu nebo více otázek, které umožňují všem členům skupiny volit partnery pro určité sociální situace nebo určité společné činnosti. Sociometrický test se zadává většinou písemně, přičemž respondenti odpovídají uvedením příslušných jmen. U malých dětí či seniorů lze místo písemné formy použít např. třídění fotografií, značek dětí apod. Obsah otázek je závislý na konkrétním cíli sociometrického šetření (Chráska, 2007, s. 209).

Příklady otázek:

Kteří žáci ze třídy jsou tvoji nejlepší kamarádi?

Které děti ze skupiny patří k nejméně oblíbeným?

S kým z domova pro seniory byste rozhodně nechtěl(a) být ubytován(a) v jednom pokoji?

Kdo z vaší skupiny by vás měl zastupovat při jednání s ředitelem zařízení?

Nejčastější chyby:

1. Nejsou jasně stanoveny hranice sociální skupiny.
2. Členové sociální skupiny nemají jednoznačně určeno kritérium výběru (tzn. má být mimo jakoukoli pochybnost vzhledem k jaké události, činnosti si mají partnery vybírat).
3. Jednotliví členové skupiny dostanou informace o výběrech ostatních členů. To může vést ke vzniku konfliktů. Pokud je to žádoucí, skupina by se měla dozvědět celkový výsledek šetření.
4. Nebyla prověřena srozumitelnost zadané otázky v sociometrickém testu.

Získané údaje se dále zpracovávají – nejčastěji formou **sociometrické matice** nebo zkonstruováním **sociogramu**.

V **sociometrické matici** jsou všichni členové skupiny uvedeni v libovolném pořadí v prvním řádku i prvním sloupci matice. Diagonála matice se proškrtává, protože nepředpokládáme, že by jedinec volil sám sebe. Takto strukturovaná sociometrická matice je vhodná pro skupiny s menším počtem členů.

Příklad:

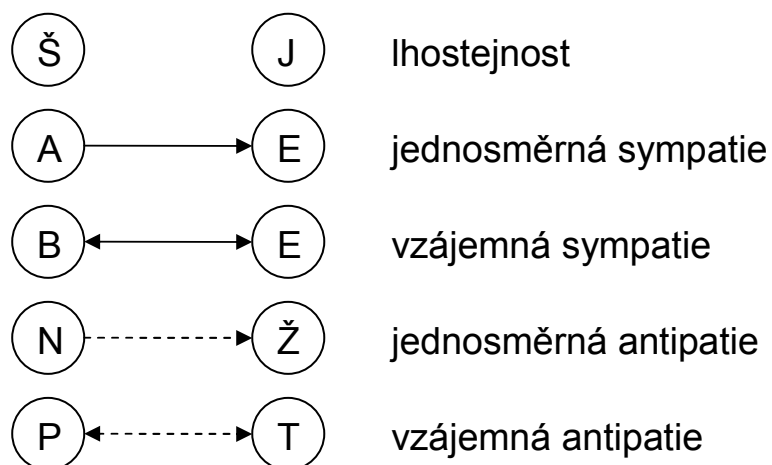
Kdo z Vaší skupiny by měl jít vyřídit stížnost na městský úřad?

	Alena	Barbora	Eva
Alena	X		+
Barbora		X	+
Eva		+	X
Celkem	0	1	2

Z výsledků je zřejmé, že skupina upřednostňuje pro vyřízení stížnosti Evu.

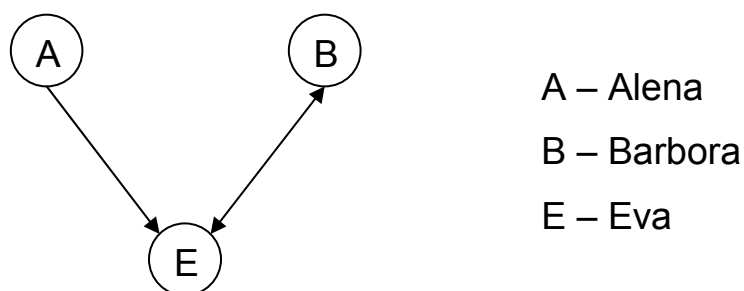
Sociogramy jsou jakýmsi „mapami“ neformálních vztahů v sociálních skupinách. Sociogramy má smysl konstruovat pro skupiny s počtem členů max. 10–15, protože při větších počtech členů jsou značně nepřehledné a velmi špatně čitelné.

Základní typy vztahů:

Příklad:

Pokud použijeme údaje z předchozího příkladu, pak sociogram bude následující.

(volně dle Chráska, 2007, s. 210–214)

Další metody kvantitativního výzkumu zde nebudou zmiňovány. Jejich podrobná analýza je předmětem disciplíny Metody sociálně vědního výzkumu, která je povinnou součástí kurikula bakalářského studia. Pro potřeby tohoto studijního textu byly vybrány jen ty nejčastěji využívané (mimo experiment, který byl uveden proto, aby byla zřejmá jeho obtížnost jako univerzální metody průzkumu na úrovni bakalářské práce). Dále v textu naznačíme velmi stručně zásady tzv. kvalitativní výzkumné strategie.

KONTROLNÍ OTÁZKA

Jak se nazývá sociologická metoda, s jejíž pomocí lze měřit sociální vztahy ve skupině, např. ve školní třídě?

Metody kvalitativního výzkumu

Výše uvedené techniky průzkumu byly v textu označovány jako popisné, deskriptivní či **kvantitativní**. To v praxi znamená, že jejich realizace a interpretace dat jimi získaných se řídí pravidly kvantitativního šetření. Velmi jednoduše řečeno – metody a techniky sběru dat jsou konstruovány tak, abychom získali data převoditelná na číselné údaje. Výstupem takového šetření jsou pak tabulky a grafy, ve kterých jsou číselná data prezentována.

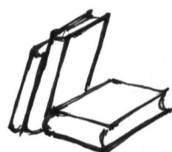
PŘÍKLAD ČI ROZŠIŘUJÍCÍ TEXT

Toto bylo opravdu velmi zjednodušené vyjádření podstaty kvantitativního šetření. Celá metodika a konstrukce průzkumu je mnohem složitější, proto je vhodné věnovat pozornost odborné literatuře věnované specificky problému výzkumů v sociálních vědách.

Kvalitativní šetření či kvalitativní výzkum je označením pro strategie získávání dat, které jsou mnohými autory považovány za doplňkovou metodu nebo protipól kvantitativního výzkumu (Hendl, 2008). Kvalitativní výzkum je proces hledání porozumění založený na různých metodologických tradicích zkoumání daného sociálního jevu. Průzkumník díky němu vytváří komplexní obraz zkoumaného problému. Tím je kvalitativní výzkum náročný na zvládnutí všech technik a strategií šetření kvantitativního, které je třeba v rámci kvalitativního šetření aplikovat a efektivně využívat.

Pro kvalitativní šetření je **typické**, že na počátku výzkumník stanoví téma a určí základní, velmi obecnou výzkumnou otázku. S touto otázkou pak vyrazí do výzkumného prostředí, kde nejen sbírá data, ale formuluje také další a další výzkumné otázky a v jejich rámci také výzkumné hypotézy. Někdy se o kvalitativním šetření mluví jako o strategii, která vzniká v průběhu samotné realizace. Hendl (2008, s. 48) přirovnává práci kvalitativního výzkumníka k detektivovi, který přichází vyšetřovat případ, sbírá všechna data, která s ním mohou souviset, ptá se všech respondentů, kteří by mohli o zkoumaném tématu cokoli vypovědět.

Základní **metodologické přístupy** v kvalitativním přístupu jsou: pozorování, práce s texty a dokumenty, interview (rozhovor), práce s audio a videozáznamy.

PŘÍKLAD ČI ROZŠÍŘUJÍCÍ TEXT

*Pro další a detailnější informace o kvalitativních strategiích výzkumu doporučujeme zejména odkazovanou **publikaci Jana Hendla** (2008), která je jednou z nejprůhlednějších česky psaných studií v této oblasti.*

Kvalitativní šetření je někdy mylně prezentováno jako jakýkoli výzkumný postup, ve kterém není třeba formulovat **cíle a předpoklady** (což je bod, se kterým se studenti při tvorbě BP často potýkají). Toto tvrzení je vytrženo z kontextu a nevystihuje podstatu a složitost kvalitativních strategií. Pro jejich zvládnutí je naopak naprosto nezbytná trénovanost studenta ve strategiích kvantitativních a také tedy dovednost správné formulace cílů a předpokladů šetření.

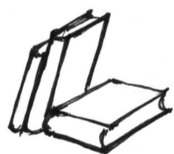

PŘÍKLAD ČI ROZŠÍŘUJÍCÍ TEXT

Závěrečná poznámka k metodám a technikám průzkumu v bakalářské práci. O uvedených metodách víme, že jsou **založeny na introspekci** (sebepozorování), na subjektivní výpovědi respondenta. Respondent má často tendenci odpovídat tak, jak předpokládá, že se od něho očekává, nebo co mu může přinést prospěch. Pouze některé psychologické standardizované dotazníky mají tzv. L-skóre, které dokáže účelové tendence respondenta odhalit. Pokud je toto skóre nepřiměřeně vysoké, výsledky nelze považovat za validní. O uvedených psychologických testech (jako jedné z dalších variant výzkumných technik) se lze dočíst např. v knize Jána Ferjenčíka (2000).

4.4.5 Vzorek respondentů a jeho popis

Vzorek respondentů je skupina osob, u které předpokládáme znaky, které chceme měřit svým průzkumem a které je zároveň průzkumem možné oslovit. Vzorek respondentů vytváříme tak, že jej vydělíme z celkové tzv. **populace** (někdy označované jako základní soubor). Populace je skupina osob, o které předpokládáme, že pro ni budou platit závěry a zjištění, která přinese výzkumný vzorek (Disman, 1998, s. 93).

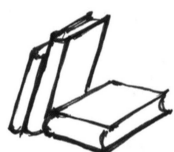

PŘÍKLAD ČI ROZŠÍŘUJÍCÍ TEXT

Například si můžeme stanovit, že chceme zkoumat formy a vývojové trendy majetkové trestné činnosti, řekněme v Libereckém kraji za posledních 10 let. Základním souborem budou tedy všechny majetkové trestné činy evidované na příslušném úřadě za posledních 10 let v Libereckém kraji. Soubor pro průzkum bude ale tvořit jen jejich určitá procentuální část, jelikož všechny spisy všech trestných činů proti majetku není možné v jedné bakalářské práci jedním studentem

prozkoumat. Kolik procent z celku to bude, je na rozhodnutí výzkumníka a v případě bakalářské práce také na dohodě studenta s vedoucím práce.

V **popisu** vzorku respondentů je nutné zaměřit se na **všechny podstatné vlastnosti** vzhledem k cíli našeho průzkumu, které vzorek co nejlépe charakterizují. Obvykle jde o počet, pohlaví, věkové rozložení a věkový průměr, popř. třídu, školu, stanovené diagnózy atd. Je třeba uvést, jakými metodami byla popisovaná data získána. Mluvíme také o **kritériu konstrukce** výzkumného vzorku. Lapidárně řečeno to znamená, že s ohledem na stanovený cíl zkoumání předem určíme, podle čeho budeme respondenty do vzorku zařazovat tak, abychom zajistili jeho co největší reprezentativnost. Budeme odpovídat na otázku: podle čeho určíme, že se někteří lidé do našeho vzorku dostanou a jiní ne.

PŘÍKLAD ČI ROZŠÍŘUJÍCÍ TEXT

*V rámci disciplíny Metody sociálně vědního výzkumu se studenti dozví o jednotlivých konkrétních strategiích, které lze pro konstrukci výzkumného vzorku použít. Může to být například tzv. **náhodný výběr** (který ale neznamená, že jdu po ulici a zeptám se, koho mě napadne – opět stanovuji kritérium oné náhody, např. sestavím všechny spisy dle pořadového čísla a vyberu každý třetí; toto kritérium je pak také zohledňováno v rámci interpretace dat); **kvótní** výběr; **systematický** výběr; výběr **nabalováním**; **záměrný systematický** výběr a další.*

Nesmíme zapomenout, že v BP je nutné nakládat s osobními daty v souladu s platným Zákonem č. 101/2000 Sb., na ochranu osobních údajů, v platném znění.

AUTOKOREKTIVNÍ ÚLOHA

Vyhledejte a nastudujte Zákon č. 101/2000 Sb., na ochranu osobních údajů, v platném znění.

Kapitola věnovaná metodice tvorby a popisu složení vzorku respondentů je v praktické části BP velmi významná a kvalitu jejího zpracování nesmí student podcenit. Je pravděpodobné, že data do této kapitoly bude student čerpat i ze samotné aplikace své výzkumné techniky (tedy např. z vybraných otázek v dotazníku, rozhovoru, z vybraných kritérií analýzy dokumentů či sekundární analýzy).

Za vzorek respondentů označujeme i **spisovou dokumentaci**, jejíž analýza v průzkumu zastupuje rozhovor či dotazník s živými lidmi.

AUTOKOREKTIVNÍ ÚLOHA

Přemýšlejte nad možnostmi svého vlastního průzkumu a pokuste se specifikovat základní vlastnosti výzkumného vzorku, který můžete mít k dispozici a jehož prostřednictvím můžete získat odpověď na svou výzkumnou otázku.

4.4.6 Prezentace dat z průzkumu

Prezentace výsledků průzkumu (dat) prakticky znamená, že v textu bakalářské práce bude pasáž, v jejímž rámci přehledně a srozumitelně **představíme odpovědi** našich respondentů, dáme je do souvislosti s metodikou šetření, vyhodnotíme na jejich základě **platnost stanovených předpokladů** a odpovíme díky ní na námi stanovenou **výzkumnou otázku**.

Jakékoliv prezentaci ovšem předchází náležitě **zpracování** získaných dat. Nejčastěji využívané statistické nástroje stručně přibližuje Příloha E; po podrobnostech pátřejme v odborné literatuře.

Získaná data je třeba jasně a přehledně popsat. V případě kvantitativního zpracování nestačí uvést pouze **číselné hodnoty** a jejich **tabulkové a grafické** znázornění, ale je třeba uvést také slovní popis (interpretaci) výsledků.

Ve většině případů je doporučováno, aby student pro prezentaci získaných dat zvolil metodu buď tabulkovou nebo grafickou. Jen výjimečně získaná data vyžadují obojí. Každá tabulka (či graf) musí mít své číslo a název a již výše zmiňovaný **slovní komentář**, v jehož rámci není třeba opakovat slovně vše, co tabulka přehledně zachycuje. Postačí poukázat na vybraný údaj, hodnotu, či trend, který můžeme v datech díky tabulce pozorovat.

PŘÍKLAD ČI ROZŠÍŘUJÍCÍ TEXT

*Komentář může obsahovat také tzv. **statistické ukazatele**, které na základě získaných dat spočítáme. Jde například o aritmetický průměr nebo modus. Aritmetický průměr zachycuje průměrnou hodnotu ve vzorku a modus pak nejčastější. Můžeme také pracovat s různými koeficienty, směrodatnými odchylkami apod. – umožňují lépe si představit zobecnitelnost námi získaných dat.*

Při interpretaci získaných dat je vhodné neustále **sledovat** ověřované **předpoklady** a jednoznačně vyjádřit, zda se stanovený předpoklad potvrdil či nepotvrdil.

Průběh průzkumu může být samostatnou kapitolou nebo součástí této kapitoly. Je nutné popsat, za jakých podmínek, popř. okolností, průzkum probíhal, v jakém časovém horizontu a v jaké lokalitě.

Pokud bychom chtěli popsat strukturu této kapitoly prezentující data z průzkumu, měla by následující **části**: popis realizace šetření,

prezentace dat v tabulkách či grafech provázená slovním hodnocením, vyhodnocení předpokladů, závěrečné shrnutí.

AUTOKOREKTIVNÍ ÚLOHA

Postupně se pokuste na vybraných datech (např. z internetu, dejme tomu www.czso.cz) nacvičit metodu **tvorby grafů**. Jde o poměrně pracnou a časově náročnou záležitost.

Vyhodnocení předpokladů

Tato kapitola praktické části bakalářské práce má za úkol provést stručnou sumarizaci cíle praktické části bakalářské práce (co jsme dělali), postupu, který byl v průzkumu realizován (jak jsme to dělali) a hlavních závěrů (k čemu jsme dospěli). Konkrétně lze tento postup označit jako **diskusi stanovených předpokladů**. Student představí předpoklad, ze kterého na počátku vycházel, připomene metodu, kterou ověřoval jeho platnost a hlavní závěry, na nichž ilustruje, zda byl předpoklad ověřen jako platný či jako neplatný.

ZAPAMATUJ SI!

Pokud student v této části BP dospěje k závěru, že jeho předpoklad či předpoklady se prokázaly být **neplatnými**, je to z výzkumného hlediska stejně hodnotný výsledek jako ověření předpokladů jakožto platných. Je však třeba, aby ve shrnutí praktické části byly znovu uvedeny všechny údaje, které k takovému zjištění vedly.

Shrnutí praktické části nemusí být svým **rozsahem** dlouhé (1–2 strany), ale svým významem je v bakalářské práci naprosto **nezastupitelné**.

4.5 ZÁVĚR

Závěr BP je kapitola s velmi analogickou strukturou, jakou má **Úvod**. Také v tomto případě je třeba mít na paměti, že **jde o metodologický závěr** textu BP, nikoli jejího tématu.

Znamená to, že student opět uvede, co bylo tématem a cílem jeho BP; jakou metodou a technikou k tomuto cíli směřoval. Dále stručně pojedná o úskalích, která jej v průběhu naplňování cíle textu potkala a o hlavních zjištěních, která na základě použité metodologie průzkumu učinil.

Velmi významnou pasáží v rámci Závěru je pojednání o **přínosu bakalářské práce** pro teorii a praxi studovaného oboru. Přínosem pro teorii je myšleno obohacení teoretické základny oboru či potvrzení některých teoretických aspektů zkoumaného problému tak, jak jsou uváděny v odborné literatuře. Přínosem pro praxi jsou pak kromě empirických dat z průzkumu zejména navrhovaná opatření²¹.

Celkový rozsah Závěru BP může být o něco větší než v případě Úvodu, tedy přibližně 2–3 strany. Rozhodně se však musí student vyhnout tomu, aby Závěr BP suploval shrnutí výsledků praktické části práce. K tomu by měla sloužit závěrečná pasáž praktické části samotné²².

Je velmi chvályhodné, pokud Závěr BP obsahuje také naznačení dalších možných směrů průzkumu v dané oblasti, případně formulaci nových předpokladů, které vyplynuly z realizovaného průzkumu.

---

²¹ Srov. Kapitola 4.6 tohoto studijního materiálu

²² Srov. Kapitola 4.4.6 (s. 87) tohoto studijního materiálu

PŘÍKLAD ČI ROZŠIŘUJÍCÍ TEXT

Příkladem může být formulace typu: Z uvedených zjištění týkajících se forem šikany na ZŠ vyplynula otázka, zda žáci druhého stupně základních škol, kteří se se šikanou v nějaké formě setkali na ZŠ, realizují šikanu také po příchodu na vyšší stupeň školy. Taková otázka vyžaduje další empirické šetření s daným vzorkem respondentů.

4.6 NÁVRH OPATŘENÍ

Kapitolu Návrh opatření lze považovat za povinnou a ve většině případů velmi vhodnou součást závěrečné disputace BP. Kapitolou, ve které student navrhuje opatření plynoucí z jeho vlastního průzkumu, uzavírá své tvůrčí úsilí ve zkoumané oblasti²³.

Navrhovaná opatření musejí být co **nejkonkrétnější** a musejí **vyplývat z konkrétních zjištění** platných pro danou skupinu respondentů nebo zkoumané zařízení.

V této kapitole nemají co dělat obecné proklamace, které by svůj zdroj měly v odborné literatuře či denním tisku. Mělo by jít o navržení konkrétních postupů realizovatelných ve zkoumané oblasti s ohledem na její konkrétní možnosti. Z této skutečnosti také vyplývá, že v kapitole „návrh opatření“ zpravidla nemusí být citace. Jiný případ nastává, pokud se student ve svých návrzích opatření opírá o metodiky a standardizované postupy, které již před ním vymyslel někdo jiný. Zde je třeba citaci uvést.

---

²³ Ve velmi ojedinělých případech se lze setkat s bakalářskou prací, která neobsahuje kapitolu Návrh opatření. Taková BP vzniká buď z toho důvodu, že téma a zvolená metoda neumožňují formulovat adekvátní návrhy opatření. V jakémkoli případě je třeba zařazení kapitoly Návrh opatření diskutovat s vedoucím BP.

PŘÍKLAD ČI ROZŠÍŘUJÍCÍ TEXT

Například je-li realizováno šetření v penziencech pro seniory, jehož cílem je analýza animačních programů a animačních aktivit realizovaných právě v tomto domově, navrhovaná opatření musejí formulovat konkrétní postupy pro prohloubení efektivity a možností animace v onom zkoumaném zařízení a nikoli obecně. Např. zapojit do animačních aktivit dobrovolníky, které je možné oslovit prostřednictvím osvětové – přednáškové a letákové kampaně na středních školách s humanitním a zdravotnickým zaměřením, které fungují ve stejné obci, ve které se penzion pro seniory nachází. Nabídnou školám jako protislužbu realizace praxí studentů.

Rozsah navrhovaných opatření koresponduje s rozsahem empirického šetření a zpravidla činí 1–2 strany.

4.7 SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ

Seznam literatury je **nezbytně nutnou kapitolou, která** může mít také název **Seznam literárních pramenů** nebo **Seznam použité literatury**. Vzhledem k tomu, že v současné době je časté čerpání také z elektronických zdrojů informací, doporučujeme raději využít názvu **Seznam použitých zdrojů**.

Seznam literatury (či seznam zdrojů) obsahuje nutně **všechny prameny**, se kterými autor BP v textu pracuje. Zjednodušeně lze říci, že jde o všechny zdroje, na které student v průběhu textu odkazuje seřazené v abecedním pořadí. Při sestavování seznamu literatury a zdrojů postupujeme v souladu s pravidly pro uvádění bibliografických údajů danými **normami ČSN ISO 690 a ČSN ISO 690-2**.

Přestože zdroje, se kterými je pracováno, mohou mít různou formální povahu (mohou to být monografie, sborníky, odborné časopisy, statistické ročenky, zákony, vyhlášky stejně jako elektronické zdroje atp.), nedoporučujeme Seznam použitých zdrojů dělit na oddíly podle typů zdrojů.

PŘÍKLAD ČI ROZŠÍŘUJÍCÍ TEXT

*Z uvedeného vyplývá, že v seznamu zdrojů jsou všechny použité zdroje uvedeny **pohromadě** bez ohledu na svoji formální podobu a jsou seřazeny **dle abecedy**.*

Někteří studenti v rámci tvorby bakalářské práce prostudují množství literatury a dalších zdrojů, které je inspirují k určitým myšlenkovým procesům a argumentačním liniím, ale konkrétní myšlenky z daných knih v textu BP nepoužijí. Rádi by však někde v BP uvedli, že právě oni autoři či ony tituly byly pro tvorbu BP významné. Taková situace se dá vyřešit tím, že takové autory či díla zmíníme v Úvodu či Závěru BP – záleží na počtu takových zdrojů.

ZAPAMATUJ SI!

Neplet'me si inspirativní literaturu s nepřímými citacemi!

Nepřímé citace (aneb parafráze) jsou takové, kdy myšlenku autora, kterou chceme uvést v textu BP, vyjádříme vlastními slovy a neuvádíme její doslovné znění. To však neznamená, že na její zdroj nemusíme přímo v textu řádně odkázat – musíme! Za inspirativní literaturu považujeme tedy pouze ty, pro autora BP významné, tituly, na které nikde v textu neodkazujeme (tj. fakticky jsme z nich nečerpali).

Seznam literatury by měl svým **rozsahem** pokrýt náročnost zvoleného tématu. Zvolí-li student téma BP s ohledem na jeho aktuálnost a popularitu v odborných kruzích, volí tím zároveň téma, o kterém „se hodně píše“ a je tedy předpoklad dobré dostupnosti odborné literatury a aktuálních výzkumných dat (jde např. o témata týkající se seniorské populace, domácího násilí apod.). Seznam literatury takové BP pak nemůže obsahovat počet publikací v řádu **jednotek**, ale spíše **desítek**. Jak již bylo v tomto studijním materiálu několikrát naznačeno, student ve své BP prokazuje obeznámenost s odbornou literaturou na úrovni vysokoškolského studia.

PŘÍKLAD ČI ROZŠÍŘUJÍCÍ TEXT

*Setkali jsme se s bakalářskou prací, která ve svém seznamu literatury a zdrojů zahrnovala **162 položek**. To je samozřejmě za normálních okolností nedosažitelná hranice, ale autorka takové BP prokázala, že v rámci svého tématu umí zúročit maximální, pro ni dostupné, množství zdrojů. Zpracovat odbornou publikaci pro potřeby BP neznamená znát ji z paměti, ale nalézt v ní oporu pro svou vlastní odbornou disputaci.*

Druhým extrémem může být bakalářská práce realizovaná na téma, na které odborná literatura není dostupná téměř vůbec, a to dokonce ani ve světových jazycích. V takovém případě se student vydává na nelehkou pouť práce s minimem zdrojů a maximem vlastního průzkumného úsilí. Musí se chovat argumentačně velmi „ukázněně“, aby svým textem nesklouzl do demagogie, či ideologie. Je výrazně doporučováno, aby studenti využili čas, který mají v době konceptualizace tématu své BP také k tomu, aby nakonec zvolili téma, ke kterému je dostupné odborné literatury a zdrojů dostatek.

PŘÍKLAD ČI ROZŠÍŘUJÍCÍ TEXT

*Konkrétním případem BP s malým počtem dostupných zdrojů informací by byla práce s názvem *Aspekty solidarity dané filosofií rastafariánského hnutí na Jamajce*. Student takovou práci vytvořil na základě svého pracovního pobytu přímo na Jamajce, kde pomocí rozhovorů a studia filosofických spisů a spisů o historii Jamajky formuloval kontext vzájemné pomoci, podpory a solidarity v sociálně vyloučených lokalitách Jamajky. Pracoval tedy převážně se zdroji souvisejícími s tématem, ale nikoli téma přímo popisujícími.*

4.8 SEZNAM PŘÍLOH

Součástí bakalářské práce mohou být přílohy. Povinnou součástí sice nejsou, ale pokud se v bakalářské práci objeví, musí být opatřeny Seznamem příloh. Ten je samostatnou stranou, která je povinnou součástí textu BP i jejího Obsahu. **Je poslední stranou, která je číslována.**

V seznamu příloh student uvádí všechny přílohy, které jsou součástí BP, a to v pořadí, ve kterém jsou řazeny. Také přílohy je nutné **označit a nazvat** (např. *Příloha A – Název*, *Příloha B – Název*, atp.). Samotné strany příloh se do rozsahu BP **nezapočítávají**. Zpravidla se stránky příloh nečíslojí, a pokud se pro očíslování student rozhodne, musí zvolit formu výrazně odlišnou od číslování stran textu BP. Časté je např. číslování **římskými číslicemi** (viz úpravu v tomto studijním textu).

Je také možné u názvu každé přílohy uvést, ke kterým **stranám BP** se vztahují. Není to však povinné, jelikož mohou být přílohy, které ilustrují celou BP nebo její téma jako takové.

PŘÍKLAD ČI ROZŠÍŘUJÍCÍ TEXT

Seznam příloh může s ohledem na možnost naznačenou v předchozím odstavci vypadat následovně:

SEZNAM PŘÍLOH

Příloha A – Dotazník zájmů (viz text na s. 30)

Příloha B – Pozorovací záznamový arch (viz text na s. 32)

Příloha C – Fotografická dokumentace volnočasových aktivit dětí v ústavu sociální péče (viz text na s. 50)

4.9 PŘÍLOHY

Přílohy jsou v BP poměrně důležitou a zajímavou částí. Nejsou sice povinné, ale samotné zpracování tématu v BP mohou dokreslovat, doplňovat o detailní informace, které by v textu zaujímaly příliš mnoho místa, aniž by měly zásadní definiční roli.

U příloh, které nejsou naší prací, je nutné uvést jejich **původ**. Jinými slovy musí být uveden zdroj podle pravidel uvádění bibliografických údajů, ze kterého jsme přílohu čerpali.

PŘÍKLAD ČI ROZŠÍŘUJÍCÍ TEXT

Přílohou mohou být ilustrační fotografie související se zkoumaným tématem, doslovná paragrafová znění právních předpisů, se kterými student v textu pracuje, souhrnné komplexní tabulky statistických dat vyplývajících z výzkumu, vzory záznamových archů pro jednotlivé průzkumné techniky (formulář dotazníku, záznamový arch rozhovoru či pozorování, anketní lístek, arch obsahové analýzy dokumentů ...), kazuistiky, informační letáky, brožury, kopie článků z časopisů, novin atp. které se týkají zkoumaného tématu ...

Pokud je přílohou k BP tzv. **volná příloha**, což znamená nějaký materiál, který je volně přiložen do BP a není v ní vevázán, např. časopis, brožura apod., je třeba ji vložit např. do kapsy vlepené na zadní stranu desek BP. Tato příloha musí být také jako volná označena v Obsahu a v Seznamu příloh. Takový typ přílohy nemusí být součástí elektronické podoby BP, čehož by bylo možno dosáhnout např. skenováním. Ten, kdo bude po archivaci s BP pracovat a bude mít v ruce právě její elektronickou podobu, bude vědět dle řádného označení, že jde o volnou přílohu, kterou je možné dohledat a nastudovat v knihovně TUL²⁴.

Každá příloha by měla začínat na **samostatném listu** BP a nést označení a název (např. *Příloha A – Dotazník zájmů*).

Přílohová část práce ilustruje mj. i šíři a hloubku zájmu studenta o zkoumanou problematiku. Ale jak bylo uvedeno výše, přílohy nejsou povinné.

---

²⁴ Toto platí o elektronické verzi BP na CD (blíže viz Kap. 2 tohoto studijního materiálu).

5 STUDIJNÍ POVINNOSTI SPOJENÉ S TVORBOU BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

V této kapitole budou naznačeny jednotlivé studijní povinnosti spojené s tvorbou bakalářské práce. Tyto studijní povinnosti se odehrávají před samotným zahájením tvorby BP, v jejím průběhu a také po dokončení samotného textu²⁵.

Jako první bude uvedena povinnost, kterou student nalezne v rozvrhu pro druhý ročník, a tou je předmět **Seminář k bakalářské práci**.

Seminář k bakalářské práci je zpravidla členěn na **část obecnou**, v níž studenti obdrží zevrubné informace o povinnostech, které s tvorbou BP souvisejí, jednou z nich je vypracování **projektu BP**²⁶.

Druhá část semináře je věnována prezentacím jednotlivých projektů BP a pro tyto účely jsou studenti rozděleni do skupin dle studijních oborů. Studenti mohou dostat od svých kolegů a od vyučujícího semináře první zpětnou vazbu a užitečné rady a poznatky ke zvolenému tématu BP.

Jednou z obecných povinností platících pro jakýkoli předmět a tedy i Seminář k bakalářské práci je splnění **zápočtu**. Ke splnění zápočtu musí student vykonat několik úkolů. Prvním z nich je na základě účasti na semináři vypracovat a prezentovat svůj **Projekt** bakalářské práce a následně jej do stanoveného termínu předepsaným způsobem odevzdat vyučujícímu Semináře k bakalářské práci.

Na základě odevzdaného projektu pak vedení katedry studentovi **přidělí vedoucího BP** a zároveň stanoví termín odevzdání Zadání BP. V okamžiku, kdy se student dozvídá, kdo je jeho vedoucím BP, musí jej ihned kontaktovat za účelem smluvení první společné **konzultace**.

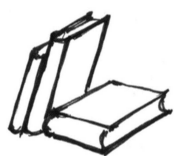
²⁵ Příloha G nabízí úhrn těchto událostí spojených s tvorbou BP.

²⁶ Srov. Příloha C tohoto studijního materiálu.

Na první konzultaci student přináší s sebou projekt, který s vedoucím prodiskutuje, upřesní a dohodne s vedoucím podobu Zadání BP. V této chvíli by měl mít student jasnou představu o realizaci svého průzkumu, o průzkumném vzorku, dostupné literatuře apod. Vypracované Zadání BP odevzdává student opět stanovenému členovi KSS do předem určeného data. Odevzdání Zadání je **druhý úkol** k zápočtu ze Semináře k BP. Osoba pověřená KSS ke shromažďování Zadání BP zajistí podpisy vedoucího BP, vedoucího katedry a děkana FP TUL. **Student je proto povinen odevzdat zadání v takové podobě, aby jej vedoucí BP mohl svým podpisem schválit.** Tedy bez faktických i formálních chyb, v přesně stanovené podobě. Zadání je nejlépe odevzdávat elektronicky.

Podpisem děkana se Zadání BP stává **závazným** dokumentem, jehož obsah je student **povinen splnit!**

Pokud student odevzdá projekt, získá vedoucího a ve spolupráci a ním vytvoří Zadání BP, stále ještě nemůže dostat zápočet. K němu je třeba splnit **třetí úkol**, kterým je zadat údaje k bakalářské práci do systému **STAG**. Do systému STAG se v případě BP ukládají základní data související právě se zadáním BP²⁷. Jde zejména o názvy BP, seznam základní literatury, zásady pro vypracování a jméno vedoucího. Pro tyto účely je vhodné využít schválenou podobu již odevzdaného Zadání BP, se kterým musejí údaje ve STAGu uvedené přesně souhlasit.

PŘÍKLAD ČI ROZŠÍŘUJÍCÍ TEXT

*Názvy BP do STAGu **nelze** zadávat formou **všech velkých písmen**, systém si s tím neumí poradit a pro potřeby dalšího zpracování je takový název v podstatě neviditelný. Časté jsou dotazy studentů, které*

²⁷ Do systému STAG lze snadno vstoupit pomocí stejnojmenného odkazu na internetových stránkách TUL či FP TUL. K vložení údajů o BP se student musí do systému přihlásit.

se týkají kolonky „**zásady pro vypracování**“. Zde se doporučuje zvolit zcela obecný postup, např. tohoto typu: 1. formulace teoretických východisek; 2. projektování výzkumu; 3. sběr dat v terénu; 4. interpretace dat; 5. formulace závěrů.

Ve chvíli, kdy vyučující semináře k BP může u studenta konstatovat odevzdání projektu, odevzdání zadání BP a zadání údajů do systému STAG, a to vše ve **stanovených termínech**, může studentovi udělit zápočet z předmětu Seminář k bakalářské práci.

Tím má student splněnu **úvodní studijní povinnost** z BP plynoucí.

Další studijní povinností je zapsání předmětu Bakalářská práce v rámci předzápasu a následně zápisu do příslušného akademického roku. Tento zápis probíhá před zimním semestrem příslušného akademického roku, ve kterém hodlá student BP obhajovat.

Ještě těsně před odevzdáním BP, kdy je již hotový text, má student **další povinnost**, a tou je **doplnit** údaje k bakalářské práci do **STAGu**. Tentokrát je zapotřebí, aby student doplnil druhý formulář, který STAG nabízí a který obsahuje již velmi konkrétní údaje týkající se obsahu BP²⁸.

AUTOKOREKTIVNÍ ÚLOHA

Ihned po přečtení této kapitoly studijní opory zapněte svůj počítač, připojte se do systému STAG a prozkoumejte způsob zadávání údajů o bakalářské (diplomové) práci.

Načež následuje **odevzdání BP** k příslušnému datu stanovenému na základě harmonogramu TUL, a to v několika vyhotoveních, kdy jedno je považováno za originál (obsahuje Zadání BP s originálními podpisy) a

²⁸ V době vydání této publikace procházel systém STAG zásadní proměnou a nebyly známy přesné názvy zmíněných formulářů.

další za kopii. Originál bakalářské práce odevzdává student na děkanátu fakulty. Další, zpravidla dva, výtisky slouží pro potřeby katedry, jsou považovány za kopie a jsou určeny vedoucímu a oponentovi práce jako podklady k vyhotovení posudků.

Studijní povinností s nemalým významem je také zajištění **podpisu vedoucího** bakalářské práce na formulář, kterým vedoucí práce stvrzuje svůj souhlas s odevzdáním práce. Tento formulář je třeba přinést s odevzdávaným originálním výtiskem práce na děkanát fakulty.

Ke způsobu odevzdání BP je uvedeno více informací také v dalších kapitolách tohoto studijního materiálu²⁹.

Další studijní povinností, je povinnost **odevzdání BP a vložení elektronické podoby BP do databáze Univerzitní knihovny TUL**. K tomuto účelu slouží elektronický formulář univerzitní knihovny, který je dostupný, včetně nápovědy, jak z internetových stránek univerzitní knihovny, tak z internetových stránek FP TUL. (V obou případech je třeba hledat odkaz „Vkládání závěrečných prací“.) Student je v tomto ohledu povinen sledovat webové stránky univerzitní knihovny, fakulty a také aktuality na webových stránkách KSS. Pro vkládání BP do databáze knihovny je možno využít **pouze počítačů umístěných v prostorech knihovny**. Případné potíže s vkládáním BP do elektronické databáze řeší pouze příslušní pracovníci univerzitní knihovny.

AUTOKOREKTIVNÍ ÚLOHA

Navštivte internetové stránky Univerzitní knihovny TUL nebo FP TUL a prostudujte tamní návod na vkládání závěrečných prací do knihovnického systému.

²⁹ Srov. Kapitoly 2, 7 a 8 tohoto studijního materiálu.

6 VEDOUČÍ A KONZULTANT BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

V kapitole týkající se studijních povinností spojených s tvorbou BP bylo naznačeno, že jedním z výstupů Semináře k bakalářské práci je **získání vedoucího** bakalářské práce na základě řádně zpracovaného a odevzdaného projektu BP.

V té chvíli začíná úloha vedoucího BP jako **poradce a průvodce** studenta po nelehké cestě koncipování BP. V první fázi jde o konzultaci projektu, jejímž výstupem má být příprava podkladů pro formulaci Zadání BP a zejména také pro **stanovení pravidel jednotlivých konzultací**.

Student má dle rozhodnutí KSS nárok na **2–3 „velké“ osobní** konzultace v průběhu celého psaní BP. Je tedy třeba, aby s těmito konzultacemi stejně jako se svým časem a časem vedoucího BP řádně hospodařil. Konzultovat bakalářskou práci lze vnímat jako výrazné doporučení, ne-li dokonce povinnost studenta.

PŘÍKLAD ČI ROZŠÍŘUJÍCÍ TEXT

*Velkou osobní konzultací máme na mysli konzultaci rozsáhlých částí textu BP, která probíhá v konzultačních hodinách vedoucího BP nebo v jiném termínu po dohodě s ním. Pro potřeby těchto konzultací musejí být stanovena ona přená **pravidla pro realizaci konzultací**, která by měla spočívat zejména v dohodě o formě, frekvenci, termínech a způsobu konzultací. Někteří vedoucí budou upřednostňovat osobní konzultace, s jinými bude možné realizovat konzultace také e-mailem, případně telefonicky. Student si však již na začátku musí přesně dohodnout se svým vedoucím postup a termíny konzultací tak, aby stihl plnit všechny úkoly a dostávat potřebnou zpětnou vazbu. Vzhledem k vytíženosti jednotlivých vedoucích BP je také možné s vedoucím uzavřít **písemnou dohodu** o postupu prací spojených s realizací BP. V této dohodě může být např. uvedeno, že*

pokud student neplní své úkoly v dohodnutých termínech a řádně se neomluví, pak se vedoucí zříká povinnosti konzultovat práci a vypracovat na ni posudek.

Vedoucí práce **pomáhá** studujícímu s upřesněním odborných zdrojů k danému tématu, s metodologickými a koncepčními problémy, poskytuje **odborné vedení**. Může pomáhat s nalézáním a tříděním relevantních zdrojů odborné literatury a dalších materiálů. Hlídá logiku studentovy argumentace a tzv. vědeckou ukázněnost textu, kdy je třeba, aby text sledoval jednotnou argumentační linii poplatnou jednotnému vědeckému diskurzu (to je opravdu úloha vedoucího a student si nemusí se slovem diskurz až tolik lámat hlavu).

Jestliže mají být konzultace konstruktivní, je třeba, aby se na ně studující pečlivě připravil. Vedoucí práce by **neměl řešit formální záležitosti** práce, tj. záležitosti týkající se gramatiky a stylistiky textu, citací a odkazů, typografické úpravy ad. K tomu slouží poznatky z již absolvovaných předmětů, tento distanční text a další odborné zdroje.

Pokud se na akademické půdě setkáváme s označením **konzultant BP**, jedná se o osobu, která není zodpovědná za hodnocení BP. Rozhodnutí spolupracovat s konzultantem je plně **dobrovolné**. Jako konzultanta může student oslovit např. odborníka na praxi nebo na svém pracovišti a může s ním konzultovat na svou vlastní zodpovědnost některé části a problémy své BP. Konzultant může být zmíněn v poděkování, ale BP **nehodnotí posudkem** ani se neúčastní obhajoby. Jednoduše řečeno, v případě konzultanta může jít osobu, která je studentovi při psaní BP nápomocna neformálně, ale **primárně je třeba, aby student respektoval pokyny a doporučení svého vedoucího**.

Bakalářskou práci hodnotí výhradně její **vedoucí** a katedrou vybraný **oponent** BP (viz Kapitola č. 7).

AUTOKOREKTIVNÍ ÚLOHA

Opora pro Vaši paměť

V Příloze G naleznete seznam chronologicky řazených povinností studenta při tvorbě BP. Budete-li dle něj postupovat a splněné náležitosti si ve formuláři odškrtnout, neměli byste na nic podstatného zapomenout. Seznam si můžete vylepšit tím, že k jednotlivým úkolům doplníte, pro Vás, aktuálně platné termíny.

7 OBHAJoba A HODNOCENÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

Obhajoba bakalářské práce je nezbytnou součástí jak procesu její tvorby, tak také státních závěrečných zkoušek pro bakalářské studium, které jsou realizovány komisionální formou. Obhajobou celá zkouška začíná a student má příležitost zahájit státní závěrečnou zkoušku tím, co dokonale zná, v čem je sám největším odborníkem. Tím je jeho bakalářská práce. Neznamená to, že obhajobu lze podcenit a realizovat ji bez přípravy.

Jak bylo řečeno výše, student v průběhu tvorby bakalářské práce spolupracuje s vedoucím bakalářské práce, který vypracuje **posudek na bakalářskou práci**. V tomto posudku zhodnotí formální stránku BP (práci s citacemi, úpravu textu, jazykovou úroveň apod.), obsahovou stránku BP (adekvátnost tématu, úroveň zpracování průzkumu apod.) a také přístup studenta k realizaci BP.

Analogický posudek vypracovává **oponent** BP, který je vybrán vedením katedry s ohledem na tematické zaměření BP. Oponent samozřejmě nehodnotí přístup studenta k realizaci BP, protože práci vidí poprvé. Tradičním úkolem oponenta je nacházet v textu BP diskutovatelné pasáže, nedostatky a tím poskytovat studentovi „materiál“ na obhajobu, zkrátka, kriticky zhodnotit bakalářskou práci z pozice nezúčastněného čtenáře.³⁰

Oba posudky také obsahují celkové hodnocení BP a **otázky či podněty k obhajobě**, ke kterým se má student před komisí vyjádřit. Tyto otázky mohou vyplynout z tématu BP nebo z jejích nedokonalostí.

---

³⁰ Srov. Příloha H tohoto studijního textu.

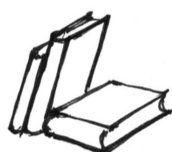
PŘÍKLAD ČI ROZŠÍŘUJÍCÍ TEXT

Otázky plynoucí z tématu BP mohou vypadat např. takto: „Jaká je dle vašeho názoru budoucnost české legislativy v oblasti ochrany osob před domácím násilím?“ nebo „Myslíte si, že trend, kdy se z Česka postupně stává země cílová a nikoli tranzitní bude pokračovat?“, „Co tento trend v budoucnu ovlivní?“ ... Otázky zaměřené na nedokonalosti BP mohou vypadat např. takto: „Doplňte v rámci obhajoby informaci o zdrojích, ze kterých jste čerpal definice institutu vykázaní; proč v textu chybí?“, „Jak definujeme v odborné literatuře Roma?“

Oba posudky student dostává v dostatečném předstihu před stanoveným termínem obhajoby BP tak, aby se na obhajobu stihl řádně připravit. Tento časový limit je zpravidla delší než jeden týden. Způsob doručení posudků studentovi stanoví katedra v příslušném semestru daného akademického roku a studenty o něm řádně informuje.

Oba posudky musí obsahovat vyjádření, zda BP **splňuje požadavky** na udělení odpovídajícího **akademického titulu** (srov. TUL, 2010, čl. 14, odst. 4c)), zda vedoucí a oponent **doporučuje či nedoporučuje BP k obhajobě**. Toto vyjádření je uvedeno na konci posudku. Pokud alespoň jeden posudek bude obsahovat nedoporučení k obhajobě, pak je na studentovi, aby zvážil, zda obhajobu podstoupí. Má na to sice právo, ale pravděpodobnost, že práci úspěšně obhájí, je velmi malá. Doporučuje se, aby student v takovém případě kontaktoval svého vedoucího a poradil se o dalším postupu. Nejlépe je odložit státní závěrečnou zkoušku a BP **přepracovat** dle pokynů vedoucího a oponenta. Tímto postupem se student vyhne riziku neúspěchu u prvního ze dvou možných termínů státní závěrečné zkoušky.

Oba posudky dále uvádějí **návrh hodnocení BP** na stupnici od **výborně** (1) po **neprospěl/a** (4). Opět může nastat situace, kdy jeden nebo oba posudky navrhují hodnocení **neprospěl/a**, což je pro studenta informace, že možnost úspěšné obhajoby je malá. Jde o situaci analogickou k nedoporučení BP k obhajobě. Důležité také je vědět, že navrhované známky nejsou konečné. O finálním hodnocení BP **rozhoduje až obhajoba**.

PŘÍKLAD ČI ROZŠÍŘUJÍCÍ TEXT

Stává se velmi často, že student obdrží v posudku vedoucího BP jinou známku než v posudku oponenta. Přesto, že zpravidla nejde o radikální rozdíl (hodnocení např. výborně a velmi dobře) o konečném hodnocení musí rozhodnout obhajoba. Pokud se student do takové situace dostane, jeho příprava na obhajobu může být vedena buď z pozice boje o výbornou nebo spokojení se s velmi dobrou BP. Výjimečně se setkáváme také se situací, kdy je obhajoba BP natolik špatná, že z hodnocení velmi dobře a velmi dobře v posudcích může být konečné hodnocení dobře po obhajobě.

Na obhajobu je třeba se pečlivě připravit. Budou to první slova, která zkušební komise od studenta uslyší. Způsob prezentace výsledků jeho práce bude také zohledněn v celkovém hodnocení zkoušky.

Obhajoba BP zpravidla trvá **10–15 minut** a má **tři** pomyslné **části**. Je to tzv. autoreferát, reakce studenta na posudky a diskuse s komisí.

V rámci **autoreferátu** student představí téma, cíl, předmět, hlavní předpoklad, metodu a hlavní výstup své BP. Je vhodné, aby student s přiměřenou mírou sebevědomí zhodnotil svoji tvorbu a prezentoval jedinečnost a přínos své BP pro studovaný obor – jeho teorii i praxi.

KONTROLNÍ OTÁZKA

Kterou část BP vám svou strukturou autoreferát připomíná? Jinými slovy, která část BP by se v procesu přípravy na obhajobu dala využít jako osnova autoreferátu?

V další části obhajoby student **reaguje na posudky** jak vedoucího, tak oponenta. Student má právo vyjádřit se ke všem námitkám, návrhům a výtkám, které jsou v posudcích uvedeny. Je velmi vhodné, pokud se student ve svých vyjádřeních opírá o zdroje odborné literatury a o samotný text BP, jejíž výtisk je v průběhu obhajoby vždy k dispozici na stole před komisí a studentem.

PŘÍKLAD ČI ROZŠÍŘUJÍCÍ TEXT

Ne ke všemu je nezbytně nutné se v rámci obhajoby automaticky vyjadřovat. Jak bylo řečeno výše, student má PRÁVO se k posudkům vyjádřit a tím obhájit kvalitu své práce. Například není třeba vyjadřovat se k výtce tohoto typu: ...v textu bakalářské práce se příliš často objevuje slovo tudíž... To je výtko, na kterou je těžké reagovat a zbytečně ztrácet s ní čas u obhajoby. Samozřejmě student musí být připraven na to, že se některý ze členů komise právě na slovo tudíž zeptá. Měl by umět reagovat okamžitě, stručně a výstižně. Jinými slovy, do samostatné části obhajoby není třeba připravovat vyjádření ke každé položce posudku. Pro část věnovanou diskusi s komisí je však třeba být připraven, znát velmi dobře své posudky a mít jasnou představu svých odpovědí.

Závěrečnou částí obhajoby je **diskuse s komisí**. Jak bylo naznačeno výše, diskuse se může týkat jednotlivých položek

v posudcích, kdy členové komise sami zvolí oblast, které se chtějí věnovat podrobněji. Diskuse se může týkat také informací uvedených přímo v BP, zjištění, ke kterým student dospěl svým průzkumem apod. Komise listující předloženou BP může narazit na zajímavé tabulky a grafy a požádat studenta o komentář k nim.

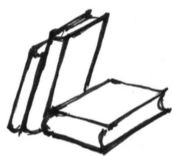
PŘÍKLAD ČI ROZŠÍŘUJÍCÍ TEXT

Zažíváme také situace, kdy je komise natolik zaujata předloženou BP, že jednotliví členové začnou o zkoumaném problému diskutovat mezi sebou. V tomto případě se studentovi doporučuje do diskuse komise bez vyzvání nezasahovat a udržovat přiléhavý oční kontakt. Pro studenta je to dobré znamení o tom, že jeho BP i obhajoba proběhly v pořádku.

Celkové hodnocení BP se student dozvídá na úplném konci zkušebního dne státních závěrečných zkoušek bakalářského studia, kdy předseda komise vyhlašuje všechny výsledky zkoušení, tedy obhajoby BP a ústní zkoušky (nově také tuto dvojici rozšíří **prezentace portfolia** odborného růstu studenta, jejíž pořadí není v době tvorby tohoto studijního textu pevně stanoveno; je pravděpodobné, že portfolio bude následovat po obhajobě BP).

Toto hodnocení stejně jako název BP se uvádějí na dodatku k bakalářskému diplomu s názvem **Diploma Supplement/Dodatek k diplomu**, který student obdrží z rukou představitelů fakulty spolu s bakalářským diplomem při slavnostní promoci, kterou se studium oficiálně uzavírá a jejímž absolvováním může student oficiálně začít používat titul **bakalář**.

V následujícím rozšiřujícím textu je uveden doslovně odstavec 2, 3 a 4 článku 34 Studijního a zkušebního řádu FP TU v Liberci, který se týká nakládání s BP ze strany školy.

PŘÍKLAD ČI ROZŠIŘUJÍCÍ TEXT

Článek 34 Studijního a zkušebního řádu TUL (TUL, 2010)

„Zveřejňování a zpřístupňování bakalářských, diplomových a disertačních prací“

(2) TUL nevýdělečně zveřejňuje bakalářské, diplomové a disertační práce, u kterých proběhla obhajoba, včetně posudků oponentů a výsledku obhajoby prostřednictvím databáze kvalifikačních prací“, kterou spravuje Univerzitní knihovna TUL za podpory IS STAG.

„(3) V případě, kdy zadání bakalářské, diplomové nebo disertační práce vychází ze spolupráce s jinými právníckými nebo fyzickými osobami a je zaměřeno na aktuální témata jejich výrobní, výzkumné a obchodní činnosti, je řešení studenta, týkající se citlivých dat spolupracující osoby, zpracováno v samostatné zprávě, která je uložena na pracovišti zadávajícím bakalářskou, diplomovou nebo disertační práci a v práci je citována.

V úvodu bakalářské, diplomové nebo disertační práce je vloženo prohlášení zástupce spolupracující právnícké nebo fyzické osoby o souhlasu se zveřejněním této práce.

(4) Ustanovení odstavců 2 a 3 se použijí, pokud zvláštní právní předpisy o ochraně duševního vlastnictví nebo obchodního tajemství³¹⁾ nestanoví jinak.“

---

³¹⁾ „Např. zákon č. 121/2000 Sb. , o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon), ve znění pozdějších předpisů, § 17 až 20 obchodního zákoníku“ (TUL, 2010, čl. 34).

8 ČASTÉ CHYBY A JAK SE JICH VYVAROVAT

V této poměrně rozsáhlé kapitole budou stručnou formou popsána jednotlivá úskalí, která často a zbytečně ztrpčují život studentovi, který stojí před nutností psát, napsat a dopsat svou BP. Svou první knihu.

Poznatky zde uvedené vycházejí z dlouholetých zkušeností autorů s vedením BP anebo s vedením seminářů k bakalářské práci.

Neúčast na semináři k bakalářské práci se jeví jako handicap zejména v počátcích psaní BP. Na semináři k BP se student dozvídá mnoho důležitých informací zejména z oblasti studijních povinností, termínů a úkolů spojených s BP. Může se stát, že díky své neúčasti nestihne splnit studijní povinnosti ve stanovených termínech a předmět si musí zapsat v dalším ročníku znovu. Tím pádem se mu oddaluje možnost odevzdání a obhajoby bakalářské práce o celý akademický rok.

Podcenění projektu BP. Studenti velmi často vnímají projekt BP nikoli jako pomůcku v začátku tvorby BP, která je nevyhnutelná, ale pouze jako další obtížnou studijní povinnost. Často projekt odbudou s tím, že si časem téma BP dopilují. Ale čas v tomto případě pracuje výhradně proti takovému studentovi. Téměř ve 100 % těchto případů je téma „dopilovááno“ až během psaní BP, pak dochází k odchýlení se od Zadání BP, které z projektu vyplynulo a tím k nesplnění základního požadavku na obhajobu BP. Zadání BP a její obsah musí bezvýhradně korespondovat. Této chybě lze předcházet pouze a jedině tím, že student nejpozději od druhého ročníku vnímá bakalářskou práci jako svou studijní prioritu a dokáže věnovat její přípravě dostatek času.

Nedostatečně promyšlené Zadání BP je logickým výsledkem předchozí chyby. Je třeba i zde zdůraznit skutečnost, že Zadání BP není jen administrativním úkonem, ale je měřítkem jakési „správnosti“ BP. Pokud student zadání nepromyslí, odevzdá formulář v podobě, se kterou

se zcela neztotožňuje, vystavuje se nebezpečí, že zadání a skutečný obsah BP se od sebe výrazně odchýlí. V minulosti byly činěny pokusy o změnu zadání BP, o kterou je nutno žádat děkanát fakulty, které ovšem nejsou vítány a je jim dopřáno sluchu pouze ve výjimečných případech. Této chybě lze předcházet pouze důkladným promyšlením všech položek Zadání BP a ověřením jejich budoucí proveditelnosti.

Rozsah tématu se stává úskalím až v době psaní BP. Studenti často řeší dilema spočívající v přílišné, nebo naopak nedostatečné, šíři prezentovaného tématu. Toto problémové místo bylo naznačeno již v předchozím textu, zde uvádíme radu, jak nepodlehnout lákadlu napsat o tématu v teoretické části všechno, na co ve svých zdrojích narazíme. Radou je napsat si formulaci cíle své BP červeně a velkým písmem na papír umístěný na horní stranu monitoru počítače. Pak vždy, když student narazí na informaci, která je zajímavá, leč student si není jist, zda ji do práce zařadit, obrátí se zrakem ke svému cíli a odpoví si na otázku, zda tato informace slouží či neslouží k naplnění jím stanoveného cíle. Pokud je odpověď „ano“, pak už je třeba nalézt ten správný odstavec, do kterého bude myšlenka patřit.

Podcenění studia odborné literatury je nešvarem, který se v závěru tvorby BP jen velmi těžko dohání. Pokud se student dostane do situace, kdy jej vedoucí práce upozorní na tituly odborné literatury a zdrojů, které by ve své BP měl zohlednit, nebo hůř, když student uslyší po konzultaci teoretické části BP větu označující jeho práci se zdroji za nedostatečnou, měl by to brát jako poslední varování. Druhé už nepřijde, následovat bude už jen nelichotivý posudek označující jeden z úkolů BP (prezentovat práci s odbornou literaturou) za nedostatečný. Tím šance na úspěšnou obhajobu znatelně poklesne. Radou je např. ona realizace čtenářského deníku studenta uvedená v předchozím textu.

Chyby v práci s citacemi lze dokonce třídit do nejrůznějších kategorií. Za všechny uvedeme alespoň příklad chybné práce s citacemi z právních předpisů (srov. Jihlavec, 2010). Studenti často vnímají odkaz na zákon či vyhlášku jako implicitní – tedy, že jej mohou přepokládat, ale nemusí jej uvádět (*...ze zákona vyplývá, že...; aktuální legislativa uvádí, že...*). Lze se domnívat, že u mnoha studentů tento omyl vychází z jejich každodenní praxe při výkonu profese, kdy se nezbytně musí orientovat v aktuální legislativě, aniž by neustále jmenovali normu, o kterou se při výkonu své práce opírají. V teoretické části BP to však neplatí. Pisatel BP nemůže předpokládat stejnou znalost legislativy u svých čtenářů a nesmí tedy opomíjet uvádět odkazy také na právní normy (*...ze zákona o sociálních službách, v platném znění vyplývá, že... + odkaz na zdroj*).

Slabá korespondence mezi názvy kapitol (či celé BP) a jejich obsahem je častým nešvarem, který je lehce odstranitelný tím, že student realizuje konzultace s vedoucím BP a dbá jeho připomínek. Častým důvodem vzniku rozporu mezi názvem a obsahem kapitoly může být přílišná zainteresovanost autora do svého textu. Mnohdy dochází k přesunům jednotlivých odstavců i větších částí textu v rámci BP a názvy jsou opomíjeny. Vedoucí BP by měl být tím první čtenářem, který studenta na toto upozorní. Další radou, jak tomuto nešvaru předcházet, je nalézt ve svém okolí (v rodině, mezi přáteli, kolegy ...) někoho, kdo bude studentovým pravidelným čtenářem a konstruktivním kritikem.

Neplnění plánu konzultací s vedoucím BP je situace, kdy student není schopen plnit dohodu, kterou ohledně konzultování uzavřel se svým vedoucím. Pakliže se řádně neomluví, neohlásí se svému vedoucímu alespoň větou *„promiňte, z mnoha důvodů jsem nedokázala splnit zadaný úkol, ale pracuji na něm a zdvořile žádám o posunutí termínu odevzdání textu ke konzultaci o týden“*, pak nemůže očekávat plnění dohody ze strany vedoucího. Vedení BP je úkol, který je závislý

na vzájemné dohodě mezi studentem a vedoucím a jeho úspěch závisí na dodržování takové dohody. Součástí této časté chyby jsou dva extrémy, se kterými se vedoucí často u studentů setkávají: **velmi časté nebo naopak žádné konzultace**. Ani jeden z těchto extrémů není pro vedení BP a její konzultace vhodný. Jak už bylo řečeno, pro zaručení efektivity spolupráce mezi vedoucím a studentem je třeba na počátku dohodnout jasná pravidla a řídit se jimi. Příliš časté konzultace snižují samostatnost a tvůrčí přínos studenta a jsou v rozporu se zásadami katedry.

Příliš mnoho konzultantů má takový student, který se rozhodne kromě spolupráce se svým vedoucím BP uvedeným podepsaným na Zadání BP spolupracovat s dalšími odborníky (výše uvedenými jako konzultanti BP³²), vyučujícími, kolegy v práci apod. Taková mnohočetná spolupráce může být velmi inspirativní, ale student musí mít vždy jasno, kterému názoru či podnětu dá přednost v případě, že se sejde několik různých a stejně lákavých. Lakonickou radou v tomto případě je řídit se radou oficiálního vedoucího BP, který je zároveň reprezentantem vzdělávací instituce, na jejíž půdě student BP tvoří a na jejíž půdě bude také hodnocena její kvalita.

Nedostupnost výzkumného vzorku může být významným problémem ve druhé fázi tvorby BP. Jedná se skupinu respondentů, se kterou student hodlá realizovat průzkumnou část své BP, kterou uvádí v zadání BP a podle které projektuje svou metodu průzkumu. Z mnoha důvodů se tato skupina osob může stát pro studenta nedostupnou. Jediným způsobem, jak takové situaci předcházet, je řádně si ověřit (a třeba i smluvně podložit) možnost budoucí spolupráce s respondenty ještě před formulací a odevzdáním Zadání BP.

---

³² Srov. Kapitola 6 tohoto studijního materiálu.

Neznalost metody znamená, že student se pouští do realizace průzkumu metodou, kterou užívá poprvé a jejích metodologické pozadí mu není známo. To se samozřejmě může stát. V takovém případě je třeba nebýt ostýchavý a dohodnout se se svým vedoucím na konzultaci určené přímo k formě užití průzkumné metody a techniky. Konzultací a porozuměním metodě se lze vyhnout tomu, že student vynaloží spoustu úsilí a námahy na sběr dat, která nebudou mít žádnou výpovědní hodnotu, nebo nebudou korespondovat s cílem průzkumu a celé BP.

Podcenění formálních požadavků na prezentaci výzkumných dat. V praktické části BP student prezentuje data, která získal vlastním průzkumem podle stanovených pravidel. Tabulky a grafy, které se jako nástroj prezentace dat objevují nejčastěji, budí často dojem, že jejich vytvoření je dílem okamžiku nebo že je vlastně tvoří sám počítač. Často se pak lze setkat s postojem studenta vyjádřeným slovy: *... to určitě stihnu, vždyť už mi zbývá jen udělat tabulky a grafy ...* Je vhodné, aby si student osvojil metodiku tvorby tabulek a grafů s dostatečným předstihem před konceptualizací BP, aby tedy ověřil jejich časovou náročnost a nezbytné náležitosti tabulek a grafů – jejich povinné popisky, způsob číslování, podmínky tvorby seznamu tabulek a grafů BP atp.

Špatné časování může vyplynout z velmi vysokého (*to zvládnou napsat za měsíc*) nebo z velmi nízkého (*to nikdy nenapíšu*) sebevědomí. Špatné časování prací spojených s BP může být nakonec tím jediným důvodem pro prodloužení studia na VŠ. Předcházet tomu lze jak dodržováním plánu konzultací s vedoucím BP, tak také tím, že student naplánuje ukončení prací na BP včetně jejího svázání na termín alespoň měsíc před řádným termínem odevzdání. Tento (nejméně) měsíc pak slouží jako rezerva pro nečekané události, které v průběhu studia dostávají přednost před studiem samotným, jako jsou např. nemoc studenta či vedoucího, těhotenství (studentky či vedoucí), komplikace

pracovního i soukromého rázu a velmi časté jsou také kolapsy počítačů a jejich softwarů.

Odevzdávání BP na poslední chvíli se stává často velkým stresem jak pro studenta, tak pro jeho vedoucího a také pro katedru. V případě KSS eviduje odevzdané práce samotná katedra a nikoli děkanát. Katedra má několik stovek studentů a je velmi pravděpodobné, že až několik set studentů odevzdá BP ke stejnému stanovenému termínu. Proto je třeba, aby si studenti s dostatečným časovým předstihem ověřili formální náležitosti odevzdání BP na sekretariátu katedry. Dobrým zvykem studentů je přijít přibližně **měsíc před termínem** odevzdání **s dosud nesvázanou BP** a ověřit si na příslušném sekretariátu správnost vyplnění úvodních stran a jejich správné pořadí, stejně jako popis CD. Studenti se takto vyhnou nepříjemnostem spojeným s hledáním vazačství, které by v den odevzdání BP na počkání rozvázalo a opětovně svázalo BP poté, co student opraví např. pořadí úvodních listů.

Důvěra ve výpočetní techniku a „schopnosti počítače“. Počítač a počítačový program, ve kterém student svůj text zpracovává je jistě významným pomocníkem. Je však třeba vždy počítat s limity, které technickou podporu charakterizují. Je tedy nezbytně nutné **neustále zálohovat** jednotlivé verze BP na různá média (flash disk, CD, DVD ...) a pokud možno do různých počítačů (např. doma, v zaměstnání). Student se tím vyhne ztrátě celého dokumentu vedeného v jediné verzi. Pokud jde o textový editor, se kterým student pracuje, měl by vědět mj., jak např. fungují **automatické opravy** textu a jak je pozastavit, aby nám počítač nevkládal do textu nesmysly a nekomolil jména učených.

Nedodržování požadavků z oblasti gramatiky, stylistiky a typografie bohužel není příliš dobrou vizitkou žádného, natož odborného textu. Za nejvíce alarmující lze považovat hrubky a překlapy

(gramatika), dále mnohdy zbytečnou složitost větných konstrukcí, nečeskost vyjadřování myšlenek (stylistika) a v neposlední řadě používání mezerníku ke „grafické úpravě“ textu (typografie). Lze rozumět tomu, že v rozsáhlém textu, kterým BP je, se může objevit několik drobných chyb, ale jejich zvýšená koncentrace budí dojem, že text byl napsán na poslední chvíli a že na něm jeho autorovi mnoho nezáleželo. Doporučuje se, aby student již od zadání BP počítal s nutností jazykové korektury finální verze a oslovil za tímto účelem nezávislou osobu, která korekturu provede. Nemusí to být zrovna nejrenomovanější lingvista, postačí, když to bude člověk, který není textem ovlivněn tolik, co jeho autor. Stále platí, že mnohé překlady a chyby nejsme po třetím, čtvrtém, pátém čtení již schopni vidět. Nezávislé oko to dokáže.

UŽITEČNÉ ODKAZY A DOPORUČENÉ ZDROJE MÍSTO ZÁVĚRU

Text, který právě dočítáte, slouží jako průvodce tvorby bakalářské práce. Je užitečné mít jej při ruce po celou dobu její realizace. To, co v tomto textu zbývá dopovědět, se týká užitečných a hlavně vyzkoušených odkazů na webové stránky, se kterými lze pracovat jako s oporou a pomocí ve chvílích, kdy si student neví rady s citacemi, zarovnáváním textu, pravidly českého pravopisu, hláskováním cizího slova či jeho českým ekvivalentem. Následující řádky tedy nabízí několik takových webových stránek, které autoři těchto skript považují za přínosné pro tvůrce bakalářské práce.

Doporučené zdroje	Zaměření zdrojů
citace.com Dostupné na Internetu: < http://www.citace.com >.	Internetové stránky zacílené výhradně na problematiku citování. Na stránkách je k dispozici mj. generátor citací.
kurz Metodika vyhledávání a získávání informací Dostupné na Internetu: < https://moodle.fp.tul.cz/course/view.php?id=514 >.	Kurz v prostředí Moodle zaměřený na práci s informacemi. Jedna z částí kurzu mj. přímo pojednává o odkazování na zdroje.
infozdroje.cz Dostupné na Internetu: < www.infozdroje.cz >.	Vstupem na tuto internetovou adresu se uživateli automaticky zobrazí seznam databází, které jsou v daném okamžiku dosažitelné z daného počítače.

Doporučené zdroje	Zaměření zdrojů
Sbírka zákonů a mezinárodních smluv Dostupné na Internetu: < http://aplikace.mvcr.cz/archiv2008/sbirka/ >.	Archiv Sbírky zákonů a Sbírky mezinárodních smluv spravovaný Ministerstvem vnitra ČR
Vyhledávání v předpisech Sbírky zákonů Dostupné na Internetu: < http://portal.gov.cz/wps/portal/_s.155/6966/_s.155/699/place >.	Vyhledávač ve Sbírce zákonů na stránkách Portálu veřejné správy ČR
Internetová jazyková příručka Dostupné na Internetu: < http://prirucka.ujc.cas.cz/ >.	Internetová jazyková příručka Ústavu pro jazyk český Akademie věd ČR
Jazyková poradna - Na co se nás často ptáte Dostupné na Internetu: < http://www.ujc.cas.cz/poradna/porfaq.htm >.	Jazyková poradna Ústavu pro jazyk český Akademie věd ČR
ABZ.cz: slovník cizích slov Dostupné na Internetu: < http://slovník-cizich-slov.abz.cz/ >.	On-line vyhledávač ve slovníku cizích slov
Internetový časopis TYPO Dostupné na Internetu: < http://www.typo.cz/ >.	Poměrně rozsáhlé stránky věnované typografii a grafickému designu
Typomil.com Dostupné na Internetu: < http://www.typomil.com/ >.	Přehledný průvodce typografickými pravidly
JSI - Základní typografická pravidla Dostupné na Internetu: < http://www.jsi.cz/grafika/typo1.htm >.	Stručný průvodce základními typografickými pravidly
Typografie Dostupné na Internetu: < http://www.typografie.unas.cz/index.html >.	Typografie - pomůcka pro tápající

Na tomto místě nezbývá než popřát studentům mnoho sil, trpělivosti a inspirace při psaní bakalářské práce a také klidné tiché místo, na kterém nebudou rušeni každodenními starostmi (a bohužel také radostmi), a na kterém budou moci mít uložen i tento studijní text, který má ambici být jim užitečný od prvního písmenka projektu bakalářské práce až po úspěšnou obhajobu.

NÁMĚTY NA SEMINÁRNÍ PRÁCE

1. Semestrální práce v rozsahu 10–15 normostran textu na téma:

Projekt bakalářské práce včetně její průzkumné části.

Průzkum musí zahrnovat zejména:

- *popis jednotlivých fází,*
- *popis konstrukce vzorku, na němž je průzkum realizován,*
- *tvorbu hypotéz, které budou ověřitelné pomocí dotazníku,*
- *tvorbu dotazníku a jeho popis,*
- *kvalitativní a kvantitativní zpracování dat, jejich analýzu a interpretaci,*
- *prezentaci výsledků.*

Charakteristika studijní literatury a studijních pomůcek:

DISMAN, Miroslav. Jak se vyrábí sociologická znalost. 1. vyd. Praha: Karolinum, 1993. ISBN 80-7184-141-2.

RYŠAVÝ, Dan. Metody sociálního výzkumu. Olomouc: UP, 2002. ISBN 80-244-0577-6.

2. Semestrální práce v rozsahu 10–15 stran A4 textu na téma:

Pilotní průzkum či pilotní studie na téma související s výkonem profese či odborné praxe.

Pilotní průzkum či pilotní studie musí obsahovat:

- *formulaci výzkumného problému,*
- *formulaci jednoho základního předpoklad,*
- *popis metody k ověření předpokladu,*
- *popis vzorku respondentů,*
- *formulaci výzkumné techniky sběru dat,*
- *interpretaci závěrů,*
- *vyvození závěrů a opatření pro vlastní šetření.*

Charakteristika studijní literatury a studijních pomůcek:

DISMAN, Miroslav. Jak se vyrábí sociologická znalost. 1. vyd. Praha: Karolinum, 1993. ISBN 80-7184-141-2.

RYŠAVÝ, Dan. Metody sociálního výzkumu. Olomouc: UP, 2002. ISBN 80-244-0577-6.

SURYNEK, Alois, KOMÁRKOVÁ, Růžena, KAŠPAROVÁ, Eva. Základy sociologického výzkumu. 1. vyd. Praha: Management Press, 2001. ISBN 80-7261-038-4.

SEZNAM POUŽITÝCH A DOPORUČENÝCH ZDROJŮ

ABZ.CZ. *Slovník cizích slov* [online]. [cit. 12. 2. 2010]. Dostupné na Internetu: <<http://slovník-cizich-slov.abz.cz>>.

BRATKOVÁ, Eva. *Metody citování literatury a strukturování bibliografických záznamů podle mezinárodních norem ISO 690 a ISO 690-2: metodický materiál pro autory vysokoškolských kvalifikačních prací* [online]. Verze 2.0, aktualiz. a rozšíř. Praha: Odborná komise pro otázky elektronického zpřístupňování vysokoškolských kvalifikačních prací, Asociace knihoven vysokých škol ČR, 22. 12. 2008 [cit. 3. 12. 2009]. Dostupné na Internetu: <<http://www.evskp.cz/SD/4c.pdf>>.

ČSN ISO 7144: *Formální úprava disertací a podobných dokumentů*. Praha: Český normalizační institut, 1986.

DISMAN, Miroslav. *Jak se vyrábí sociologická znalost*. Praha: Karolinum, 1998. ISBN 80-7184-141-2.

FERJENČÍK, Ján. *Úvod do metodologie psychologického výzkumu*. 1. vyd. Praha: Portál, 2000. ISBN 80-7178-367-6.

FP TUL. *Diplomové a bakalářské práce* [online]. 2009. [cit. 12. 2. 2010]. Dostupné na Internetu: <<http://www.fp.tul.cz/cs/student/dokumenty/zaverecne-prace>>.

GAVORA, Peter. *Úvod do pedagogického výzkumu*. 1. vyd. Brno: Paido, 2000. ISBN 80-85931-79-6.

GAVORA, Peter. *Výzkumné metody v pedagogice. Příručka pro studenty, učitele a výzkumné pracovníky*. 1. vyd. Brno: Paido, 1996. ISBN 80-85931-15-X.

HENDL, Jan. *Kvalitativní výzkum*. 2., aktualiz. vyd. Praha: Portál, 2008. ISBN 80-7367-485-4.

HENDL, Jan. *Přehled statistických metod zpracování dat: Analýza a metaanalýza dat*. 1. vyd. Praha: Portál, 2005. ISBN 80-7178-820-1.

HENDL, Jan. *Přehled statistických metod zpracování dat. Analýza a metaanalýza dat*. 2. vyd. Praha: Portál, 2006. ISBN 80-7367-123-9.

HENDL, Jan. *Úvod do kvalitativního výzkumu*. 1. vyd. Praha: UK, 1999. ISBN 80-246-0030-7.

CHRÁSKA, Miroslav. *Metody pedagogického výzkumu*. 1. vyd. Praha: Grada, 2007. ISBN 978-80-247-1369-4.

IVANOVÁ, Kateřina. *Věda a výzkum v ošetrovatelství a zdravotnickém managementu*. 1. vyd. Olomouc: Lékařská fakulta, 2004. ISBN 80-7178-73-6.

- JIHlaveC, Jan. *Metodika tvorby odborných prací*. 1. vyd. Liberec: TU v Liberci, 2010 (v tisku).
- KASPER, Tomáš. *Pokyny pro zpracování bakalářské práce na FP TU Liberec* [online]. 2009. [cit. 19. 2. 2010]. Dostupné na Internetu: <<http://www.fp.tul.cz/cs/student/dokumenty/zaverecne-prace>>.
- KSS PF TUL. [online]. [cit. 12. 2. 2010]. Dostupné na Internetu: <<http://kss.fp.tul.cz/cgi-bin/main2.pl>>.
- KVKLI. *Katalogy, Databáze* [online]. [cit. 12. 2. 2010]. Dostupné na Internetu: <<http://www.kvkli.cz/cz/katalogy-a-database>>.
- MORGAN, David, L. *Ohniskové skupiny jako metoda kvalitativního výzkumu*. 2. vyd. Boskovice: Albert, 2001. ISBN 80-85834-77-4.
- PECINA, Martin. *Typomil.com – písmo a typografie* [online]. [cit. 12. 2. 2010]. Dostupné na Internetu: <<http://www.typomil.com/index.htm>>.
- PELIKÁN, Jiří. *Základy empirického výzkumu pedagogických jevů*. 1. vyd. Praha: Karolinum, 2004. ISBN 80-7184-569-8.
- PEŠATOVÁ, Ilona, ŠVINGALOVÁ, Dana. *Analýza psychosociálně patologického případu*. 1. vyd. Liberec: Technická univerzita v Liberci, 2004. ISBN 80-7083-803-5.
- PEŠATOVÁ, Ilona, ŠVINGALOVÁ, Dana. *Uvedení do výzkumu a metodika tvorby bakalářské práce*. 1. vyd. Liberec: TU v Liberci, 2006. ISBN 80-7372-046-9.
- PEŠATOVÁ, Ilona. *Vybrané kapitoly z etopedie. 1. díl. Klasifikace a diagnostika poruch chování*. 1. vyd. Liberec: TU v Liberci, 2003. ISBN 80-7083-750-0.
- ROUBAL, Pavel. *Základní typografická pravidla* [online]. [cit. 12. 2. 2010]. Dostupné na Internetu: <<http://www.jsi.cz/grafika/typo1.htm>>.
- SURYNEK, Alois, KOMÁRKOVÁ, Růžena, KAŠPAROVÁ, Eva. *Základy sociologického výzkumu*. 1. vyd. Praha: Management Press, 2001. ISBN 80-7261-038-4.
- ŠIMEK, Dušan, KUBÁTOVÁ, Helena. *Od abstraktu do závěrečné práce*. 4., přeprac. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého, 2007. ISBN 80-2441-589-5.
- ŠVINGALOVÁ, Dana. *Kapitoly z psychologie: I. díl*. 2., upravené vyd. Liberec: TU v Liberci, 2005. ISBN 80-7083-960-0.
- ŠVINGALOVÁ, Dana. *Teorie a praxe případové práce ve speciální pedagogice*. Metodický materiál pro případovou práci. 1. vyd. Liberec: TU v Liberci, 2004. ISBN 80-7083-819-1.

- TUL. *Studijní a zkušební řád Technické univerzity v Liberci* [online]. [cit. 12. 2. 2010]. Dostupné na Internetu: <<http://www.tul.cz/studenti/dokument-1003.html>>.
- TYPO. *Pravidla a názvosloví* [online]. [cit. 12. 2. 2010]. Dostupné na Internetu: <<http://www.typo.cz/databaze/pravidla-a-nazvoslovi/>>. ISSN 1214-0716.
- Typografie – úvod* [online]. [cit. 12. 2. 2010]. Dostupné na Internetu: <<http://www.typografie.unas.cz/index.html>>.
- Typografie. In *WIKIPEDIE – otevřená encyklopedie* [online]. Poslední úpravy 8. 12. 2009. [cit. 12. 2. 2010]. Dostupné na Internetu: <<http://cs.wikipedia.org/wiki/Typografie>>.
- ÚJČ AV ČR. *Internetová jazyková příručka* [online]. [cit. 12. 2. 2010]. Dostupné na Internetu: <<http://prirucka.ujc.cas.cz/>>.
- ÚJČ AV ČR. *Jazyková poradna Ústavu pro jazyk český AV ČR, v. v. i.: Na co se nás často ptáte* [online]. [cit. 12. 2. 2010]. Dostupné na Internetu: <<http://www.ujc.cas.cz/poradna/porfaq.htm>>.
- UKN. *Absolventské práce* [online]. [cit. 12. 2. 2010]. Dostupné na Internetu: <<http://knihovna.tul.cz/cat/Absolventske-prace-45.php>>.
- Zákon č. 111/1998 Sb., o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách). In *Sbírka zákonů České republiky*. 1998, částka 39. s. 5388–5419.
- Zákon č. 121/2000 Sb., o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon). In *Sbírka zákonů České republiky*. 2000, částka 36. s. 1658–1685.

SEZNAM PŘÍLOH

Příloha A	OKRUHY TÉMAT BAKALÁŘSKÝCH PRACÍ PRO STUDIJNÍ PROGRAM SOCIÁLNÍ PRÁCE	i
Příloha B	OKRUHY TÉMAT BAKALÁŘSKÝCH PRACÍ PRO STUDIJNÍ PROGRAM SPECIÁLNÍ PEDAGOGIKA.....	v
Příloha C	VZORY PROJEKTŮ BAKALÁŘSKÝCH PRACÍ.....	xi
Příloha D	PŘÍKLAD PRAKTICKÉ ČÁSTI.....	xiv
Příloha E	STATISTICKÉ ZPRACOVÁNÍ DAT	xxi
Příloha F	KLÍČ K VYBRANÝM AUTOKOREKTIVNÍM ÚLOHÁM A KONTROLNÍM OTÁZKÁM	xxv
Příloha G	CHRONOLOGICKÝ SEZNAM UDÁLOSTÍ SPOJENÝCH S TVORBOU BP.....	xxx
Příloha H	PŘÍKLADY KRITÉRIÍ HODNOCENÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE	xxxi

Příloha A OKRUHY TÉMAT BAKALÁŘSKÝCH PRACÍ PRO STUDIJNÍ PROGRAM SOCIÁLNÍ PRÁCE

Každá katedra FP TU v Liberci navrhuje svým studentům **okruhy témat** bakalářských prací. Okruhy témat jsou **širší** než témata sama. Studentovi slouží zejména jako inspirace a jako odpověď na otázku, které téma je pro KSS bezvýhradně přijatelné. Specifikaci tématu v rámci okruhů i mimo ně student konzultuje nejprve se svým vedoucím BP a pokud pochybnosti přetrvají, má možnost konzultovat s vedením KSS. Specifikace okruhů se řídí pravidly uvedenými v tomto skriptu zejména v kapitolách 4.1.3 Zadání bakalářské práce a 4.2 Úvod.

Příloha A.1 TÉMATA BAKALÁŘSKÝCH PRACÍ PRO STUDIJNÍ OBOR PENITENCIÁRNÍ PÉČE

1. Hlavní znaky a nástroje penitenciární péče
2. Aktéři a nástroje postpenitenciární péče
3. Poruchy osobnosti ve vztahu ke kriminalitě
4. Majetková trestná činnost mládeže
5. Organizovaný zločin
6. Hodnotová orientace mladistvých pachatelů trestné činnosti
7. Extremismus a jeho projevy v České republice
8. Kriminalita mládeže ve vztahu k rodinnému prostředí pachatele
9. Vývoj drogové scény
10. Vazba v trestním řízení
11. Šikana - negativní jev mezi odsouzenými
12. Dítě jako oběť násilného trestného činu
13. Problém drogové závislosti u osob ve výkonu trestu odnětí svobody
14. Vývoj drogové scény v České republice po roce 1989
15. Mladistvý ve výkonu trestu odnětí svobody
16. Příslušníci hnutí Skinheads
17. Pachatelé majetkové trestné činnosti

18. Ochranná léčba sexuálních deviantů v podmínkách České republiky
19. Postratraumatická intervenční péče v podmínkách Hasičského záchranného sboru České republiky
20. Postratraumatická intervenční péče v podmínkách Policie České republiky
21. Institut vykázaní
22. Pomoc obětem domácího násilí
23. Problematika distribuce a zneužívání drog ve věznicích
24. Rizikové faktory zneužívání psychoaktivních látek
25. Zaměstnávání odsouzených
26. Pachatelé trestných činů s rasovým podtextem
27. Vývojové trendy v oblasti zneužívání nealkoholových drog
28. Pachatelé násilné trestné činnosti
29. Probace a mediace
30. Alternativní tresty
31. Klíčové profesní kompetence a jejich rozvíjení
32. Sebevražednost a automutilace
33. Patologické hráčství
34. Poruchy osobnosti ve vztahu k pachatelům trestné činnosti
35. Problematika prostituce
36. Legislativní a institucionální základy profesionální pomoci obětem CAN
37. Legislativní a institucionální základy profesionální pomoci obětem EAN
38. Problematika prizonizace (adaptace odsouzených na vězeňské prostředí)
39. Programy zacházení s odsouzenými
40. Specifika výslechu v policejní praxi
41. Korupce a zločiny „bílých límečků“

42. Příprava odsouzených na propuštění z výkonu trestu odnětí svobody
43. Otázky integrace Romů v majoritní společnosti
44. Práce s uprchlíky a emigranty
45. Azylové řízení

Příloha A.2 TÉMATA BAKALÁŘSKÝCH PRACÍ PRO STUDIJNÍ OBOR SOCIÁLNÍ PRACOVNÍK

1. Klíčové kompetence sociálních pracovníků a jejich rozvoj
2. Sociální práce jako profese, profesní kultura v sociální práci
3. Etika sociální práce, etické problémy a dilemata
4. Komunikace v sociální práci
5. Sociální práce v problémových situacích
6. Vybrané teorie sociální práce v aplikaci na vybranou klientskou skupinu
7. Komunitní plánování služeb v daném regionu
8. Příspěvek na péči
9. Sociální práce se seniory
10. Celoživotní a další vzdělávání sociálních pracovníků
11. Nezaměstnanost jako sociální problém
12. Dlouhodobá nezaměstnanost a její důsledky pro jedince
13. Supervize a řízení v sociální práci
14. Pracovní stres a syndrom vyhoření v pomáhajících profesích
15. Sociální práce s osobami bez domova
16. Role sociálního pracovníka v rozvodové situaci rodiny
17. Problematika osvojování dětí z romských rodin
18. Mezinárodní adopce
19. Standardy kvality sociálních služeb, jejich zavádění a inspekce
20. Životní úroveň osamělých rodičů
21. Krize sociálního státu ve 21.století

22. Hospice, hospicová péče
23. Úloha sociálního pracovníka a ve zdravotnictví
24. Umírající člověk v rodině – možnosti pomoci
25. Provázení umírajících a práce s pozůstalými
26. Animační programy v ústavní péči
27. Sociální práce v restorativní justici – Probační a mediační služba
28. Institut vykázání
29. Pomoc obětem domácího násilí
30. Intervenční centra
31. Linky důvěry
32. Case management v sociální práci
33. Sociálně ekologický model sociální práce
34. Sociokulturní handicap
35. Sociální práce s menšinami
36. Sociální práce ve věznicích
37. Asistenční a pečovatelské služby
38. Náhradní rodinná péče
39. Systémy pomoci rodinám se členem s postižením
40. Systémy pomoci tzv. mnohoproblémovým rodinám
41. Aktuální trendy sociální politiky v Evropské unii
42. Sociální práce v situaci hromadného neštěstí
43. Sociální práce jako součást sociální opory člověka

Příloha B OKRUHY TÉMAT BAKALÁŘSKÝCH PRACÍ PRO STUDIJNÍ PROGRAM SPECIÁLNÍ PEDAGOGIKA

Každá katedra FP TU v Liberci navrhuje svým studentům **okruhy témat** bakalářských prací. Okruhy témat jsou **širší** než témata sama. Studentovi slouží zejména jako inspirace a jako odpověď na otázku, které téma je pro KSS bezvýhradně přijatelné. Specifikaci tématu v rámci okruhů i mimo ně student konzultuje nejprve se svým vedoucím BP a pokud pochybnosti přetrvají, má možnost konzultovat s vedením KSS. Specifikace okruhů se řídí pravidly uvedenými v tomto skriptu zejména v kapitolách 4.1.3 Zadání bakalářské práce a 4.2 Úvod.

Příloha B.1 STUDIJNÍ OBOR SPECIÁLNÍ PEDAGOGIKA PŘEDŠKOLNÍHO VĚKU

1. Prevence specifických poruch učení u předškolních dětí
2. Předškolní dítě se syndromem lehké mozkové dysfunkce (ADD, ADHD)
3. Specifický logopedický nález u dětí s lehkou mozkovou dysfunkcí (ADD, ADHD) nebo (a) specifickými poruchami učení
4. Možnosti využití komunikačních systémů u dětí se zdravotním postižením
5. Problematika poruch řeči u dětí předškolního věku (vývojové vady, dyslalie, opožděný vývoj řeči)
6. Problematika logopedické prevence u dětí předškolního věku
7. Sociální chování předškolních dětí ve skupině
8. Specifické problémy práce s rodinou dítěte se zdravotním postižením
9. Speciálně pedagogická diagnostika (zejména školní zralosti a připravenosti u předškolních dětí)
10. Metody práce s dítětem s odkladem povinné školní docházky a spolupráce s rodinou
11. Zdravotní aspekty osob s Downovým syndromem

12. Speciálně pedagogická stimulace psychického vývoje předškolních dětí se speciálními vzdělávacími potřebami
13. Diagnostická funkce mateřských škol
14. Předškolní výchova dětí s mentálním postižením
15. Spolupráce mateřské školy s rodinou dítěte se zdravotním postižením
16. Rodičovské kluby, občanská sdružení a jejich úloha v péči o osoby se zdravotním postižením
17. Problematika integrace dětí se speciálními potřebami do běžných mateřských škol
18. Problémy předškolní výchovy v alternativních pedagogických systémech
19. Role dospělého ve výchovných koncepcích pro předškolní věk
20. Nadané dítě v předškolním věku
21. Rizikové jevy a jejich vliv na vývoj předškolního dítěte
22. Předškolní dítě v náhradní rodinné péči
23. Raná péče o děti se zdravotním postižením a jejich rodiny
24. Problematika dětí umístěných v kojeneckých ústavech
25. Příčiny umístění předškolních dětí do ústavní péče
26. Minoritní skupiny, jejich specifika a souvislosti s výchovou předškolních dětí
27. Sociální problematika rodin s jedincem se zdravotním postižením
28. Důsledky deprivace na vývoj předškolního dítěte
29. Zavádění standardů kvalit sociální péče v ústavech sociální péče
30. Školní vzdělávací programy v praxi mateřských škol
31. Efektivní formy hodnocení projevů předškolního dítěte
32. Symptomatické poruchy řeči u dětí předškolního věku
33. Problematika leváctví u předškolních dětí
34. Analýza služeb, škol, zařízení a institucí z hlediska rané péče o děti se zdravotním postižením a jejich rodiny v daném regionu (kraji)

35. Domácí a ústavní péče o těžce zdravotně postižené dítě předškolního věku
36. Problémy rodin s předškolními dětmi se zdravotním postižením
37. Příčiny odkladu povinné školní docházky
38. Raný vývoj dětí s Downovým syndromem
39. Logopedická péče o děti předškolního věku s vadami řeči
40. Sociokulturní handicap dětí a předškolní výchova
41. Předškolní dítě s autismem
42. Postoj společnosti k jedincům se zdravotním postižením
43. Reakce rodičů na narození postiženého dítěte
44. Alternativní pedagogické (školské) systémy a jejich využití ve výchově předškolních dětí se zdravotním postižením
45. Předškolní dítě s těžkým zdravotním postižením
46. Dyspraxie
47. Podpora vzdělávání u žáků s těžkým zdravotním postižením
48. Péče o zdravotně postižené v zahraničí
49. Pomoc dětem v krizových situacích
50. Reedukační techniky ve speciální pedagogice
51. Socializace osob se zdravotním postižením
52. Problematika sexuality (sexuální výchovy) osob s mentálním postižením

Příloha B.2   STUDIJNÍ OBOR SPECIÁLNÍ PEDAGOGIKA PRO VYCHOVATELE

1. Sociální vztahy ve skupině
2. Poruchy chování (ve školním věku nebo adolescenci)
3. Poruchy chování jako sekundární symptom LMD (ADD, ADHD)
4. Dobrovolné diagnostické pobyty
5. Péče o mladistvé po ukončení ústavní výchovy
6. Problematika integrace jedinců se speciálními vzdělávacími potřebami

7. Práce s rodinou problémového dítěte
8. Problematika jedinců se syndromem CAN
9. Volný čas dětí a mládeže
10. Problematika školního neprospěchu ve vztahu k přijetí ve skupině
11. Kulty, sekty a psychická manipulace
12. Postoje dětí a mládeže k mediálnímu násilí
13. Analýza služeb, škol, zařízení a institucí pro jedince a jejich rodiny se zdravotním postižením v daném regionu (kraji)
14. Zdravotní problémy jedinců s Downovým syndromem
15. Rodičovské kluby, občanská sdružení a jejich úloha v péči o osoby se zdravotním postižením
16. Zájmová činnost žáků (osob) se zdravotním postižením
17. Sportovní aktivity jedinců se zdravotním postižením
18. Výchova jedinců se zdravotním postižením mimo vyučování
19. Význam smyslové (tělesné, pracovní, estetické...) výchovy pro rozvoj osobnosti jedince se zdravotním postižením
20. Násilí ve škole a školských zařízeních
21. Výchovná činnost problémových dětí v alternativní pedagogice
22. Pojetí výchovné práce dětí se sociokulturními handicapy
23. Sociálně patologické jevy a jejich vliv na vývoj osobnosti
24. Sociálně patologické skupiny a jejich vliv na vývoj osobnosti
25. Specifika výchovy dětí z rodin minoritních skupin
26. Problematika rodin s jedincem se zdravotním postižením
27. Drogová problematika
28. Možnosti využití komunikačních systémů u dětí se zdravotním postižením
29. Vliv deprivace na vývoj jedinců (zejména umístěných v ústavní péči)
30. Zavádění standardů kvalit sociální péče v ústavech sociální péče

31. Pracovní uplatnění jedinců se zdravotním postižením
32. Domácí a ústavní péče o jedince se zdravotním postižením
33. Osoby s mentálním postižením v období senia
34. Problematika osob s demencí
35. Problematika násilí a šikany u dětí a mladistvých
36. Speciálně pedagogická stimulace psychického vývoje dětí se speciálními vzdělávacími potřebami
37. Výchova dětí se syndromem lehké mozkové dysfunkce (ADD, ADHD)
38. Výchova dětí se specifickými poruchami učení
39. Výchova dětí s dyspraxií
40. Sociální postavení dětí s SPU (příp. ADHD, ADD, dyspraxií) ve skupině
41. Integrace jedinců se zdravotním postižením (zrakovým, sluchovým, tělesným, mentálním nebo řečovým)
42. Deprivace a ústavní péče
43. Osoby s Downovým syndromem
44. Specifika výchovné práce u jedinců s autismem
45. Šikana ve výchovné práci a její řešení
46. Kyberšikana/Cyberšikana
47. Postoje dětí a mladistvých k projevům šikany
48. Postoj společnosti k jedincům se zdravotním postižením
49. Reakce rodičů na narození postiženého dítěte
50. Důsledky drogové závislosti na vývoj osobnosti
51. Alternativní pedagogické (školské) systémy a jejich využití ve výchově jedinců se zdravotním postižením
52. Internet jako činitel ve vzdělávání dětí a mládeže
53. Zavádění školních vzdělávacích programů do praxe školních družin

- 54. Podpora vzdělávání u žáků s těžkým zdravotním postižením
- 55. Péče o zdravotně postižené v zahraničí
- 56. Pomoc dětem v krizových situacích
- 57. Reedukační techniky ve speciální pedagogice
- 58. Socializace osob se zdravotním postižením
- 59. Problematika sexuality (sexuální výchovy) osob s mentálním postižením

Příloha C VZORY PROJEKTŮ BAKALÁŘSKÝCH PRACÍ

Tato příloha obsahuje vzor formuláře projektu bakalářské práce tak, jak jej obdrží studenti na Semináři k bakalářské práci. Zároveň je uveden příklad, jak vyplnit a doplnit projekt, aby mohl být přijat vedením KSS a aby na jeho základě mohli pracovníci KSS přidělit jednotlivým studentům vedoucího BP.

TECHNICKÁ UNIVERZITA V LIBERCI **FAKULTA PŘÍRODOVĚDNĚ-HUMANITNÍ A PEDAGOGICKÁ**

Katedra sociálních studií a speciální pedagogiky

PROJEKT BAKALÁŘSKÉ PRÁCE **(pro bakalářský studijní program Sociální práce/Speciální pedagogika)**

Studující (jméno a příjmení):

Název BP:

Název BP v angličtině:

Cíl BP:

Předmět zkoumání –
výzkumná otázka:

Předpoklady BP (2–3):

Základní metody a techniky
průzkumu:

Základní popis výzkumného
vzorku (typ respondentů,
předpokládaná velikost
vzorku):

Základní seznam literatury
(5–10 monografií):

Vedoucí práce:

Poznámka:

Závazné datum odevzdání
projektu:

Datum:

Následuje příklad vypracovaného projektu, kdy zvoleným tématem je šikana.

TECHNICKÁ UNIVERZITA V LIBERCI

FAKULTA PŘÍRODOVĚDNĚ-HUMANITNÍ A PEDAGOGICKÁ

Katedra sociálních studií a speciální pedagogiky

PROJEKT BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

(pro bakalářský studijní program Sociální práce)

Studující (jméno a příjmení):	Marie Voborníková
Název BP:	Šikana na základní škole
Název BP v angličtině:	Bullying at Basic School
Cíl BP:	Zjistit častost výskytu, aktéry a formy šikany na vybrané základní škole.
Předmět zkoumání – výzkumná otázka:	Jak často, v jakých formách a mezi jakými aktéry probíhá na vybraných ZŠ šikana?
Předpoklady BP (2–3):	1. Předpokládáme, že průměrně se šikana na vybrané ZŠ bude vyskytovat maximálně 1x do týdne. 2. Předpokládáme, že v alespoň 50% případů budou aktéry šikany chlapci. 3. Předpokládáme, že v alespoň 50% případů bude mít šikana formu fyzického násilí.
Základní metody a techniky průzkumu:	Metoda dotazování a analýzy lidské činnosti – sekundární analýza; technika rozhovor, anketa, studium dokumentace školy
Základní popis výzkumného vzorku (typ respondentů, předpokládaná velikost vzorku):	Žáci vybraných ZŠ v Liberci, 5-9 třída, celkem asi 100 žáků
Základní seznam literatury (5–10 monografií):	DUNOVSKÝ, J. et al. <i>Týrané, zneužívané a zanedbávané dítě</i> . 1. vyd. Praha: Grada Publishing, 1995. ISBN 80-7169-192-5. HRČKA, M. <i>Sociální deviace</i> . 1. vyd. Praha: Sociologické nakladatelství, 2001. ISBN 80-85850-68-0. MATOUŠEK, O., KROFTOVÁ, A. <i>Mládež a delikvence: možné příčiny, struktura, programy prevence kriminality mládeže</i> . 2. aktualiz. vyd. Praha: Portál, 2003. ISBN 80-7178-771-X.

MOŽNÝ, I. *Sociologie rodiny*. 2. upr. vyd. Praha: SLON, 2002. ISBN 80-86429-05-9.

MUNKOVÁ, G. *Sociální deviace*. 1. vyd. Praha: Karolinum, 2001. ISBN 80-246-0279-2.

VÁGNEROVÁ, M. *Psychopatologie pro pomáhající profese*. 3. vyd. Praha: Portál, 2004. ISBN 80-7178-802-3.

Vedoucí práce:

Poznámka: Jako vedoucí BP upřednostňuji PhDr. Janu Kolomazníkovou, PPP Nová Ves, kolomjana@seznam.cz, tel. 732 515 626

Závazné datum odevzdání projektu: 8. ledna 2010

Datum: 4. ledna 2010

Poznámka k předpokladům:

Student je vždy na konzultaci upozorněn, že musí přesně vědět a pro potřeby samotného průzkumu přesně definovat, jednotlivé proměnné uvedené v předpokladech – tedy např. aktér šikany – je to jen oběť a agresor, nebo i přihlížející?; fyzické násilí – vyjmenovat např. kopání, strkání, rvačka apod.

Poznámka k popisu výzkumného vzorku:

Studenti jsou upozorněni, že před odevzdáním projektu musejí mít s daným zařízením – v tomto případě školou – dohodnutou realizaci průzkumu; nejlépe písemně.

Poznámka k poznámce:

Kolonka „Poznámka“ slouží pro komentování nebo upřesnění údajů uvedených v projektu, nebo také pro uvedení místa bydliště studenta pro lepší orientaci při přidělování vedoucího.

Příloha D PŘÍKLAD PRAKTICKÉ ČÁSTI

V této příloze je pro větší názornost uvedena výseč praktické části jedné z úspěšně obhájených bakalářských prací na KSS. Smyslem této přílohy je ukázat strukturu prezentace jednak projektové části průzkumu, jednak jeho části interpretační. Jednotlivé části kapitol jsou zkráceny a nahrazeny tečkami. Rozhodující je struktura textu a způsob argumentace.

3 Praktická část

Ústředním tématem bakalářské práce je poskytování posttraumatické intervenční péče v podmínkách hasičského záchranného sboru. V předchozím textu byla uvedena teorie k danému tématu.

...

Praktická část bakalářské práce se zabývá průzkumem mezi příslušníky Hasičského záchranného sboru Libereckého kraje, konkrétně územního odboru Česká Lípa, a následným vyhodnocením tohoto průzkumu.

3.1 Cíl praktické části

Cílem praktické části je zjistit pomocí dotazníku názory příslušníků – zasahujících hasičů na posttraumatickou intervenční péči, tzn. zmapovat jejich informovanost, zájem o využití této péče v případě potřeby, zjistit jejich zkušenosti s PIP a především zjistit, zda se domnívají, že je zřízení posttraumatické intervenční péče pro hasiče přínosem či nikoliv.

3.1.1 Předpoklady průzkumu

Abychom mohli zodpovědně přistoupit k provedení průzkumu, stanovili jsme následující předpoklady:

1. Lze předpokládat, že alespoň 50 % hasičů vyjádří v dotazníku zájem využít v případě potřeby některou z možností posttraumatické intervenční péče.

...

3.2 Použité průzkumné metody

Pro získání požadovaných údajů jsme použili metodu dotazování a techniku dotazník. Cílem dotazníku bylo ...

Dotazník je složen z 28 otázek, 25 otázek se týká problematiky posttraumatické intervenční péče a 3 otázky jsou informativní. ...

Výsledky dotazníkového šetření jsme zpracovali do tabulek a slovního shrnutí. V případě ověření předpokladů jsme z důvodu větší přehlednosti a názornosti použili kromě tabulek i formu grafického znázornění.

Struktura dotazníku

...

3.3 Popis zkoumaného souboru

Průzkumu se zúčastnili zásahoví hasiči Hasičského záchranného sboru Libereckého kraje (dále HZS LK), územního odboru Česká Lípa, požární stanice v České Lípě a v Jablonném v Podještědí. Oslovení příslušníci slouží ve 24 hodinových intervalech a jsou zařazeni v četách A, B a C. Všichni tito hasiči absolvovali ...

Informace o věkovém složení, délce praxe a funkci u HZS LK oslovených hasičů jsou uvedeny v následující tabulce č. 2.

Tabulka č.2 Věkové složení, délka praxe a funkce hasičů u HZS

Věkové složení	Počet hasičů	Délka praxe u HZS	Počet hasičů	Funkce u HZS	Počet hasičů
20–30 let	12	0–10 let	27	Velitel	10
31–40 let	27	11–20 let	18	Hasič	35
41–50 let	6	21 a více let	1	neodpověděl	1
51 a více	1				
Celkem	46	Celkem	46	Celkem	46

Jak vyplývá z údajů v tabulce, nejčastější věkovou kategorií oslovených hasičů je věk v rozmezí 31–40 let a nejčastější délka praxe těchto hasičů u HZS do 10 let.

...

3.5 Výsledky průzkumu a jejich interpretace

V této části BP budou prezentována data pocházející ze samotného průzkumu a také jejich interpretace, pro kterou je poměrně důležité znát okolnosti průběhu průzkumu.

3.5.1 Průběh průzkumu

V této části je možné začít představením výsledků pilotního průzkumu, který však v uváděné bakalářské práci nebyl realizován).

Průzkum se uskutečnil ve dnech 13.–15. února 2008 v jednotlivých četách.

Průzkum v četě B

V četě B proběhl průzkum dne 13. února 2008. Na stanici v České Lípě se uskutečnil v době od 12:30 do 13:00 hod. a na stanici v Jablonném v Podještědí v době od 15:00 do 15:25 hod.

Na stanici v České Lípě byl průzkum uskutečněn v malé zasedací místnosti a zúčastnilo se ho 10 hasičů. Všichni přítomní byli seznámeni s okolnostmi a důvody předložení dotazníku. Rovněž byli upozorněni, že vyplnění dotazníku není povinné a že odmítnutí vyplnění dotazníku nebude mít pro nikoho žádné negativní důsledky. S vyplněním dotazníku souhlasilo všech 10 hasičů. Před vyplňováním dotazníku byli hasiči upozorněni na pečlivé přečtení instrukce k vyplnění dotazníku a požádáni, aby dotazník vyplňovali zodpovědně a pravdivě.

...

Průzkum v četě A

...

Průzkum v četi C

...

Po shromáždění všech 46 vyplněných dotazníků jsme provedli jejich zpracování a vyhodnocení. Výsledky tohoto vyhodnocení jsou obsaženy v následující části bakalářské práce.

Tato část bakalářské práce obsahuje shrnutí výsledků dotazníkového šetření a jejich interpretaci. Jak bylo uvedeno výše, bylo osloveno 46 zásahových hasičů. Návratnost dotazníků byla 100%, tzn., že výsledky průzkumu jsou zpracovány z celkového počtu 46 dotazníků.

Pro lepší názornost a přehlednost jsme zvolili následující postup:

1. zobrazení výsledků průzkumu
2. ověření předpokladů průzkumu

3.5.2 Výsledky průzkumu

Položka dotazníku č.1 **Setkal jste se již s termínem posttraumatická intervenční péče?**

Tabulka č. 3

Setkal jste se již s termínem PIP?	Počet odpovědí	Vyždřeno v procentech
Ano	44	95,7 %
Ne	2	4,3 %
Neodpověděl	0	0 %
Celkem	46	100 %

Z údajů v tabulce je patrné, že 95,7 % oslovených hasičů (44) je s termínem posttraumatická intervenční péče obeznámeno, což lze hodnotit jako pozitivum.

...(nyní následuje 13 stran prezentace jednotlivých baterií odpovědí z dotazníku pomocí tabulek, grafů průběžně doplňovaných o sumarizace autorky, které z jednotlivých odpovědí pro autorku vplynuly)

3.5.3 Ověření předpokladů průzkumu

- 1. předpoklad:** Lze předpokládat, že alespoň 50% hasičů vyjádří v dotazníku zájem využít v případě potřeby některou z možností posttraumatické intervenční péče.

Ověření předpokladu: Předpoklad byl ověřen jako platný. Dle výsledku průzkumu vyjádřilo alespoň 50 % hasičů zájem využít v případě potřeby některou z možností posttraumatické intervenční péče. 76,1 % oslovených hasičů označilo v dotazníku zájem o probírání nepříjemných zážitků a emocí prožitých při náročném zásahu či těsně po něm s ostatními zasahujícími kolegy a 69,5 % hasičů uvedlo, že by se svěřili se svými negativními pocity členovi týmu PIP. Zájem o setkání zasahujících hasičů s psychologem po náročném zásahu, kde by byl zásah konzultován z psychologického hlediska vyjádřilo v dotazníku 43,5 % a zájem vyhledat osobně po traumatizujícím zásahu pomoc psychologa označilo 23,9 % hasičů.

2. předpoklad: ...

V této části bakalářské práce jsme statisticky a graficky zobrazili výsledky dotazníkového šetření a provedli ověření předpokladů průzkumu. Slovní shrnutí praktické části (průzkumu) bude obsaženo v následující kapitole.

ZÁVĚR

Předložená bakalářská práce se zabývala komplexní analýzou problematiky a možností využití posttraumatické intervenční péče v podmínkách Hasičského záchranného sboru České republiky.

Cílem práce bylo zhodnotit jak teoreticky, tak prakticky na vybraném vzorku respondentů charakteristiku, možnosti využití a informovanost

příslušníků HZS ČR s danou problematikou. Metodou, která dopomohla k dosažení stanoveného cíle průzkumu byla v teoretické části analýza sekundárních zdrojů a analýza dat pocházejících z předchozích průzkumů, případně z interních materiálů HZS ČR.

V praktické části byla jako metoda průzkumu zvolena kvantitativní strategie sběru dat založená na jednoduchém třídění. Technikou sběru dat od respondentů byl dotazník. Respondenty průzkumu byli příslušníci HZS ČR s místní příslušností v okrese Liberec.

Dotazník, kterým jsme zjišťovali názory hasičů na posttraumatickou intervenční péči, je poměrně obsáhlý. Snažili jsme se v něm zahrnout rozličné oblasti týkající se problematiky PIP, abychom získali představu o tom, jaká je povědomost a informovanost hasičů o této problematice.

Vzhledem k rozsahu a zaměření bakalářské práce je však nutné chápat tento průzkum pouze jako nezbytný prvotní vhled do problematiky posttraumatické intervenční péče.

Následné shrnutí výsledků průzkumu je rozčleněno pouze pro přehlednost do několika částí. To členění neodpovídá žádnému jinému (dle předpokladů apod.), takže musíte vysvětlit, že jde pouze o přehlednost.

Informovanost hasičů o posttraumatické intervenční péči

Prostřednictvím dotazníku jsme nejprve zjišťovali, co si hasiči pod pojmem posttraumatická intervenční péče představují. Na tuto otázku odpovědělo 95,7 % oslovených hasičů. Z odpovědí vyplynulo, že ve většině případů mají správnou představu o tom, co posttraumatická intervenční péče zahrnuje. Pozitivně lze hodnotit i zjištění, že 91,3 % hasičů je informováno o Anonymní telefonní lince pomoci v krizi a 87 % z nich ví, kde najít kontakt na tuto linku. Na druhé straně však pouze 19,6 % hasičů vyjádřilo názor, že by mohli někdy služeb této linky využít a 45,6 % hasičů si touto případnou pomocí není jistých. Zda je to způsobeno tím, že jim tato forma PIP připadá příliš

vzdálená a neosobní, se lze jen domnívat. Pro mnohé z nich může být například představa svěřovat se s negativními a traumatizujícími zážitky někomu „na druhém konci drátu“, kterého nejenže nevidí, ale ani neznají, poměrně nepříjemná. Zjistit skutečnost by mohlo být námětem pro další možný průzkum v dané oblasti.

NÁVRH OPATŘENÍ

Na základě výše shrnutých zjištění lze navrhnout následující opatření ...

Příloha E STATISTICKÉ ZPRACOVÁNÍ DAT

Při zpracování bakalářské práce vystačíme se základní znalostí výpočtu matematických veličin. Pro statistické zpracování dat doporučujeme využití některého z běžně dostupných tabulkových procesorů, ve kterých lze využít možnosti provádění automatických výpočtů podle zadaných vzorců.

Aritmetický průměr

Aritmetický průměr je zřejmě nejčastěji používanou statistickou veličinou. Vypočítává se jako součet všech hodnot dělený jejich počtem.

$$\bar{x} = \frac{1}{n} (x_1 + x_2 + \dots + x_n) = \frac{1}{n} \sum_{i=1}^n x_i$$

Nejčastější chybou při výpočtu průměru je jeho použití v případech, kdy použít být nemá.

Příklad:

Zjišťujeme-li možnosti pracovního uplatnění v určité obci, nemůžeme počet volných pracovních míst v této obci dělit počtem volných pracovních míst v celé ČR. Nepřihlížíme tady totiž k základní proměnné a to je kvalifikace, která může být u nezaměstnaných této obce zcela jiná než požadovaná kvalifikace pro volná pracovní místa. V tomto případě volná pracovní místa v této obci neposkytují pro její obyvatele možnost pracovního uplatnění.

Další nevýhodou je, že je velmi citlivý na extrémní hodnoty. Stačí jediná hodnota, která se velmi odlišuje od všech ostatních, což velmi podstatně ovlivní hodnotu aritmetického průměru.

Příklad:

$$20, 24, 18, 27, 21, 27 \quad x = (20 + 24 + 18 + 27 + 21 + 27) / 6 = 22,8$$

$$20, 24, 18, 27, 21, 68 \quad x = (20 + 24 + 18 + 27 + 21 + 68) / 6 = 29,7$$

Výpočet procent

Výpočet procent je nutný při porovnávání skupin údajů, kdy nemáme stejnou četnost v každé skupině. Procentní údaj zjistíme, pokud vydělíme množství (počet) části celkovým množstvím (počtem) a vynásobíme 100:

$$p = \check{c} / z * 100$$

Příklad:

Tab. 1: Pracovní výkon cizinců ve srovnání s českými zaměstnanci

Pracovní výkon	Počet respondentů	Procentní vyjádření
Výkon cizinců je vyšší než českých zaměstnanců	33	38 %
Výkon cizinců je srovnatelný s českými zaměstnanci	48	56 %
Výkon českých zaměstnanců je vyšší než výkon cizinců	5	6 %
Celkem	86	100 %

Medián

Medián je střední hodnota zjištěných dat, pokud jsou uspořádána vzestupně. Oproti aritmetickému průměru má tu výhodu, že nereflektuje extrémní hodnoty.

Příklad:

18, 20, 24, 27, 27   medián je 24
18, 20, 24, 27, 68   medián je stále 24

Vyhodnocování škál

Při vyplňování škál více respondenty, můžeme hodnocení jedné škály sloučit a zjistíme kolik respondentů hodnotilo v konkrétních polohách škály. Tyto údaje lze převést na procentní vyjádření.

Příklad:

Máš ve školní třídě kamaráda?

a) <i>Mám více kamarádů.</i>	75 dětí	60 %
b) <i>Mám jednoho kamaráda.</i>	31 dětí	25 %
c) <i>Nemám kamaráda.</i>	19 dětí	15%

Druhý způsob vyhodnocení škály je možný prostřednictvím výpočtu průměru, mediánu nebo jiné střední hodnoty. Jednotlivým polohám škály přisoudíme určité číselné hodnoty od nejméně příznivé (číslo 1) až po nejvíce příznivou (číslo 5). Vynásobíme četnost u každé škálové polohy přiřazenou číselnou hodnotou. Pro získání průměru dělíme výsledný

počet počtem respondentů. Získáme průměrnou polohu na škále.
(Gavora, 1996)

Příklad:

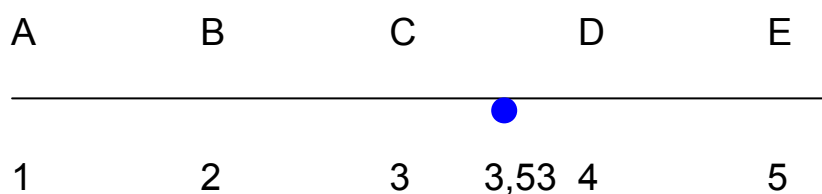
Pokud je to možné, vyhýbám se rozhovoru s nadřazeným.

A) zcela souhlasím	15	15x1	15
B) souhlasím	22	22x2	44
C) ani souhlasím, ani nesouhlasím	37	37x3	111
D) nesouhlasím	65	65x4	260
E) zcela nesouhlasím	41	41x5	205
Celkem	180	-	635

Celkem odpovědělo 180 respondentů.

$$635/180 = 3,53$$

Je to poloha, která je v našem příkladu téměř v polovině mezi polohou „ani souhlasím ani nesouhlasím“ a polohou „nesouhlasím“.

Příloha F KLÍČ K VYBRANÝM AUTOKOREKTIVNÍM ÚLOHÁM A KONTROLNÍM OTÁZKÁM

Strana 19

AUTOKOREKTIVNÍ ÚLOHA

Z následujících příkladů témat BP vyberte ta, která nespadají ani do studijního programu Sociální práce, ani Speciální pedagogika:

1. Metodika zavádění modelu hospicové péče v nemocnicích
- 2. Analýza vlivu biologických faktorů na přenosnost pohlavních chorob**
- 3. Vliv demokratického stylu výchovy na rozvoj osobnosti jedince**
4. Výskyt dyslalie mezi předškolními dětmi
- 5. Osobnostní rysy pachatelů trestných činů**

Tučně označená témata (2, 3 a 5) nejsou tématy vhodnými pro studenty Sociální práce ani Speciální pedagogiky v bakalářském stupni, jelikož vyžadují zapojení čistě biologických a mikrobiologických metod výzkumu (téma č. 2); a psychologických výzkumných a diagnostických metod (témata č. 3 a 5), které si studenti bakalářského studia zmíněných studijních programů nemohou osvojit. Nelze tedy předpokládat možnost realizace adekvátního průzkumu.

AUTOKOREKTIVNÍ ÚLOHA

Co nejpřesněji vymezte, čím a jak uvedená témata nemohou být tématy bakalářských prací v rámci studijních programů na KSS. Pokuste se přeformulovat témata tak, aby byla témata BP realizovaných na KSS a specifikujte obor studia, pro který by byla poplatná.

Šlo o příklady těchto témat: „**historické kořeny ruské mafie v 19. století**“ nebo „**historie židovského národa**“ či „**optimalizace sociálního postavení Romů v ČR**“. *(pro potřeby tohoto klíče a pro ilustraci bude diskutováno pouze první téma)*

V případě tématu „**historické kořeny ruské mafie v 19. století**“ nejde o téma, které by jakkoli spadalo do studijních oborů sociální práce nebo penitenciární péče. Jde o čistě historiografické téma, které by patřilo spíše do historických oborů. BP zpracovaná na takové téma by nenaplňovala základní požadavky stanovené na BP ze strany KSS a neměla by vysoké šance na úspěšnou obhajobu. Téma upravené do podoby přijatelné v rámci daných studijních oborů by mohlo vypadat následovně: **Legislativní možnosti Policie České republiky při práci se členy mafie na území ČR**. Název BP by pak byl **Mafie v České republice**.

KONTROLNÍ OTÁZKA

Nazvěte jedním slovem hranici mezi příliš širokým a příliš úzkým tématem bakalářské práce. Svou odpověď vysvětlete.

Odpovědí je „zobecnitelnost“ či „míra zobecnitelnosti“.

Příliš široké téma nepostihuje všechny hlavní vlastnosti zkoumaného problému, a proto je velmi pravděpodobné, že z výsledků průzkumu „unikne“ příliš mnoho výjimek. Tím pádem se s níží výpovědní hodnota celého průzkumu.

U příliš úzkého tématu jde naopak o detailní prozkoumání několika málo vlastností zkoumaného jevu, kdy platí, že zjištěné závěry jsou platné pouze pro zkoumané případy a nikoli pro případy svého druhu obecně.

Strana 22

AUTOKOREKTIVNÍ ÚLOHA

Formulujte a запиšte si na následující řádky dvě možné varianty témat pro svou budoucí bakalářskou práci (můžete formulovat dvě různé specifikace téhož tématu, nebo formulovat dvě různá témata). U každého z témat si запиšte tři konkrétní výhody jeho realizace a tři úskalí.

1. téma: Ohrožení syndromem vyhoření u pracovníků mateřského centra

Výhody: dostupnost odborné literatury a zdrojů, dostupnost mezinárodní standardizované metodologie dotazníkového šetření, jednoduchost zpracování dotazníků

Úskalí: nejistota získaných výstupů (ne všichni respondenti se mohou cítit pohodlně při přiznávání pracovního stresu a ohrožení syndromem vyhoření, mohou v odpovědích na dotazník klamat), nutnost zpracovat ještě další techniku průzkumu pro posílení výpovědní hodnoty získaných dat, přílišná popularita tématu (o syndromu vyhoření už bylo napsáno tolik BP, že tím ztrácejí originalitu a přínos pro teorii a praxi oboru)

2. téma: Animační programy v penzionu pro seniory

Výhody: dostupnost odborné literatury a zdrojů, dostupnost zařízení pro realizaci průzkumu, dostupnost respondentů – odborníků na animační programy a alternativní typy terapií

Úskalí: šíře pojmu animace – obtížná empirická uchopitelnost, individualizace animace v práci se seniory, šíře tématu stárnutí a stáří – nutnost teoretické redukce v teoretické části BP

Strana 45

KONTROLNÍ OTÁZKA

Specifikujte následující témata pro potřeby Úvodu bakalářské práce (*pro potřeby tohoto klíče a pro ilustraci bude specifikováno pouze první téma*):

a) Trestná činnost mladistvých

b) Speciálně pedagogická diagnostika školní zralosti a připravenosti

c) Volnočasové aktivity dětí mladšího školního věku

ad a) Tématem předložené bakalářské práce je trestná činnost mladistvých. Cílem bakalářské práce je provést statistickou analýzu skutkových podstat činů jinak trestných páchaných mladistvými v okrese Mladá Boleslav za období let 1998–2008. Předmětem zkoumání jsou tedy činy jinak trestné páchané mladistvými v daném období v regionu Mladoboleslavska. Výzkumný vzorek budou tvořit pachatelé činů jinak trestných, kteří v době spáchání skutku spadali do věkové skupiny mladistvých v okrese Mladá Boleslav. Tito pachatelé budou reprezentováni spisovou dokumentací evidovanou Policií České republiky ...

KONTROLNÍ OTÁZKA

Jak se nazývá sociologická metoda, s jejíž pomocí lze měřit sociální vztahy ve skupině, např. ve školní třídě?

Jde o metodu nazývanou **sociometrie**. V rámci této metody lze za použití jednoduchých technik (např. při zadání napište své spolužáky v pořadí, ve kterém byste si je vzali s sebou na opuštěný ostrov) „změřit“ intenzitu a hloubku vztahů zejména v malé sociální skupině. Využívá se např. při zjišťování preferenčních vztahů, jinými slovy zjišťování neformálních vůdců a „outsiderů“, což může být užitečné pro ovlivňování skupinového chování i chování individuálního v rámci skupiny.³³

KONTROLNÍ OTÁZKA

Kterou část BP vám svou strukturou autoreferát připomíná? Jinými slovy, která část BP by se v procesu přípravy na obhajobu dala využít jako osnova autoreferátu?

Jde o část Úvod, případně Závěr, které mohou velmi pomoci v procesu přípravy na obhajobu, jelikož obsahují všechny kýžené informace ve správné struktuře a požadovaném tvaru.

---

³³ Více k sociometrii např. PETRUSEK, M. *Sociometrie. Teorie, metoda, techniky*. 1. vyd. Praha: Nakl. Svoboda, 1969.

Příloha G CHRONOLOGICKÝ SEZNAM UDÁLOSTÍ SPOJENÝCH S TVORBOU BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

Odškrtněte si každou splněnou událost v seznamu; pomůže Vám to udržovat si přehled o vývoji tvorby Vaší BP.

Událost	Plnění
1. zahájit studium předmětu Seminář k bakalářské práci	☐
2. vymyslet téma bakalářské práce	☐
3. zhotovit Projekt bakalářské práce	☐
4. zhotovit koncept Zadání bakalářské práce	☐
5. uskutečnit úvodní konzultaci Projektu a Zadání bakalářské práce s vedoucím	☐
6. odevzdat konečnou verzi Zadání bakalářské práce	☐
7. vložit údaje o bakalářské práci do systému STAG	☐
8. zapsat si předmět Bakalářská práce v systému STAG na letní semestr příslušného akademického roku	☐
9. tvořit bakalářskou práci včetně konzultování s vedoucím	☐
10. doplnit údaje o bakalářské práci v systému STAG	☐
11. opatřit si písemný souhlas vedoucího bakalářské práce s jejím odevzdáním ³⁴	☐
12. opatřit si od vedoucího zápočet do indexu z předmětu Bakalářská práce	☐
13. odevzdat bakalářskou práci (na děkanátu FP a KSS) a vložit elektronickou podobu BP do databáze univerzitní knihovny	☐
14. obhájit bakalářskou práci při státních závěrečných zkouškách	☐

³⁴ Příslušný formulář je k dispozici na internetových stránkách FP TUL.

Příloha H PŘÍKLADY KRITÉRIÍ HODNOCENÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

Hodnocení cíle BP:

- ★ Byl cíl BP stanoven vhodně?
- ★ Odpovídá cíl BP názvu BP a Zadání BP?
- ★ **Bylo cíle bakalářské práce dosaženo?**
- ★ atd.

Hodnocení BP po stránce formální:

- ★ přehlednost (strukturování textu do kapitol a podkapitol)
- ★ členění na teoretickou a praktickou část
- ★ předepsaný rozsah (celkový i vyváženost teoretické a praktické části)
- ★ typografická úprava
- ★ přílohy (rozsah, obsah, smysluplnost, návaznost na samotnou BP)
- ★ atd.

Hodnocení úrovně práce s odbornými zdroji:

- ★ množství, relevance, aktuálnost a kvalita použitých zdrojů
- ★ zápis citací a odkazů dle platných norem
- ★ použití zdrojů v textu (citování, parafrázování)
- ★ atd.

Hodnocení BP po stránce obsahové a metodologické:

- ★ vymezení tématu
- ★ použití odborné terminologie, vysvětlení podstatných pojmů
- ★ vzájemný soulad a návaznost jednotlivých částí BP
- ★ náležitosti praktické části (metodologická pasáž, hlavní předpoklady, popis vzorku, popis průběhu průzkumu, atd.)
- ★ výběr odpovídající metody
- ★ správnost použití metody
- ★ správnost realizace kroků vedoucích k ověření platnosti předpokladů
- ★ velikost výzkumného vzorku

- ★ logičnost a srozumitelnost textu
- ★ úroveň pravopisu a stylistiky
- ★ adekvátnost interpretace získaných dat
- ★ adekvátnost navrhovaných opatření
- ★ využitelnost BP v praxi
- ★ atd.